

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

HISTORICKÝ ÚSTAV FF JU

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**JUSTIN VÁCLAV PRÁŠEK – REGIONÁLNÍ HISTORIK A
ORIENTALISTA**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

Autor práce: Adéla Nová

Studijní obor: Učitelství anglického jazyka – učitelství dějepisu pro 2. stupeň ZŠ

Ročník: 6.

2013

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 2. 1. 2013

.....

Chtěla bych na tomto místě poděkovat především svému vedoucímu práce panu doc. PhDr. Bohumilu Jirouškovi, Dr. za jeho odborné vedení, cenné rady a za veškerou pomoc, kterou mi při mé práci poskytl. Můj dík patří také kolektivu zaměstnanců Archivu Národního muzea v Praze, kteří mi vyšli vstříc a zpřístupnili mi fond J. V. Práška, děkuji jim za jejich milé a laskavé přijetí. Chtěla bych také poděkovat paní Mgr. Janě Tláskalové za její vstřícnost a pomoc s kontrolou mé diplomové práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině, která mě vždy podporovala a stála při mně.

ANOTACE

Justin Václav Prášek – regionální historik a orientalista, diplomová práce

Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2012, má 116 stran textu a 12 stran obrázkových příloh.

Diplomová práce se zabývá životními osudy Justina Václava Práška, jeho veřejnou činností jako pedagogického pracovníka, jeho přínosem v oblasti orientalistiky a regionálních dějin. Nelze opomenout také jeho vliv na další generace českých orientalistů a jeho velký kus práce, který odvedl v rámci publikace nových poznatků pro širší veřejnost.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol, které obsahují řadu podkapitol. První kapitola se věnuje životním osudům J. V. Práška, jeho studentskému životu, jeho působení na středních školách jako pedagogického pracovníka nebo neúspěšným pokusům o habilitaci. Druhá kapitola pojednává o díle J. V. Práška. Tato kapitola se člení do šesti podkapitol, ve kterých se autorka snaží objasnit přínos práce J. V. Práška, stručně ji charakterizuje a hodnotí. Seznamuje čtenáře s Práškovým zájmem o dějiny Předního Východu, snaží se přiblížit jeho význam v oblasti českých regionálních dějin a zabývá se také cestovními deníky. Další kapitola se věnuje veřejné činnosti J. V. Práška, jeho přínosům pro město Brandýs nad Labem a město Klánovice. Dále jsou zde zmíněny spolky, které jsou s jeho jménem spjaty.

ABSTRACT

Justin Václav Prášek – the regional historian and orientalist, the diploma thesis, the Institute of History of the Faculty of Philosophy of the University of South Bohemia, České Budějovice 2012, has 116 pages and 12 pages of picture attachment.

The diploma thesis deals with the life stories of Justin Václav Prášek, his public activities as a teacher, his contribution in the field of Oriental and regional history. We can not also forget his impact on the next generation of Czech Orientalists and his great piece of work, which led in the publication of new findings to wider public.

The work is divided into three main chapters, which contain a number of sections. The first chapter is about Justin Václav Prášek's life, his student life, his work in secondary schools as a teacher or about the unsuccessful attempts to habilitation. The second chapter discusses the work of J. V. Prášek. This chapter is divided into six sections, in which the author tries to clarify the contribution of the work of J. V. Prášek, briefly describes and evaluates it. The author acquaints the readers with Prášek's interest in the history of Near East, trying to bring his importance in the history of Czech regional history and deals with the travel diaries. Another chapter is devoted to public activities of J. V. Prášek, his benefits for the cities Brandýs nad Labem and Klánovice. There are also mentioned associations that are connected with his name.

OBSAH

Úvod	8
1. Osobnost J. V. Práška a jeho kariérní vzestup	14
1. 1. Mládí a studium	14
1. 2. Časopis Polaban	20
1. 3. Práškovovo působení na školách	21
1. 3. 1. První učitelské působení – Pardubice a Klatovy	21
1. 3. 2. Čas změn – Kolín nad Labem	23
1. 4. Ztráta rodiny a další osudy J. V. Práška	27
2. Dílo J. V. Práška	33
2. 1. Prášek orientalista	33
2. 2. Prášek regionalista	39
2. 2. 1. Okres brandejsský nad Labem. Nástin historicko – archeologický	39
2. 2. 2. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl I. – IV.	43
2. 2. 2. 1. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl I.	43
2. 2. 2. 2. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl II.	56
2. 2. 2. 3. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl III.	61
2. 2. 2. 4. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV.	65
2. 2. 2. 5. Brandeis an der Elbe I., II.	69
2. 2. 2. 6. Reakce a ohlas na Práškovu monografii	70
2. 2. 3. Drobné práce J. V. Práška	73
2. 2. 4. Další regionalistické práce	77
2. 2. 5. Spolupráce na Zapově Česko-Moravské kronice	81
2. 2. 6. Naše Polabí	86
2. 3. Periodika a brožury, na kterých spolupracoval J. V. Prášek	89
2. 4. Beletristická tvorba J. V. Práška	91
3. Po stopách J. V. Práška	96
3. 1. Brandýs nad Labem – působení J. V. Práška	96
3. 2. Klánovice – působení J. V. Práška	101
Závěr	103

Použité prameny	105
Literatura	111
Seznam příloh	115
Přílohy	117

ÚVOD

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na osobu Justina Václava Práška, českého orientalistu a historika, který byl ve své době velice žádaným, a dostalo se mu za některá díla patřičného uznání. Jeho jméno dnes v literatuře najdete velmi zřídka, i když od 90. let 19. století patřil k uznávaným a vyhledávaným historikům. Věnoval se převážně studiu starověkých dějin Předního Východu a regionálním dějinám, a to zejména svého rodiště – Brandýsu nad Labem.

Jeho životní osudy byly plné strastí a překážek. Prášek v letech 1864-1871 vystudoval gymnázium na Starém Městě pražském a poté se přihlásil na filozofickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Zde se věnoval zejména studiu starších českých dějin. Když roku 1875 složil zkoušky z učitelské způsobilosti, začal se jeho život ubírat jiným směrem.¹ Nejprve zamířil do Klatov, kde učil na místním gymnáziu. Zdejší město ho natolik ovlivnilo, že se rozhodl věnovat mu i část své pozdější tvorby. Roku 1878 získal titul gymnaziálního profesora a po úspěšném vykonání rigorózních zkoušek také titul doktora.²

Práškův život je mimo jiné také spojen s neúspěšným pokusem o habilitaci na soukromého docenta z oborů starých dějin východních a z klasických dějin. Proces týkající se habilitačního řízení trval téměř čtyři roky a stejně jako pokus o habilitaci z všeobecných a rakouských dějin na ČVUT dopadl pro Práška nezdarem. Během těchto habilitačních pokusů přenesl Prášek sídlo svého učitelského působení nejprve na gymnázium do Kolína (1884-1899) a poté na Státní českou reálku v Praze na Starém Městě (1899-1906).³ Ve své diplomové práci se snažím přiblížit důvody neúspěšného pokusu o habilitaci, a jaký dopad měla tato událost na Práškův osobní i profesní život.

Mimo jiné se věnuji také zahraničním cestám J. V. Práška, které souvisely s vrcholem jeho badatelských a studijních aktivit. Zaměřuji se na zahraniční cesty do Athén (roku 1886, 1905)⁴, Mnichova (1893-1894)⁵, Berlína (1896)⁶

¹ JARMILA PEŠKOVÁ, *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu Národního muzea*, Časopis Národního muzea, 163, 1994, s. 46.

² Tamtéž, s. 46.

³ Tamtéž.

⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 5, kart. 1: Zprávy o cestě do Řecka.

⁵ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 3, kart. 1: Žádost o příspěvek na dovolenou.

⁶ Tamtéž.

a Říma (1899)⁷ a věnují se také následnému využití poznatků z badatelských cest, které autor použil ve svých dílech.

Zmiňují se i o činnosti, které se J. V. Prášek věnoval po roce 1906, kdy odešel do penze, zejména se jednalo o učitelské působení na Československé akademii obchodní v Praze a o jeho tvorbu orientalistickou, regionální, beletristickou a samozřejmě také účast a členství ve veřejných institucích.⁸

Práce je dělena do tří hlavních kapitol, jež jsou chronologicky řazeny a obsahují i několik podkapitol. První kapitola s názvem *Osobnost J. V. Práška a jeho kariérní vzestup* se zabývá životem J. V. Práška, jeho mládím, publikační činností v časopise Polaban, pokusy o habilitační řízení. Nechybí zde také informace o jeho nejbližší rodině - jeho manželkách Tereze Šípkové a Hermenegildě Práškové a o jeho dceři Miladě Práškové. Věnují se zde také jeho učitelské profesi, a to působení na reálné škole v Pardubicích, dále působení na gymnáziu v Klatovech, jeho odchodu na gymnázium v Kolíně nad Labem, kdy se více než učitelské profesi věnoval bádání o dějinách starověku, a také jeho vytouženým zahraničním cestám do Řecka, Itálie, Berlína či Mnichova.

Zmiňují zde také rok 1899, kdy Prášek získává místo na Státní reálné škole na Starém Města pražském a kdy věda zvítězila plně nad pedagogickým řemeslem. Přelom jeho osobního života nastal mezi léty 1899 a 1903, kdy se musel rozloučit se svojí milovanou dcerou Miladou a posléze i manželkou Terezou Práškovou (rozenou Šípkovou). Roku 1906 byl Prášek penzionován a věnoval se své publikační činnosti v oblasti českých dějin a zejména v oblasti regionálních dějin.⁹

Druhá kapitola se věnuje rozboru díla J. V. Práška a právě z toho důvodu nese název *Dílo J. V. Práška*. Především se zde věnují jeho čtyřsvazkové monografii o Brandýse nad Labem¹⁰ i jejímu německému překladu.¹¹

⁷ Tamtéž: Žádost o povolení na cestu do Říma.

⁸ J. PEŠKOVÁ, Pozůstalost J. V. Práška v Archivu NM, s. 46.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 1, Brandejs nad Labem 1908.

J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, Brandejs nad Labem 1910.

J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 3, Brandejs nad Labem 1913.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1169, kart.11: Rukopis díla Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV., 1916.

¹¹ J. V. PRÁŠEK, *Brandeis an der Elbe*, Prag 1915.

Dále zmiňuji další práce z oblasti regionálních dějin, jako jsou např. „Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště“¹² nebo regionálním pracím, které se věnují klatovskému regionu jako jsou např. „Děje gymnasia klatovského“¹³ či „Politický okres klatovský“¹⁴. Součástí druhé kapitoly je také podkapitola podávající informace o Práškově spolupráci na „Zapově Česko-Moravské kronice“¹⁵, které se začal věnovat roku 1900 a dovedl toto dílo až po dobu Vídeňského kongresu, protože se již další pokračovatel nenašel, byl

J. V. Prášek posledním, komu se podařilo přispět do tak jedinečného díla, které poskytovalo ucelené informace o českých dějinách pro širokou vrstvu obyvatelstva.

Druhá kapitola je také zaměřena na periodika a brožury, na jejichž publikaci se podílel J. V. Prášek, a zahrnuje také beletristickou tvorbu a zejména jeho nejslavnější práci „Na hradecké rychtě“.¹⁶

Poslední kapitola nese název *Po stopách J. V. Práška* a zabývá se veřejnou činností J. V. Práška v Brandýse nad Labem, kde mu byly mimo jiné svěřeny čestné úkoly jako např. projev při otevírání nové budovy obecní školy nebo řada přednášek týkajících se českých i světových dějin. J. V. Prášek se také podílel na založení místního gymnázia a byl členem řady místních spolků. Druhá podkapitola je věnována jeho veřejné činnosti pro město Klánovice, kde Prášek žil v letech 1914-1924. Angažoval se zde zejména v politické činnosti, založil zde pobočku Československé státoprávní demokracie.¹⁷ Byl členem v řadě spolků, podporoval místní knihovnu, pořádal řadu

¹² J. V. PRÁŠEK, *Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště*, studie historická, Turnov, nákladem c. k. privat. sboru střeleckého 1879.

¹³ J. V. PRÁŠEK, *Dějiny gymnázia klatovského*, Klatovy, nákladem vlastním, 1877.

¹⁴ J. V. PRÁŠEK, *Politický okres klatovský*, Díl. 1, Klatovy 1880.

¹⁵ J. V. PRÁŠEK, *Česko-moravská kronika Karla Zapa: Panování císaře a krále Josefa II.* Díl 8., Praha 1905.

J. V. PRÁŠEK, *Dějiny Čech a Moravy nové doby: Panování císaře a krále Leopolda II.* Díl 9., Praha 1904.

J. V. PRÁŠEK, *Dějiny Čech a Moravy nové doby: Panování císaře a krále Františka I.* Díl 10., Praha 1905.

¹⁶ J. V. PRÁŠEK, *Na hradecké rychtě*, Praha 1926.

¹⁷ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1453, kart. 26: Založení místní pobočky Československé státoprávní demokracie v Klánovicích v roce 1918.

přednášek a besed pro místní obec a byl jmenován i čestným občanem obce Klánovice.¹⁸

Jelikož zásadní práce o J. V. Práškově nebyla dosud zpracována, pouze historická studie Karly Temrové,¹⁹ opírá se moje práce zejména o archivní prameny, slovníkovou literaturu, odbornou literaturu, o již zmiňovanou historickou studii Karly Temrové, o drobnější vzpomínkové příspěvky a samotné dílo J. V. Práška.

V první kapitole, která je věnována životu J. V. Práška, jsem vycházela zejména z archivních pramenů, které jsou uloženy v Archivu Národního muzea v Praze, a dále z internetových odkazů Státního oblastního archivu v Praze, kde jsem především čerpala z místních matrik informace o záznamech narození J. V. Práška a dalších členů jeho rodiny a dále informace o uzavření sňatku jeho rodičů.

Fond J. V. Práška v Archivu Národního muzea má celkem 34 kartonů. Na první kapitolu o životě a působení J. V. Práška na školách jako pedagoga jsem především využívala první karton Práškovy pozůstalosti, kde je uložen biografický materiál – osobní doklady, průkazy, doklady o dosaženém vzdělání, písemnosti k působení na školách, žádosti o vědecké dovolené a příspěvky na zahraniční cesty. Samostatnou skupinu pak tvoří materiály týkající se jeho habilitace na Filozofické fakultě České Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. V biografickém oddíle nechybí ani informace o Práškově zdravotním stavu, jeho cestovní deníky, osobní zápisníky a doklady související s jeho úmrtím. V dokreslení informací o jeho rodině mi pomohl třetí karton Práškovy pozůstalosti, který obsahuje korespondenci a materiály rodinných příslušníků. Z dopisů a pohlednic, které Prášek zasílal svým manželkám a dceři, jsem mohla usoudit, jaký vztah měl ke své rodině. Nechybí zde ani dopisy od Práškovy matky, otce a jeho sourozenců.

Samostatný karton je věnován korespondenci osobní a oficiální. Tuto část Práškovy pozůstalosti jsem zejména využila při jeho badatelských činnostech. V oddíle osobní korespondence si Prášek dopisoval s celou řadou významných orientalistů, především z Německa, Anglie, Ruska, ale také z Ameriky.²⁰ Tyto písemnosti mi

¹⁸ Tamtéž, inv. č. 1454/5, kart. 26: Jmenováno J. V. Práška členem správní komise pro politickou obec Klánovice.

¹⁹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek, historická studie*, Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 2003.

²⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 5-9: Osobní a oficiální korespondence J. V. Práška.

pomohly si ujasnit, jak významnou osobou byl J. V. Prášek, jak dalekosáhlé styky udržoval se světovými autory, kteří mu především pomohli v době jeho úsilí o dosažení soukromé docentury. Mimo zahraniční autory Prášek udržoval styky také s českými historiky, mezi které patřil např. Albert Šanda, Rudolf Dvořák, Alois Musil nebo lze zmínit konvolut korespondence s jeho žákem Bedřichem Hrozným.²¹

Nedílnou součástí fondu jsou také kartony věnující se tvorbě J. V. Práška. Jeho odborná i literární činnost zahrnuje řadu prací vydaných tiskem, rukopisy, jež se dochovaly pouze torzovitě či neostránkované. Při zpracování Práškovy díla jsem vycházela také z denního tisku – popularizační články či příspěvky J. V. Práška.²²

Písemnosti týkající se veřejné činnosti tohoto významného českého orientalisty a regionalisty byly taktéž součástí fondu J. V. Práška a týkaly se jeho veřejného působení a organizace v městě Brandýse a dále v obci Klánovice.

Vzhledem k zaměření mé práce a materiálu, s kterým jsem pracovala, jsem především používala biografickou metodu, konkrétně individuální biografii. Snažila jsem se použít také komparativní metodu při porovnání názorů J. V. Práška a

²¹ Tamtéž.

²² J. V. PRÁŠEK, *Dvůr brandejský v minulosti*, Naše Polabí, 1, 1923-1924.

J. V. PRÁŠEK, *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem?*, Památky archeologické a místopisné, 22, 1906.

J. V. PRÁŠEK, *Klánovice*, Naše Polabí, 3, 1925-1926.

J. V. PRÁŠEK, *Kuřáci i nekuřáci*, Tribuna, 300, 1921.

J. V. PRÁŠEK, *Les Vidrolec*, Naše Polabí, 4, 1926-1927.

J. V. PRÁŠEK, *Lipská silnice*, Naše Polabí, 1, 1923-1924.

J. V. PRÁŠEK *Pražská silnice*, Naše Polabí, 1, 1923-1924.

J. V. PRÁŠEK, *Svatopetrská fara v Brandejse nad Labem*, Naše Polabí, 2, 1924-1925.

J. V. PRÁŠEK, *Urbář brandejský a přerovský*. Památky archeologické a místopisné, 23, 1908.

J. V. PRÁŠEK, *Urbář kapituly boleslavské*, Agrární archiv, 2, 1915.

J. V., *Urbář kounický*, Agrární archiv, 6, 1919.

J. V. PRÁŠEK, *V oblasti káranského vodovodu*, Naše Polabí, 3, 1925-1926

J. V. PRÁŠEK, *Zámek Brandejs nad Labem, oblíbené sídlo Rudolfa II.*, Časopis Muzea království českého, 80, 1906.

J. V. PRÁŠEK, *Zánik tvrzí na Brandýsku*, Naše Polabí, 3, 1925-1926.

J. V. PRÁŠEK, *Zapadlý brandejský virtuos*, Naše Polabí, 2, 1924-1925.

prof. J. Brániše a jejich odlišných názorů na vznik města Brandýsa nad Labem. Samozřejmě jsem použila také prosté metody indukce a dedukce, které jsou nezbytné pro bádání v oblasti historie.

J. V. Prášek byl důležitou osobou 2. poloviny 19. a počátku 20. století. Především se zapsal do podvědomí historiků jako výborný orientalista věnující se Přednímu Východu a zároveň jako nezapomenutelný regionalista píšící především o svém rodišti Brandýse nad Labem. Rozhodla jsem se mu věnovat tuto práci, protože se domnívám, že by si v budoucnu zasloužil věnovat více pozornosti a historikové by ji mohli brát jako jakýsi impulz k vytvoření ucelenější monografie věnující se životu a dílu J. V. Práška vůbec.

1. Osobnost J. V. Práška a jeho kariérní vzestup

1. 1. Mládí a studium

Sedmého srpna roku 1853 se v Brandýse nad Labem narodil manželům Janu a Marii Práškovým syn Václav. Manželé Práškoví bydleli tehdy v domě č. p. 14, dnes bychom tento dům našli pod číslem 392, U Voctářů. Při svém křtu dostal jméno Václav Justin, stejně jako jeho starší bratr, který však zemřel ve věku tří let.²³ Mladší Justin měl rodičům zřejmě nahradit staršího syna a vnést do jejich života nový smysl a radost. Zda byl Justin jako dítě hodný či byl uličníkem, bohužel nevíme, ale později na něj rodiče byli jistě patřičně hrdí. On sám celý život dával přednost jménu Justin, nikoliv Václav.²⁴

Malý Václav, jak mu nejčastěji říkala maminka a je to patrné i z korespondence, kterou mu posílala,²⁵ žil se svými rodiči v domě č. p. 14, jak jsem se již zmínila, nebo také zvaném “pod hrádkem”, protože se nacházel v těsném sousedství s pozemky, které patřily k brandýskému zámku. Jako dítě měl tedy jedinečnou příležitost sledovat vznešené návštěvy a důležité panské úředníky, kteří zámek navštěvovali. Zámek od roku 1860 patřil arcivévodům toskánským z rozvětveného rodu habsburského.²⁶ Právě zde bychom mohli hledat začátky Práškovy zájmu o rodné město i jeho okolí. Zprávy, pověsti či klípky, které mohl jako malý chlapec slyšovat, ho jistě nenechaly chladným a probudily v něm určitou fantazii, která přerostla ve velikou lásku k jeho rodnému městu a zůstala v něm po celý jeho život, což nám doložil řádkou svých děl.

Postavení Práškovy rodiny nebylo jednoduché. Jeho otec byl kamenický mistr a pocházel z nedalekých Čelákovic, stejně jako jeho manželka. Po svatbě se manželé

²³ Státní oblastní archiv Praha (dále jen SOA),

<http://actapublica.eu/matriky/praha/prohlizec/4160/?strana=71>, Záznam o narození J. V. Práška 7. 8. 1853, ke dni 30. 3. 2012.

SOA Praha, <http://actapublica.eu/matriky/praha/prohlizec/4159/?strana=156>, Záznam o narození a úmrtí Václava Justina Práška 13. 4. 1850, ke dni 30. 3. 2012.

²⁴ V rodném listu je zapsáno jeho druhé křestní jméno v podobě s čárkovaným i, mladší dokumenty ale ukazují, že se podepisoval jako Justin Prášek.

²⁵ Archiv Národního muzea (dále jen Archiv NM), fond Prášek J. V., inv. č. 199, kart. 3: Korespondence s matkou. Maminka ho nejčastěji oslovovala „milý Václave“.

²⁶ J. V. PRÁŠEK, *Zámek Brandejs nad Labem, Historický nástin*, Brandejs n. L. 1908, s. 24: “V roce 1860 zámek koupil velkovévoda Leopold II. Toskánský a usadil se na stálo.”

pravděpodobně odstěhovali do Brandýsa nad Labem.²⁷ Zřejmě centrum panství v té době znamenalo pro Jana Práška naději a možnost, jak lépe uživit svoji rodinu, a proto se rozhodl přestěhovat. V lednu roku 1849 se manželům Práškovým narodil syn Arnošt František a o rok později druhý syn Václav Justin. Bohužel oběma byl vyměřen velice krátký čas života. Nešťastnou náhodou Arnošt utonul, když mu bylo pouhých osm let, a Václav Justin zemřel krátce před narozením třetího syna.²⁸ Justin se ve svých čtyřech letech stal jedináčkem. Matka ho jistě zřejmě hodně opatrovala a velice se o něho bála, avšak pokusy pořádit Justinovi sourozence z počátku příliš šťastné nebyly. Další dítě se narodilo mrtvé, až v roce 1859 dostal Justin sestřičku, která se jmenovala Bedřiška, v té době mu bylo již sedm let.²⁹

Rodina Práškových žila v podnájmu ještě s dalšími rodinami v domě, který patřil Františku Schönfelderovi, v té době statkáři a radnímu. Manželé Práškoví měli s touto rodinou velice dobré styky, dokládá to také fakt, že členové této rodiny jsou uvedeni mezi kmotry Práškových dětí. V korespondenci zachované v pozůstalosti J. V. Práška, která je uložena v Archivu Národního muzea, můžeme najít řadu dopisů, kde se Prášek oslovuje s ostatními lidmi „bratře“ a „sestro“. Nejde však o přímé sourozence, nýbrž jde zřejmě o děti rodiny Schönfeldových (bratr Ludvík a sestra Františka), se kterými rodina Prášková žila a měla velice úzké a přátelské vztahy, a děti se tedy takto navzájem označovaly.

Justin měl velice dobrý a láskyplný vztah s matkou. Často mu psala, informovala ho o dění v Brandýse n. Labem, když byl na školách, a později i o nových volných místech, kde by mohl uplatnit svoji učitelskou profesi. Z korespondence, která se nám dochovala, můžeme soudit, že paní Prášková byla typická maminka, která měla starost o svého syna, jestli má co na sebe, co jíst, jestli má peníze, a také ho často kárala za

²⁷ SOA Praha, <http://actapublica.eu/matriky/praha/prohlizec/4731/?strana=73>, záznam o sňatku Jana Práška s Marií Procházkovou uskutečněném 6. 3. 1848 v Čelákovcích, ke dni 30. 3. 2012.

Jan Prášek byl synem Josefa Práška, čelákovického měšťana a jeho manželky Lidmily, rozené Kulánové, z Poříčan. Manželka Jana Práška, Marie rozená Procházková, byla dcerou čelákovického řeznického mistra Jana Procházky a jeho manželky Anny, rozené Bodlákové, z Toušeně.

²⁸ SOA Praha, <http://actapublica.eu/matriky/praha/prohlizec/4159/?strana=156>, záznam o narození Václava Justina 13. 4. 1850, ke dni 30. 3. 2012.

²⁹ SOA Praha, <http://actapublica.eu/matriky/praha/prohlizec/4161/?strana=5>, záznam o narození Bedřišky 23. 7. 1859, ke dni 30. 3. 2012.

nezaplacené dluhy, které měl zejména za knihy, jež si nechával posílat, a také za to, že se dlouho neozval. ³⁰ S otcem si Justin dopisoval až později, když už maminka byla nemocná a zřejmě už nemohla tak často psát. Ten ho nejčastěji informoval o stavu matky a žádal, aby poplatil svoje dluhy, protože rodiče o něj mají veliký strach. Z korespondence, která se dochovala, můžeme tedy říci, že Justin Václav Prášek byl vášnivý čtenář, který nakupoval knihy, ovšem ne vždy za ně hned zaplatil; jako tehdejší učitel na reálném gymnáziu a jako suplující učitel zřejmě příliš velký plat nedostával a knihy byly velmi nákladnou záležitostí.³¹

Jak asi vypadal Brandýs v době, kdy se Justin Václav Prášek narodil, a když zde trávil své dětství? Podle slov jeho samotného a z knihy, kterou o Brandýse napsal, to bylo město, které ovládalo zeměpanské zněmčilé úřednictvo, které sem bylo dosazeno po bouřlivých událostech v roce 1848. Našli se zde ale také vlastenci, kteří se soustředili okolo Františka Fettra, tehdejšího majitele hotelu U města Prahy, který zde v prostorách hotelu založil pozoruhodnou knihovnu a dovolil, aby zde byly pořádány vlastenecké besedy, které po roce 1848 ale zanikly.

Do roku 1860 byly veškerý občanský život a jakékoli vlastenecké myšlení přísně kontrolovány. Němčina měla být zavedena i do nižších tříd, kde se doposud učilo jen česky. Jediným odpočinkem pro místní vlastence bylo kočovné divadlo, které především v zimě navštěvovalo město a sehrálo zde několik divadelních představení, zejména české hry – Tylovy.³²

Po roce 1860 nastaly velké změny. Došlo ke zvolení městského zastupitelstva, členem se stal i nový majitel panství Leopold II. Toskánský a obyvatelé Brandýsa měli právo zvolit si svého zástupce i do českého zemského sněmu. Ovšem nic nešlo tak hladce, jak se na první pohled může zdát. Prosazování změn bylo složité a velmi obtížné. V předních městských úřadech stále byli lidé německy smýšlející, kteří ovlivňovali životy českého obyvatelstva.³³

V roce 1864 odjel mladý Justin na studia do Prahy, kde až do roku 1871 studoval na c. k. akademickém gymnáziu na Starém Městě. Zde také složil maturitní zkoušku a na základě dochovaného maturitního vysvědčení můžeme soudit, že Prášek

³⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 199, kart. 3: Korespondence s matkou.

³¹ Tamtéž: Korespondence s otcem.

³² J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, Brandejs nad Labem 1910, s. 35-39.

³³ Tamtéž, s. 35-39.

nepatřil mezi příliš výtečné studenty. Zkoušku z řeckého jazyka skládal až na druhý pokus, z latiny a náboženství byl pouze dostatečný. Ovšem dle dochovaných vysvědčení měl vždy Justin alespoň jedničku z dějepisu.³⁴

Na půdě akademického gymnázia však poprvé Justin Prášek projevil svůj zájem o historii rodného města i jeho okolí. Zřejmě k tomu přispělo nadšení z vlastenectví, které na školách v tehdejší době panovalo. V roce 1864, kdy Justin nastoupil na střední školu, schválil český sněm rovnoprávné postavení češtiny a němčiny na vzdělávacích ústavech v Českém království. Toto rozhodnutí nabylo platnosti sice až v roce 1866, ale zde na pražském akademickém gymnáziu, kde byla převaha českých studentů, se čeština stala vyučovacím jazykem již v roce 1861. Česky se vydávala i vysvědčení. Během Práškovy studia na místním gymnáziu stáli v čele dva vlastenci – Jan Nečásek a později Tomáš Bílek.³⁵

Právě zde začala skupina studentů vydávat časopis zvaný „Polaban“. Jeho podtitul byl „Časopis věnovaný vědě dějepisné a archeologii“. Redaktorem časopisu nebyl nikdo jiný než Justin Václav Prášek.³⁶ K časopisu samotnému se ještě dostaneme.

Po dokončení c. k. akademického gymnázia se Justin v roce 1871 zapsal na filozofickou fakultu pražské univerzity, kde začal studovat starší české dějiny a filologické obory s nezbytnou filozofickou propedeutikou.³⁷ Filozofická fakulta prošla od roku 1848 řadou změn, především bylo vyhověno požadavku pražských studentů, kteří za pomoci děkana filozofické fakulty Augustina Smetany sepsali petici k rukám panovníka, „žádali velmi radikální aplikaci buržoazních občanských svobod v životě univerzity“³⁸ a mezi požadavky se objevila i žádost o zrovnoprávnění češtiny s němčinou na vysokém učení. Od roku 1849 se stala rovnocennou fakultou s váženými profesory, stala se vědeckým ústavem jako ostatní fakulty a absolventi měli právo na

³⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 5, kart. 1: Maturitní vysvědčení a vysvědčení z akademického gymnázia na Starém Městě.

³⁵ Karla TEMROVÁ, *J. V. Prášek, historická studie*, Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 2003, s. 12.

³⁶ Tamtéž, s. 12.

³⁷ Jarmila PEŠKOVÁ, *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu NM*, Časopis Národního muzea, 163, 1994, s. 46.

³⁸ J. PETRÁŇ, *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*, Praha, Univerzita Karlova 1983, s. 149.

získání akademického titulu – doktorátu z filozofie.³⁹ Ne vždy však končilo studium získáním doktorátu, řada studentů absolvovala šest semestrů studia, složila státní zkoušku z oborů, které byly vyučovány na středních školách, a po zkoušce učitelské způsobilosti mohli začít svoji dráhu pedagogickou na některém gymnáziu. To byl osud i Justina Václava Práška.⁴⁰ Jak asi tehdy vypadalo takové studium na filozofické fakultě? „Fakulta se skládala z učitelského sboru, v němž užší orgán tvořil profesorský sbor, dále ze sboru doktorů a z imatrikulovaných studentů. Fakultu řídil profesorský sbor v čele s děkanem.“⁴¹ „Učitelům nebyla předepsána žádná soustava nebo metoda výuky, měli pouze sledovat mezinárodní pokrok věd a předpokládalo se, že využijí moderních vzdělávacích metod.“⁴² Studenti měli volnost ve výběru přednášek, které chtěli navštěvovat a které je zajímaly. Mohli si zapsat i přednášky na jiné fakultě. Byl pouze stanoven počet povinných zkoušek pro absolutorium, který musel být dodržen, dále záleželo již na samotných posluchačích, jaké předměty si zapíší a o co projeví svůj zájem. Za studium museli také platit, protože fakulta neposkytovala výuku zdarma, ale za tzv. kolejné. Přednášky, zkoušky, ale také promoce byly přístupné veřejnosti.⁴³

„Fakulta měla pěstovat vědu, být jakousi průpravou k dosažení doktorátu z filozofie a vychovávat středoškolské profesory. Vedle doktorátů, které byly titulem, který poskytoval plnou vědeckou aprobaci, byly zavedeny také státní zkoušky z jednotlivých oborů, které se vyučovaly na středních školách a stačily k aprobaci gymnaziálních profesorů.“⁴⁴ „Všeobecný studijní řád z roku 1850 zavedl nový způsob absolvování fakulty: odstranil všechny semestrální a ročníkové zkoušky a nově stanovil pouze zkoušky rigorózní doktorské.“⁴⁵

Po reformách koncepce studia a studijního řádu se začala měnit i tvář profesorského sboru, na fakultu přišli J. E. Vocel, W. W. Tomek a další čeští vědci.⁴⁶ Výuka historie tak získala novou kvalitu a zajímavost. Právě v této době zde studoval Justin Prášek, který se tak potkával s významnými lidmi a zapisoval si přednášky

³⁹ Tamtéž, s. 149.

⁴⁰ Tamtéž, s. 147 - 149.

⁴¹ Tamtéž, s. 148.

⁴² Tamtéž, s. 149.

⁴³ Tamtéž, s. 147.

⁴⁴ Tamtéž, s. 149.

⁴⁵ Tamtéž, s. 147.

⁴⁶ Tamtéž, s. 153.

z historie, literatury i filozofie. Přišel do styku s W. W. Tomkem, Josefem Kalouskem, Josefem Durdíkem, Josefem Emlerem nebo Antonínem Gindelym.⁴⁷ Na přednáškách z historie řeckého dějepisectví se setkával s filologem Janem Kvíčalou, se kterým později často spolupracoval.⁴⁸

Život chudého studenta filozofické fakulty té doby nebyl příliš lehký, jak jsem se již zmínila v pasáži o korespondenci s jeho matkou, neměl mnoho peněz a pro syna rodiny kamenického mistra nebylo jednoduché vše poplatit. Často si také přilepšil obědem u některé ze známých rodin. Ovšem Prášek prokázal, že tyto problémy ho nemohly zastavit v jeho touze po poznání a bádání a v jeho zájmu o historii jako takovou.⁴⁹

V této době společně se studenty z Brandýsa nad Labem založil vlastivědný spolek „Krajíř“. Tento spolek vydával i stejnojmenný časopis, o kterém se nám bohužel nedochovalo mnoho informací; zachovalo se prý pouze první číslo, které bylo vydané v roce 1872. Kolik vyšlo dále čísel, se nedochovalo. Redaktorem, nakladatelem i písařem nebyl nikdo jiný než Justin Václav Prášek. Studenti se rozhodli, že založí fond pro dotování chudých studujících z Brandýska, pomohou jim ve studiu, ulehčí jim tak jejich podmínky a získají další studenty a budoucí vědce ve městě i okolí. Ovšem jistě se nabízí otázka, kde chtěli mladí studenti sehnat prostředky pro podporu studujících? Především tedy z pořádání studentských plesů a divadelních představení. To měl organizačně na starosti především J. V. Prášek. Sám Prášek se hned nabídl, že bude rozepisovat role pro divadelní představení.⁵⁰ Možná, že právě tato myšlenka pomoci chudším studentům vzešla přímo z myšlenek J. V. Práška samotného, on sám nejlépe věděl, jaké to je studovat s ne příliš velkým množstvím finančních prostředků.

⁴⁷ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 16.

⁴⁸ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 6, kart. 1: Index lectionum a Prohlášení děkana univerzity o vykonaných zkouškách.

⁴⁹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 16.

⁵⁰ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 16.

1. 2. Časopis Polaban

Časopis Polaban začali studenti pražského akademického gymnázia vydávat v roce 1868. Redaktorem byl, jak jsem již zmínila, sám Prášek. Nejvíce příspěvků pocházelo od něho samotného. V číslech 6 až 12 se Prášek věnoval dějinám města Brandýsa nad Labem. Snažil se zde čtenáře seznámit s historií města od jeho vzniku až po dobu napoleonských válek. Proč nedovedl dějiny až do doby jemu vlastní, vysvětlil následujícími slovy: „Dějiny doby novější, většinou známé, opomenu“.⁵¹ Zaměřil se především na město Brandýs jako takové, na osudy místních obyvatel, dopady válek na město, na návštěvy císaře Rudolfa II. na zdejším zámku nebo na útrapy způsobené třicetiletou válkou.

Prášek však neuváděl v Polabanu jen články o městu Brandýse nad Labem, ale také zde psal o Staré Boleslavi, Svatováclavské vinici nebo děkanském chrámu sv. Jana Křtitele v Lysé nad Labem.⁵²

Je patrné, že z příspěvků, které Prášek v Polabanu publikoval, bylo jeho velkým snem napsat rozsáhlou historickou monografii o rodném městě. Sám se o tom zmínil ve třináctém čísle časopisu, kde prozradil, že by chtěl popsat město Brandýs nad Labem ve třech knihách. Prozradil jakousi představu o tom, jak by mělo jeho dílo vypadat. První kniha by měla obsahovat dějiny města Brandýsa, druhá by měla popisovat město jako takové a třetí by měla být o památných místech a obcích brandýského okresu.⁵³

Časopis Polaban, jak název napovídá, byl časopisem, který byl věnován střednímu Polabí. Prášek nebyl sám, kdo do časopisu přispíval, dalšími byli např. Josef Braniš, později konzervátor a kunsthistorik, František Seyvalter, kanovník vyšehradské kapituly, nebo Karel Lábler, lékárník a jednatel chrudimského muzea. Tento časopis měl čtenářům přiblížit historii tohoto regionu a jeho význam. Dochovalo se nám sedmáct čísel prvního ročníku, který byl rukopisně veden. Nevíme, zda studenti ve své činnosti pokračovali, či nikoliv. Články však měly vysokou kvalitu a úroveň a časopis byl velice vydařený i po grafické stránce (nákrety budov, mapky apod.).⁵⁴

⁵¹ Tamtéž, s. 12.

⁵² Tamtéž, s. 12.

⁵³ Tamtéž, s. 12.

⁵⁴ Tamtéž, s. 15.

1. 3. Práškovo působení na školách

1. 3. 1. První učitelské působení – Pardubice a Klatovy

Roku 1874 ukončil Justin Prášek svoje studium na filozofické fakultě a v říjnu téhož roku se přihlásil ke zkoušce učitelské způsobilosti, aby se mohl stát učitelem dějepisu a zeměpisu na vyšším stupni gymnázia. Zkoušku z učitelské způsobilosti skládal, dle vysvědčení o učitelské způsobilosti z všeobecného dějepisu, ze kterého dostal otázku o vzniku a úpadku hegemonie thébanské, a zkoušku složil na výbornou. Dále z rakouského dějepisu, kde měl pohovořit o dějinách uherských během třicetileté války; zde byl ohodnocen slovy: „Vypracování jest správné a obsírné a svědčí o pilném vynasnažení kandidáta. Hodnocen uspokojivě“. Poslední bylo pedagogicko-diagnostické téma, kde měl všestranně objasnit pojem historie a říci, v jakých významech se užívá. Hodnocen byl relativně dobře. Celková zkouška byla hodnocená jako výtečná a velmi dobrá. Zkoušku celkově dokončil v roce 1875.⁵⁵

V době skládání zkoušky o učitelské způsobilosti byl již přijat jako suplent na obecnou vyšší reálku v Pardubicích, kde působil od 1. 10. 1874.⁵⁶ Zde se setkal se Zikmundem Winterem, který toto místo právě opouštěl a Práška doporučil.⁵⁷ Práškoví byla svěřena výuka zeměpisu, českého jazyka, německého jazyka a francouzského jazyka. Pedagogickým sborem byl hodnocen jako velice pilný učitel, horlivý ve výkladu, všem požadavkům vyhovující a jako učitel, jenž povzbuzuje žáky k činnosti. Od starosty města Pardubic Lbernera získal pochvalu za řádné plnění práce ve škole.⁵⁸ Pardubická reálka měla v té době velmi dobrou pověst, a proto není divu, že se zde Justinovi Práškoví velice dobře učilo, poněvadž i atmosféra v samotném pedagogickém sboru byla prý velice příznivá. Jako mladý jednadvacetiletý učitel si mohl volně vybírat metody, jak žáky vyučovat, a domnívám se, že pro začínajícího pedagoga to byl výborný start jeho učitelské kariéry.⁵⁹

Mimo učitelský život vedl i svůj osobní. Účastnil se i výletů profesorského sboru a jeho rodin, navštěvoval večírky i besedy. Užíval si tedy společenského života

⁵⁵ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 9, kart. 1: Vysvědčení o učitelské způsobilosti.

⁵⁶ Tamtéž, inv. č. 11, kart. 1: Písemnosti k působení na školách.

⁵⁷ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 17.

⁵⁸ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 11-12, kart. 1: Písemnosti k působení na školách – Pardubice.

⁵⁹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 17.

místního kraje. Ovšem život nebyl pouze zábavou, ale také přípravou na zkoušky u c. k. zkušební gymnaziální komise v Praze, o kterých jsem se již zmínila a které Prášek dokončil v roce 1875.⁶⁰

Téhož roku vyhrál konkurz na gymnázium v Klatovech. Bylo to jeho první stálé místo, poněvadž v Pardubicích byl jako pouhý suplent. Do Klatov přišel s bratrem své nastávající, Terezie Šípkové, který zde nastoupil také jako učitel. S Terezií Šípkovou se chtěl Justin co nejdříve oženit.⁶¹ Prášek se velice brzy, a myslím i snadno, plně zapojil do nového pedagogického kolektivu. Vyučoval zde zeměpis, dějepis, francouzštinu a byla mu svěřena také žákovská knihovna.⁶²

Na klatovské škole působil Justin Prášek od roku 1875 až do roku 1884. Ročně údajně vydělával až 1000 zlatých, 200 zlatých získal jako přídavek podle norem zákona. Nové místo mu tedy přineslo pravidelný příjem, který mimo jiné také umožnil to, že se mohl Prášek v říjnu oženit se svou milou Terezou Šípkovou.⁶³

Práškoví se v Klatovech líbilo, účastnil se výletů s profesorským sborem, stal se členem měšťánské besedy, věnoval se hudbě, ochotnickému divadlu, organizoval plesy a oslavy.⁶⁴

Rok 1875 nebyl pro Justina Práška významný jen z toho důvodu, že našel stálé místo a oženil se s Terezou Šípkovou, byl pro něj významný i z hlediska jeho publikační činnosti; zejména byla vydána jeho práce věnovaná rodnému Brandýsu nad Labem.⁶⁵ Samotné práci se budu věnovat později.

V roce 1878 mu c. k. školní rada Království českého udělila titul profesora.⁶⁶

⁶⁰ Tamtéž, s. 17.

⁶¹ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 918, kart. 8: Blahopřání k sňatku, uskutečněnému zřejmě 16. 10. 1875. Tereza Šípková pocházela z Voděrad u Kolína nad Labem, později se přestěhovala do Poděbrad. O sociálních poměrech rodiny není bohužel nic známo.

⁶² K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 17.

⁶³ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 13-16, kart. 1: Písemné materiály k působení na školách – Klatovy.

⁶⁴ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 17.

⁶⁵ Tamtéž, s. 18.

⁶⁶ J. PEŠKOVÁ, *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu NM*, Časopis Národního muzea, 163, 1994, s. 46.

1. 3. 2. Čas změn – Kolín nad Labem

O místě v Kolíně nad Labem uvažoval Justin Prášek již z několika důvodů. Především se chtěl ucházet o habilitační řízení, které by mu umožnilo zvýšení kvalifikace a bylo v té době jedinou možností, jak získat docenturu a přednášet tak na fakultách pražské univerzity a vzdělávat další generace studentů. Aby se tak mohlo ale stát, byla nutná právě ona zmiňovaná „habilitační práce, dále rozprava z vlastního oboru; podrobení se diskusi před profesorským sborem a provedení jedné zkušební přednášky“.⁶⁷

V roce 1882 si podal Prášek žádost o přípuštění k rigorózním zkouškám, které vykonal na výbornou, jeho disertační práce nesla název „Dějiny východních Arijců a vzdělaných národů severoafrických až po vznik veleříše perské“. Prášek se tak stal jedním z prvních doktorů promovanych na české univerzitě.⁶⁸

V roce 1884 se přihlásil k habilitačnímu řízení na soukromého docenta staroegyptských a staroasijských dějin na filozofické fakultě c. k. České Karlo-Ferdinandovy univerzity⁶⁹, ale neuspěl z důvodu působení daleko od Prahy, nemohl by tedy zodpovědně vykonávat povinnosti docenta filozofické fakulty.⁷⁰ Toto byl jeden z důvodů, proč si Justin Prášek začal hledat místo blíže k Praze.

Dalším důvodem byl také zdravotní stav jeho manželky Terezie Šípkové, u které se začaly projevovat příznaky plicní choroby. Manželům bylo doporučeno, aby se z Klatov odstěhovali kvůli nepříznivému působení podhorského vzduchu.⁷¹

Justin jako starostlivý manžel a otec tehdy čtyřleté dcery Milady věděl, že není jiné východisko. Nejvýhodnější by bylo získání místa v hlavním městě, ovšem ani na reálce v Ječné v roce 1881, ani na gymnáziu ve Spálené ulici v roce 1882, ani na reálném gymnáziu na Smíchově v roce 1884 neuspěl.⁷²

⁶⁷ J. PETRÁŇ, *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy*, s. 149.

⁶⁸ J. PEŠKOVÁ, *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu NM*, Časopis Národního muzea, 163, 1994, s. 46.

⁶⁹ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 22, kart. 1: Žádost o přípuštění k habilitaci na soukromého docenta z 19. 3. 1884.

J. PEŠKOVÁ, *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu NM*, Časopis Národního muzea, 163, 1994, s. 46.

⁷⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 23, kart. 1: Žádost o přípuštění k habilitaci z 10. 1. 1885.

⁷¹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 25.

⁷² Tamtéž, s. 25.

Jediným řešením, jak se dostat blíže k Praze, byla výměna pedagogického místa s jeho přítelem a kolegou Petrem. Ten po dlouhém přesvědčování svolil, a Prášek mu tedy poskytl své místo v Klatovech výměnou za nové místo v Kolíně nad Labem.⁷³ Tento krok musel být také řádně a úředně povolen. Stalo se tak 18. 9. 1884, kdy ministerstvo kultu a školství vydalo povolení k výměně místa.⁷⁴

Sám Justin Prášek však zůstal Klatovům věrný, dopisoval si s některými přáteli, jak je patrné z jeho dochované korespondence.⁷⁵ Prášek na gymnáziu v Kolíně nad Labem působil od roku 1884 až do roku 1899. V této době se věnoval především studiu starověkého světa a jeho pedagogické řemeslo bylo později kvůli této vášni zatlačováno do ústraní.⁷⁶

Ani velký zájem o dějiny starověku, zahraniční cesty a přestěhování se blíže k Praze nezajistily Justinovi Práškovy titul docenta orientalistiky na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity. V roce 1899 Justin Prášek podává poslední žádost o přípuštění k habilitaci na soukromého docenta pro obory starých dějin východních a později dějin klasických. Projednání Práškovy habilitace trvalo od roku 1899 do roku 1903 a skončilo neúspěchem.⁷⁷ Jak uvádí Jarmila Pešková ve svém článku pro Časopis Národního muzea, „není dodnes jasné, zda tento Práškův neúspěch pramenil skutečně z jeho odborné nedostatečnosti pro vytyčený cíl, nebo zda byl obětí sporu dvou stran – J. Kvíčaly a J. Krále“.⁷⁸ Později ani žádost o docenturu ze všeobecných dějin a rakouských dějin na ČVUT nedopadla úspěšně.⁷⁹

Během svého působení na gymnáziu v Kolíně nad Labem si Justin roli pedagoga příliš neužil, neboť jeho hlavní náplní se stal pobyt ve vědeckých ústavech v Čechách a

⁷³ Tamtéž, s. 25.

⁷⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 17, kart. 1: Povolení ministerstva kultu a školství k výměně místa J. V. Práška v Klatovech za místo v Kolíně.

⁷⁵ Tamtéž, inv. č. 542, kart. 5: Korespondence od Karla Hostaše, ředitele klatovského muzea v letech 1921-1924.

⁷⁶ Tamtéž, inv. č. 17, kart. 1: Působení na gymnáziu v Kolíně nad Labem.

⁷⁷ J. PEŠKOVÁ, *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu NM*, Časopis Národního muzea, 163, 1994, s. 46.

⁷⁸ Tamtéž, s. 47.

⁷⁹ Tamtéž, s. 46.

na studijních cestách v zahraničí.⁸⁰ Prášek navštívil Cařihrad, Athény i Jeruzalém. Jeho cesty do starověkých zemí byly zejména předmětem zájmu o poznání místních památek a prostředí, kde se odehrávaly všechny důležité okamžiky starověkých dějin.⁸¹

V roce 1885 si podal Prášek žádost o dovolenou a příspěvek k c. k. ministeriu kultu a vyučování. Napsal zde, že se věnuje studiu dějin starověkých národů východních a dějin národa helénského až po dobu makedonskou a jeho záměrem je napsat díla nesoucí název *Dějiny starověkého východu* a *Dějiny národa helénského*, proto tedy žádá o dovolenou na svou zahraniční cestu. Tato cesta by mu umožnila ověření získaných poznatků a získání poznatků nových.⁸² K dané tématice Prášek prostudoval literaturu starověkých dějin, především díla od známých světových autorů, jako byli např. Meyer, Maspéro, Lenormant, Busolt, Müller, Wiedemann, Dury a další. Poznatky svého studia uložil ve spise „Kambýses a podání starověké“. Později se více věnoval dějinám helénským, snažil se prozkoumat archeologické památky, epigrafické a historické události dané doby. V rámci tohoto studia uskutečnil cestu do Řecka v roce 1886, kde mimo jiné navštívil také Athény.⁸³ Práškově jako badateli o dějinách starověku se budu věnovat podrobněji v další kapitole této práce.

V době svého působení na gymnáziu v Kolíně nad Labem Prášek nepobýval pouze na zahraničních cestách vzdálených daleko od domova, ale také na místech bližších, např. v Berlíně nebo v Mnichově. Zde se učil starověké orientální jazyky, a to asyrštinu a perštinu.⁸⁴ V této době tvořilo studium starověku hlavní náplň jeho volného, ale i pracovního času.

Během svého života se stal Justin Prášek členem mnoha významných vědeckých institucí a v roce 1893 vstoupil jako dopisující člen do Královské české společnosti nauk. Od roku 1899 do roku 1914 byl mimořádným členem této instituce.⁸⁵

V 90. letech se stal spolupracovníkem Ottova slovníku naučného, který vycházel v letech 1888-1909. Na této novodobé vědecké encyklopedii se podílela řada historiků a

⁸⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 3, 1048, kart. 1, 10: Žádosti o povolení cestovat do zahraničí a odpovědi od SI a ČAVU z let 1866-1905.

⁸¹ Tamtéž, inv. č. 5 kart. 1: Zpráva o cestě do Řecka.

⁸² Tamtéž, inv. č. 3, kart. 1: Žádost o dovolenou a příspěvek.

⁸³ Tamtéž, inv. č. 5, kart. 1: Zápisky o cestě do Řecka.

⁸⁴ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 25.

⁸⁵ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 4, kart. 1: Průkazy a legitimace, potvrzení o členství.

Prášek měl na starost především zpracovávání starověkých hesel, a to společně s J. Kvícalou a J. Emlerem.⁸⁶

Rok 1899 byl však pro Justina Práška významný ještě něčím jiným – konečně získal místo na střední škole v Praze, po kterém tak toužil. Zde působil od roku 1899 až do roku 1906.⁸⁷ Nastoupil tedy 1. 9. 1899 na Státní reálku na Starém Městě pražském a zde dostala věda naprostou přednost před vyučováním. Podnikl zahraniční cestu do Itálie a také opět do Athén v roce 1905.⁸⁸ Nakonec byl Justin Prášek nucen snížit si počet vyučovacích hodin na méně než polovinu, neboť zahraniční cesty ho zaměstnávaly naplno.⁸⁹ Roku 1906 byl na vlastní žádost předčasně pensionován, nejspíše proto, aby se mohl naplno věnovat své vědecké a literární činnosti.⁹⁰

⁸⁶ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 26.

⁸⁷ Archiv NM, fond Prášek J. V, inv. č. 19, kart. 1: Materiály k působení na Starém Městě pražském.

⁸⁸ Tamtéž, inv. č. 19/6, kart. 1: Oznámení o povolení na archeologickou kongresi do Athén pro rok 1905.

⁸⁹ Tamtéž, inv. č. 19/7, kart. 1: Povolení ke snížení učebních hodin.

⁹⁰ Tamtéž, inv. č. 19/9, kart. 1: Oznámení o vydání pensijního dekretu z 9. 9. 1906.

1. 4. Ztráta rodiny a další osudy J. V. Práška

Doba mezi léty 1899 a 1903 nebyla pro Justina Práška vůbec jednoduchá. Nejen že se mu stále nedařilo zahájit kariéru jako vysokoškolský pedagog, ale štěstí se na něj neusmálo ani v osobním životě.⁹¹ Nejdříve zemřela jeho jediná dcera Milada, která podlehla na jaře roku 1900 zápalu plic.⁹² O dva roky později se musel Justin rozloučit i se svojí manželkou Terezou, která zemřela v důsledku dlouhodobé plicní choroby.⁹³ I když často jezdila na ozdravné pobyty např. do lázní Reichenhall, nejčastěji se svojí dcerou, neboť její zdravotní stav to již vyžadoval, byla Terezina nemoc (plicní katar) natolik závažná, že se již nedokázala vyléčit.⁹⁴

Justin Prášek sice často jezdil na zahraniční cesty a s rodinou tedy v této době příliš nepobýval, nicméně nikdy nezapomněl alespoň poslat dopis nebo pohlednici. Svoji ženu nadevše miloval, svědčí o tom i korespondence, kterou si navzájem posílali. Rád svou manželku oslovoval „Rézinko“ anebo „drahoušku můj milý“. Často jí psal, že se mu po ní stýská a těší se, až ji zase sevře v náručí, a nikdy nezapomněl na konec listu dopsat „do smrti věrný Justin“.⁹⁵ Prášek psal své rodině z různých koutů světa, neboť za svého života procestoval různé země. Součástí korespondence jeho pozůstalosti jsou lístky z Budapeště, kde byl v roce 1886 a spal zde na zámku⁹⁶.

Dále píše z Bělehradu, že se bavil se Srbem a výborně si rozuměli, měl radost, že zde, tak daleko od domova, jsou lidé, se kterými si tak pěkně může popovídat.⁹⁷ Dále psal např. z Vídně, ze které jel druhou třídou vlakem, a píše své ženě, že skoro nespal, protože se bál, aby ho někdo neokradl,⁹⁸ a dále z Athén, kde bylo podle něj velice levně a kde si zamiloval tamní červené víno.⁹⁹ V roce 1886 navštívil také Cařihrad, kde ho

⁹¹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 27.

⁹² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 197, kart. 3: Oznámení o úmrtí Milady Práškové dne 25. 3. 1900.

⁹³ Tamtéž, inv. č. 196, kart. 3: Odevzdací listina pozůstalosti dne 17. 10. 1903. Tereza Prášková zemřela dne 27. 6. 1903.

⁹⁴ Tamtéž, inv. č. 206, kart. 3: Materiály rodinných příslušníků – Tereza Šípková, pohled z lázní Reichenhall, ze dne 1. 9. 1893.

⁹⁵ Tamtéž, inv. č. 206, kart. 3: Korespondence s Terezou Šípkovou.

⁹⁶ Tamtéž, Pohlednice z Budapeště.

⁹⁷ Tamtéž, Pohlednice z Bělehradu.

⁹⁸ Tamtéž, Pohlednice z Vídně.

⁹⁹ Tamtéž, Lístek z Athén.

mimo jiné uchvátily železniční dráhy, protože, jak píše, „člověk je sotva v trávě našel, baráky zde byly z hlíny a mnoho četníku kvůli ochraně“. Viděl také Černé moře, které si představoval úplně jinak, a Bospor přirovnával k veliké řece. Svě ženě také popisoval, jaký život mají místní ženy, že chodí nakupovat, vozí děti, ale s muži mluvit nesmějí. Oděvy mají z hedvábné látky, modré, zelené, mají zahalený obličej a vypadají jako jeptišky. Nezapomněl jí napsat, co vše viděl, velice ho „uchvátilo město a mešita Aja Sofia, kde manželce koupil mozaikový suvenýr. Píše, že byli nuceni se zde úplně zout, jinak by je kněží dovnitř nepustili, a vyhlídka na město byla překrásná a stálo to za to.“¹⁰⁰ Ze všech cest, které absolvoval, nezapomněl napsat své rodině, a je tedy zřejmé, že se mu stýskalo a chtěl jim alespoň nějakým způsobem přiblížit ty krásy, které se ve světě skrývaly. Prostřednictvím pohlednic a dopisů popisoval, co zažil, kde byl, co ho uchvátilo, překvapilo. Neboť i pro něj samotného muselo být velice vzrušující vidět vše na vlastní oči a mít možnost porovnat všechny své dosavadní poznatky se skutečností.

Tyto příjemné povinnosti mu skončily, když se musel rozloučit jak s manželkou, tak s dcerou. Pro jednoho člověka je obrovská rána ztratit nejbližší rodinu a zejména v tak krátkém čase za sebou. Nemůže nás tedy překvapit, že se Justin zcela ponořil do práce a neměl tolik času přemýšlet o velikém neštěstí, které ho potkalo.

Po roce 1903 klesl počet jeho publikovaných článků a jejich náplň se začala měnit. Prášek se začal více věnovat českým a obecným dějinám.¹⁰¹ Od regionalistických zájmů přešel k pokusům o vytvoření díla, které by obsáhlo české dějiny na přelomu 18. a 19. století. V letech 1903 - 1906 vyšel osmý a devátý díl „Dějin Čech a Moravy nové doby“, které zachycovaly dobu od nástupu Josefa II. až po Vídeňský kongres.¹⁰² Opíral se zde o prameny archivní a o novější historickou literaturu, ale dokumenty pouze parafrázoval.¹⁰³

¹⁰⁰ Tamtéž, Dopis z Cařihradu.

¹⁰¹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 27.

¹⁰² Tamtéž, s. 27.

Fr. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví I.*, Praha 1973, s. 225.

¹⁰³ Tamtéž, s. 225.

Protože již na něj doma nikdo nečekal, věnoval se jen a jen práci. Shromazďoval si materiály a prameny ke své třísvazkové monografii o Brandýse nad Labem a publikoval fejetony a stati v periodickém tisku.¹⁰⁴

Prášek se ovšem zcela nedokázal vzdát působení v pedagogickém prostředí, a tak v letech 1907-1912 působil na Československé obchodní akademii v Praze, kde vyučoval dějepis.¹⁰⁵

Justin Prášek však nezůstal dlouho sám. Roku 1904 se oženil s Hermenegildou Ponetzovou,¹⁰⁶ která byla silnou, schopnou ženou a především vynikající společnicí, jež Justinovi chyběla. Byli oddáni na farním úřadě sv. Ludmily na Královských Vinohradech.¹⁰⁷ Hermenegilda pocházela z vážené a zámožné rodiny. Sestra její matky, rozená Kolářová, byla první ženou Bedřicha Smetany a v uměleckém životě se pohybovali i další členové rodiny Kolářovy.¹⁰⁸

S novou manželkou získal Justin Prášek zase radost ze života a především člověka, kterému zase může posílat lístky ze svých zahraničních cest. Věděl, že až se opět vrátí do rodné vlasti, někdo na něj bude doma čekat, jak tomu bylo dříve. Manželku ve své korespondenci nejčastěji oslovoval „drahá Míno“, psal jí z Athén, z Vídně, kam také Hermína za ním přijela. Snažila se tedy, aby spolu byli, i když Justin musel odjet na zahraniční cestu, chtěla se svým manželem trávit, co nejvíce času a udělala pro to vše.¹⁰⁹

V roce 1913 se u Justina projevil první vážnější zdravotní problémy. Postihl ho vážný srdeční a plicní katar a problémy se srdcem mu zůstaly. Prášek byl často nemocný a pobýval na léčebných pobytech v lázních Poděbrady.¹¹⁰

¹⁰⁴ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 27.

¹⁰⁵ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 21, kart. 1: Dopis ze dne 22. 7. 1912 ředitelství mu sděluje, že s ním na další rok již nepočítají. Potvrzuje, že zde působil od roku 1907 až 1912.

¹⁰⁶ Tamtéž, Oddací list 9. 1. 1904.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 29.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 265-266, kart. 4: Korespondence Anny Ponetzové – Kolářové.

¹⁰⁹ Tamtéž, inv. č. 207, kart. 3: Korespondence s Hermenegildou Práškovou.

¹¹⁰ Tamtéž, Pohlednice z lázní v Poděbradech.

Potom, co se u Justina projevila jeho choroba, odstěhovali se manželé do Klánovic, centra movitých Pražanů, které se nacházelo za východní částí Prahy.¹¹¹ V Klánovicích žili manželé ve vile, kterou si nechali postavit. Možná si říkáte, kde vzali manželé Práškoví peníze na výstavbu vily, neboť z dosavadních informací o jeho životě je zřejmé, že nepatřil mezi příliš bohaté občany. Prášková druhá manželka pocházela z majetné rodiny, která jim finančně vypomohla a mohli si tak dopřát vlastní dům, ve kterém Prášek pokračoval ve své práci a přijímal tady také návštěvy z kruhů vědeckých, politických i uměleckých. Navštěvovali ho např. Zdeněk Nejedlý, Václav Vojtíšek, ministerský rada Eugen Vratislav z Mitrovic, také jeho přítel Václav Jiskra a další. A návštěvy, které ho obzvláště těšily, tvořili jeho bývalí studenti.¹¹²

Jelikož byl Justin aktivním člověkem, ani v Klánovicích nezůstal mimo veřejné dění a zapojoval se do místního politického života. V roce 1918 byl vyzván okresní organizací Československé státoprávní demokracie k tomu, aby založil v Klánovicích její pobočku.¹¹³ Téhož roku zde proběhla ustanovující schůze a Justin Prášek se stal předsedou místní organizace.¹¹⁴ V této významné funkci setrval až do roku 1923, kdy se jí vzdal stejně jako funkcí v obecním zastupitelstvu; důvody byly prosté – jeho zdraví.¹¹⁵ Členem zdejší organizace byla i jeho žena Hermenegilda Prášková.¹¹⁶

V roce 1923 se Práškův zdravotní stav velmi zhoršil. Začal tedy hledat dům nebo byt ve svém rodném městě. Díky svému příteli Václavu Jiskrovi získal v roce 1924 do pronájmu vilu Planta. Tato vila patřila přednímu brandýskému podnikateli Františku Melicharovi.¹¹⁷ Ani zde nevydržel Justin Prášek v klidu, neustále aktivně pracoval. Nakonec zemřel během práce, když připravoval vše na okresní průmyslovou

¹¹¹ Tamtéž, inv. č. 260, kart. 4: Smlouva o prodeji vily v Klánovicích z 13. 3. 1925.

Tamtéž, inv. č. 98, kart. 2 : Účty z roku 1914, které se týkají vily v Klánovicích.

¹¹² K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 29.

¹¹³ Tamtéž, s. 62.

¹¹⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 4, kart. 1: Členský průkaz předsedy Československé státoprávní demokracie, Klánovice.

¹¹⁵ Tamtéž, inv. č. 1454, kart. č. 26: Dopis ze dne 27. 9. 1923 místní organizace strany děkuje Práškově za to, jak od roku 1918 svědomitě vedl předsednictví zdejší pobočky.

¹¹⁶ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 62.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 62.

výstavu, která měla ukázat významné oblasti z průmyslu a zemědělství. Zájem byl veliký a očekávala se velká návštěvnost.¹¹⁸

Justin Prášek se tedy role zahajovatele výstavy nedožil, zemřel 24. 12. 1924.¹¹⁹ Rozloučení s Justinem Práškem bylo uspořádáno 29. 12. 1924 v Praze a jeho popel byl uložen do rodinné hrobky.¹²⁰ Posledního rozloučení se zúčastnila řada významných osobností – poslanci, představitelé okresní i městské politické správy, zástupci obcí brandýského okresu. Rozloučit se přišli také místní důstojníci, hasiči, učitelé, lékaři, advokáti, pekaři a všichni jeho přátelé. Slavnostní proslovy přednesli zástupci města Brandýsa a Klánovic, kde Prášek během svého života působil a účastnil se veřejného dění. S čestným měšťanem Brandýsa nad Labem a Klánovic se rozloučili vystoupením pěveckého sboru Bojan a po kremaci byl jeho popel uložen do rodinné hrobky na brandýském hřbitově.¹²¹

Hermenegilda Prášková tedy zůstala sama. Žena, která byla sice o 12 mladší než sám Justin, ale se svým manželem si velice rozuměla a dělala vše pro to, aby spolu trávili co nejvíce času.¹²² Hermenegilda Prášková byla stejně aktivní jako její manžel a byla také členkou mnoha spolků. Jedním z nich byl i Spolek žen a dívek v královském komorním městě Brandýs nad Labem. Náplní spolku bylo vědění, které je pro život potřebné, křesťanská výchova a zaopatření sirotků, samozřejmě také podpora členů ve stáří.¹²³ Dalším úkolem bylo šíření katolické literatury a časopisů, přednášky a rozpravy na téma vhodné pro daný spolek, hájení katolické víry, pořádání divadelních představení, výstav, vedení místní knihovny, přijímání zápisného, pomoc při hledání práce pro své členy a jiné.¹²⁴

Po smrti Justina Práška se Hermenegilda rozhodla pro rázný krok. Vila v Klánovicích byla pro jednoho člověka až příliš velkým luxusem, a tak se rozhodla pro

¹¹⁸ Tamtéž, s. 62.

¹¹⁹ Archiv NM, Prášek, J. V., inv. č. 52, kart. 1: Oznámení o úmrtí 24. 12. 1924.

¹²⁰ Tamtéž, inv. č. 54, kart. 1: Oznámení o konání pohřbu 29. 12. 1924 v Praze.

¹²¹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 63.

¹²² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 253, kart. 4: Oznámení o úmrtí Hermenegildy Práškové dne 10. 9. 1927.

¹²³ Tamtéž, inv. č. 393, kart. 4: Materiály k spolku žen a dívek královského komorního města Brandýs nad Labem, legitimace a letáky.

¹²⁴ Tamtéž.

její prodej.¹²⁵ Poté se Hermína Prášková usadila v Brandýse nad Labem.¹²⁶ O tom, že svého manžela velice milovala a bez něj jí bylo velmi smutno, není pochyb, ostatně máme důkaz i v samotné korespondenci, kterou posílala Hermína své přítelkyni:

„Kdybych se nebála ze záhrobí – nižších bytostí – našeho Boha – věru hned bych se bez rozmýšlení odebrala za ním.“¹²⁷

Hermenegilda byla velice zodpovědnou ženou a především chtěla, aby z děl a příspěvků jejího manžela měl užitek i někdo jiný a mohl z něho dále čerpat. Zbytek velké knihovny a archiválie J. V. Práška věnovala brandýskému gymnáziu, na jehož vzniku měl Prášek také svůj podíl.¹²⁸ Protože Hermenegilda velice ctíla práci, které se její manžel věnoval, usilovala o to, aby posmrtně vyšla alespoň některá jeho díla.¹²⁹ Podařilo se jí to v roce 1926, kdy vyšel román „Na hradecké rychtě“ a v roce 1927 začal na pokračování vycházet v deníku *Venkov* další román „Vnukové Bílé Hory“.¹³⁰

Hermenegilda Prášková zemřela 10. 9. 1927 ve věku 62 let. Svého manžela přežila tedy o pouhé tři roky.¹³¹

¹²⁵ Tamtéž, inv. č. 260, kart. 4: Oznámení o prodeji vily v Klánovicích, únor 1925.

¹²⁶ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 63.

¹²⁷ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 283, kart. 4: Nedatovaný dopis Hermenegildy Práškové pro Františku Čížkovou.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 63.

¹²⁸ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 394, kart. 4: Oznámení o darech pro knihovnu gymnázia v Brandýse nad Labem 24. 4. 1925.

¹²⁹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 63.

¹³⁰ Tamtéž, s. 63.

¹³¹ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 253, kart. 4: Oznámení o úmrtí Hermenegildy Práškové dne 10. 9. 1927.

2. Dílo J. V. Práška

2. 1. Prášek orientalista

Jak jsem se již zmínila v kapitole s názvem „Čas změn – Kolín nad Labem“, věnoval se právě v této době J. V. Prášek především starověkým dějinám. Jeho pedagogická činnost byla zatlačována do ústraní a Prášek se začal více věnovat zahraničním cestám a studiu asyrštiny a perštiny v Mnichově a Berlíně.¹³² Navštívil řadu nejen evropských měst, kde se věnoval studiu místních památek a prostředí. Právě z těchto zahraničních pobytů se nám zachovaly cestovní deníky, které jsou součástí pozůstalosti Archivu Národního muzea v Praze.¹³³

Bohužel pro nás badatele je čitelný pouze zápisník z cest po Egyptě, kde se J. V. Prášek věnuje přepisům nápisů.¹³⁴ Součástí zápisníku jsou např. nápisy Dareiovy – nápisy persepolské, nápisy sueské, nápisy behistúnské a další.¹³⁵ Prášek nápisy opisoval a překládal do češtiny. Jako příklad uvádím „Malé nápisy Dareiovy – Nápisy persepolské“:

*„Auramazda veliký, jenž největší z bohů (jest),
on Dareia králem ustanovil,
jemu království odevzdal. Milostí Auramazdovou
Dareios králem (jest). Vere Dareios král:
Tato země perská, kterouž mně Auramazda odevzdal,
jež krásná, koněrodná, lidnatá (jest),
milostí Auramazdovou a mojí, Dareia krále
nepřítele nebojí se. Vere Dareios král:
Mně Auramazda pomoc uděliž,
s bohy rodovými, a tuto zemi Auramazda chrániž před*

¹³² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 17/ 19, kart. 1: Ověřený opis osvědčení Dr. Fritze Hommela z univerzity v Mnichově o Práškově činnosti a schopnostech. Prášek zde při stáží v roce 1894 opisoval a překládal asyrské texty pod vedením Dr. Hommela.

¹³³ Tamtéž, inv. č. 44 - 46, kart. 1: Cestovní deník J. V. Práška po Řecku a Malé Asii, osobní zápisníky J. V. Práška, zápisník J. V. Práška z cest po Egyptě.

¹³⁴ Tamtéž, inv. č. 46, kart. 1: Zápisník J. V. Práška z cest po Egyptě.

¹³⁵ Tamtéž.

*(zlých) zástupy, před neúrodou, přede lží. Nepřítel do této země
nechť ať nepronikne, ne (těž) zástupy (zlých), ne neúroda, ne lež.
Za toto já o milost prosím Auramazdu s bohy rodovými. Tohoto
mně Auramazda uděliž s bohy rodovými.*¹³⁶

Cestovní deník J. V. Práška po Řecku a Malé Asii a jeho osobní zápisníky jsou napsány jen tužkou a často jde jen o heslovité záznamy, které pouhému laikovi nedávají smysl. Autor jistě nejlépe věděl, proč si dané informace zaznamenával, pro nás jsou tyto informace bohužel nepoužitelné.

Součástí pozůstalosti v Archivu Národního muzea jsou také učitelské zápisníky.¹³⁷ Jedním ze zápisníků je zápisník o jednání literárně-vědeckého odboru, druhým zápisníkem je zápisník klínového písma, ve kterém najdeme znaky klínového písma a jejich vysvětlení, dále zde jsou hesla týkající se dějin starověku.¹³⁸

Jak uvádí Jarmila Pešková ve svém článku pro Časopis Národního muzea, teprve v padesátých letech minulého století začal být Práškův přínos pro dějiny orientalistiky oceňován.¹³⁹ Kromě jeho vlastní odborné publikace, je třeba také zmínit jeho význam na poli zahraniční orientalistiky, kdy Prášek udržoval styky se zahraničními orientalisty, mezi které patří např. C. F. Lehmann-Haupt,¹⁴⁰ A. Hofmann-Kutsche,¹⁴¹ F. Hommel,¹⁴² F. H. Weissbach,¹⁴³ E. Wilhelm,¹⁴⁴ N. Winckler,¹⁴⁵ V. P. Buzeskul¹⁴⁶ a další. Dopisy s těmito významnými muži pochází z období devadesátých let 19. století a sahají až do

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž, inv. č. 1539, kart. 28: Učitelské zápisníky J. V. Práška.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Jarmila PEŠKOVÁ, *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu Národního muzea*, Časopis Národního muzea 163, 1994, s. 47.

¹⁴⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 667, kart. 6: Dopisy od Carla Fridricha Lehmana-Haupta, profesora starověkých dějin v Berlíně, z let 1890-1916.

¹⁴¹ Tamtéž, inv. č. 533, kart. 5 : Dopisy od Hoffmanna-Kutschke pro J. V. Práška, v letech 1909-1912.

¹⁴² Tamtéž, inv. č. 537, kart. 5: Dopisy od německého orientalisty Hommela Fritze, 1893-1924.

¹⁴³ Tamtéž, inv. č. 974, kart. 9: Dopisy od Prof. Dr. F. H. Weissbacha, německého orientalisty a klínopisce J. V. Práškovy z let 1896-1920.

¹⁴⁴ Tamtéž, inv. č. 976, kart. 9: Dopisy od Dr. E. Wilhelma, německého orientalisty a klínopisce z let 1899-1920.

¹⁴⁵ Tamtéž, inv. č. 978, kart. 9: Dopisy od Prof. Dr. N. Wincklera, orientalisty, z let 1895-1905.

¹⁴⁶ Tamtéž, inv. č. 451, kart. 5: Dopisy od V. P. Buzeskula J. V. Práškovy z let 1903-1913.

prvního desetiletí 20. století, jde o období, kdy J. V. Prášek usiloval o dosažení habilitace na soukromého docenta orientálních dějin, často žádá o radu, pomoc, reaguje na recenze od autorů apod.¹⁴⁷

Z českých orientalistů udržoval styky s Albertem Šandou¹⁴⁸ z doby jeho pobytu v Berlíně. Dále např. s Rudolfem Dvořákem,¹⁴⁹ součástí pozůstalosti je úřední přípis z doby jeho děkanátu na filozofické fakultě České univerzity, který se týkal Práškovy nezdařené habilitace na univerzitě. Další dopisy pocházejí od znalce Orientu Aloise Musila,¹⁵⁰ který byl olomouckým profesorem bohosloví, roku 1909 působil jako profesor na teologické fakultě univerzity ve Vídni a dále působil v letech 1920-1938 jako profesor na České univerzitě.¹⁵¹ Z mladších orientalistů si Prášek dopisoval s jeho žákem a přítelem Bedřichem Hrozným¹⁵² a s Jaroslavem Černým,¹⁵³ pozdějším egyptologem, jehož zájem o starověké dějiny Egypta Prášek nasměroval na prof. F. Lexu.¹⁵⁴

Z děl, která se vztahovala ke starověkým dějinám, bych chtěla zmínit „Kambýses a podání starověké“, vyšlo v roce 1885¹⁵⁵ a dočkalo se nepříznivého ohlasu, toto dílo z dějin Blízkého Východu se mělo stát podkladem pro Práškovu habilitaci na soukromého docenta filozofické fakulty,¹⁵⁶ ovšem dílo mu úspěch nepřineslo.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 48.

¹⁴⁸ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 889, kart. 8: Dopisy od Dr. Alberta Šandy pro J. V. Práška, z let 1902-1911.

¹⁴⁹ Tamtéž, inv. č. 491, kart. 5: Dopisy od R. Dvořáka, orientalisty a pozdějšího profesora na filozofické fakultě, z roku 1896.

¹⁵⁰ Tamtéž, inv. č. 719, kart. 7: Dopisy od A. Musila J. V. Práškově, z let 1899-1920.

¹⁵¹ Jarmila PEŠKOVÁ, *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu Národního Muzea v Praze*, Časopis Národního muzea 163, 1994, s. 49.

¹⁵² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 544, kart. 5: Dopisy od Bedřicha Hrozného J. V. Práškově z let 1899-1924.

¹⁵³ Tamtéž, inv. č. 462, kart. 5: Dopisy od J. Černého J. V. Práškově z let 1917-1924.

¹⁵⁴ Jarmila PEŠKOVÁ, *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu Národního Muzea v Praze*, Časopis Národního muzea 163, 1994, s. 49.

¹⁵⁵ J. V. PRÁŠEK, *Kambýses a podání starověké*, Praha 1885.

A. Šanda, *Justin Václav Prášek*, in: *Ottův slovník naučný*, sv. 20, Praha, 1903, s. 542.

¹⁵⁶ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 32, kart. 1: Rozhodnutí o odmítnutí žádosti k habilitaci a reakce na Práškovy přednášky a spisy k dějinám Orientu a řecko-římským dějinám.

Především bylo podrobena kritice českých klasických filologů, kteří se v této době věnovali bádání o dějinách orientu a antiky.

Druhý spis Prášek publikoval v jazyce německém v Berlíně roku 1890 pod názvem „Medien und das Haus des Kyaxares“¹⁵⁷ a dočkal se příznivého posudku od předních staroorientalistů. Práškoví se tak otevřeli dveře do zahraničí a pomalu získával důležité styky. Od roku 1896 je Prášek stálým referentem ve „Wochenschrift für class. Philologie“.¹⁵⁸ Dále přispíval svými články o staroorientálních dějinách např. do Květů, Zlaté Prahy nebo do České Revue či ČČM.¹⁵⁹ V posledním zmiňovaném periodiku uveřejnil J. V. Prášek svůj článek, kde se věnoval ocenění českých cestopisců Kryštofa Haranta a Oldřicha Prefáta, kteří se věnovali poznání východních zemí.¹⁶⁰ Prášek se mimo jiné také snažil o nové vydání M. Kabátníka (Praha, 1894)¹⁶¹ a Milionu Marka Pola (1902).¹⁶² J. V. Prášek byl také spolupracovníkem Ottova slovníku naučného.¹⁶³

Všechny práce, které vydal nejprve česky a poté v cizojazyčné podobě, se dočkaly příznivé kritiky od německých, francouzských i anglických odborníků,¹⁶⁴ především ocenili jeho chronologické určení dějin médských, rozbor Hérodotových zpráv médských nebo rozluštění behistunského nápisu. J. V. Prášek přinášel v té době velmi cenné informace, které získával na zahraničních cestách, poskytoval popisy jednotlivých staroorientálních památek a informoval širokou veřejnost o tom, jak pokračuje archeologické zkoumání v Řecku¹⁶⁵ a v Orientě. Své poznatky doplňoval o

¹⁵⁷ J. V. PRÁŠEK, *Medien und das Haus des Kyaxares*, Berlin, Berliner Studien für classische Philologie und Archäologie, 1890, 114 s.

¹⁵⁸ A. Šanda, *Justin Václav Prášek*, in: *Ottův slovník naučný*, sv. 20, Praha 1903, s. 543.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 543.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 543.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1212, kart. 12: Oldřich Prefát z Vlkánova, cesta na východ roku 1546 a význam její, ČČM 68, 1894, s. 371-378, neúplné.

¹⁶¹ J. V. PRÁŠEK, *Martina Kabátníka Cesta z Čech do Jerusalema a Kaira roku 1491-1492*, Praha 1894, 66 s.

¹⁶² J. V. PRÁŠEK, *Marka Pavlova z Benátek Milion – Marco Polo*, Praha 1902, 305 s.

A. Šanda, *Justin Václav Prášek*, in: *Ottův slovník naučný*, sv. 20, s. 543.

¹⁶³ Tamtéž, s. 543.

¹⁶⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1277, kart. 15: Recenze na Práškovy díla s orientálních a klasických starověkých dějin.

¹⁶⁵ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1264, kart. 15: Nejnovější archeologické nálezy v Řecku. Torzo textu otištěného v *Osvětě* 17, 1887, neúplné.

fotografie, které dokreslovaly celé dílo a snažily se tak čtenáři přiblížit vzdálené země, např. v díle s názvem *Athény*, které bylo vydáno roku 1890 v Praze,¹⁶⁶ se snaží čtenáři přiblížit topografii města Periklova. Kniha má 22 kapitol, kde se autor věnuje památkám, dějinám města Athén i životu obyvatelstva.¹⁶⁷ Prášek především děkuje v úvodu své knihy c. k. ministerstvu kultu a vyučování, které mu roku 1886 umožnilo návštěvu Athén. Kniha je dle něj určena pro širokou veřejnost i osoby méně vzdělané, aby jim pomocí fotografií a poutavého popisu přiblížil, tak vzdálené město, o kterém doposud u nás nikdo nepodal tak podrobné informace. Prášek ve své knize popisuje cestu z Cařihradu k Archipelagu, porovnává nynější Athény s dějinnými, věnuje se řeckým bohům, Parthénonu, pohřebišti v Kerameiku, skalnímu městu Kranaů a dalším zajímavým částem tohoto řeckého města.¹⁶⁸

Mimo řecké dějiny se věnoval také Asii. Roku 1882 bylo vydáno dílo s názvem „*Asie – ilustrovaná zeměpisná, dějepisná a národopisná kniha domácí*“.¹⁶⁹ Zde společně s Friedrichem von Hellwaldem Hellerem podávají informace o Asii, jejích dějinách, zeměpisných informacích a zdejších obyvatelích. Kniha je opět doplněna o bohatou fotografickou přílohu.

J. V. Prášek se dále věnoval Asýrii, Babylonii,¹⁷⁰ dějinám médkých králů¹⁷¹ a také římským dějinám¹⁷², kde se věnoval prvním obyvatelům Latia,¹⁷³ počátkům Říma¹⁷⁴ nebo punským válkám.¹⁷⁵ Řada těchto prací je většinou nedatována, anebo nebyla vůbec vydaná. Jsou pouze součástí Práškovy pozůstalosti v Archivu Národního muzea.

¹⁶⁶ J. V. PRÁŠEK, *Athény – črty cestopisné a vzpomínky z minulosti*, Praha 1890, 392 s.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 1-42.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 6.

¹⁶⁹ J. V. PRÁŠEK, *Asie – ilustrovaná zeměpisná, dějepisná a národopisná kniha domácí*, Praha 1882, 314 s.

¹⁷⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1233, kart. 13: Babylon, Babylonská vzdělanost, s. 1-54.

¹⁷¹ Tamtéž, inv. č. 1235, kart. 13: Dějiny médkých králů, neúplné.

¹⁷² Tamtéž, inv. č. 1239, kart. 13: Dějiny římské, s. 2-173.

¹⁷³ Tamtéž, inv. č. 1240, kart. 13: První obyvatelé Latia, neúplné.

¹⁷⁴ Tamtéž, inv. č. 1241, kart. 13: Počátky Říma, s. 1-127.

¹⁷⁵ Tamtéž, inv. č. 1242, kart. 13: Punské války, s. 216-319.

Významné práce se týkaly především dějin Blízkého východu. Jmenovala bych práci „Medie“ publikovanou roku 1905,¹⁷⁶ dále dílo „Foiničané“ z roku 1912¹⁷⁷ a nesmím zapomenout na rozsáhlou práci nesoucí název „Dějiny starověkých národů východních“. Tato práce se skládá ze dvou dílů. První díl nesoucí název „Dějiny starověkých národů východních: Od prvých počátků po vznik staroorientálských velmocí“ má 487 stran a byl vydán roku 1899.¹⁷⁸ Druhý díl nese podtitul „Velmoci staroorientelské“ a má 520 stran a byl vydán roku 1900.¹⁷⁹ Prášek se opíral o egyptskou, assyrsko-babylonskou literaturu, ale i literaturu hebrejskou. Tato práce byla považována za nejlepší výtvar svého druhu. Poskytovala dějiny Babyloňanů, Elamitů, Assyřů, obyvatel Palestiny, Fenicie, Egypta i Persie. Prášek čtenářům poskytl ucelený náhled na politické i kulturní dějiny této oblasti. Nádech těchto dějin byl spíše popularizační, ale poskytoval doposud nezveřejněné výsledky světové orientalistiky.¹⁸⁰

J. V. Prášek poskytl velmi cenné informace a fotografie. Na svou dobu něco jedinečného, dosud ne příliš probádaného a unikátního. Myslím si, že čtenářům předal informace, které měly neocenitelnou hodnotu, neboť se sám na vlastní oči přesvědčil o tom, jak tehdejší např. Athény vypadaly a napsal o nich pravdivě to, co opravdu viděl a navštívil. I když se později dostal např. s Josefem Pekařem do sporů o tom, že si často věci domýšlí a nemá je podložené, zastávám názor, že v oblasti orientalistiky je jeho dílo mistrovské a jedinečné, na svou dobu nepřekonatelné.

¹⁷⁶ J. V. PRÁŠEK, *Medie, Médové a říše Médská*, Praha 1905, 160 s.

¹⁷⁷ J. V. PRÁŠEK, *Foiničané – obraz národního života z antické minulosti*, Praha 1912, 140 s.

¹⁷⁸ J. V. PRÁŠEK, *Dějiny starověkých národů východních: Od počátků po vznik staroorientálských velmocí*. Praha 1899, 487 s.

¹⁷⁹ J. V. PRÁŠEK, *Dějiny starověkých národů východních: Velmoci staroorientelské*. Praha 1900, 520 s.

¹⁸⁰ F. V. ZAPLETAL, *Dějiny starověkých národů východních, Díl I-II.*, Časopis katolického duchovenstva, 1903-1905, s. 359-360.

2. 2. Prášek regionalista

2. 2. 1. Okres brandejsský nad Labem. Nástin historicko – archeologický

Roku 1875 v rámci edice „Bibliotheka místních dějepisův pro školu a dům“ vyšel čtvrtý díl, který popisoval Brandýs nad Labem, autorem nebyl nikdo jiný než J. V. Prášek.¹⁸¹ Editorem byl vlašimský kaplan Antonín Norbert Vlasák, který Práška požádal o spolupráci. Jak se ovšem Prášek dostal ke spolupráci s vlašimským kaplanem?

Původním záměrem Antonína Norberta Vlasáka bylo zachytit církevní dějiny celého království, později se ovšem soustředil jen na středočeský kraj a kromě církevních dějin se zaměřil i na další otázky týkajících se historie středočeského kraje. Jeho edice získala podobu vlastivědně-topografických spisů.¹⁸² Vlasák se zaměřil na historii školství, církve, dopravy, obyvatelstva, hospodářství, na informace o spolcích, o dějinách šlechty, zámků a hradů.¹⁸³

První díl byl vydán v roce 1872. Vlasák se dočkal hojné kritiky, především mu byl vytýkán jeho církevní až přehnaně katolický pohled. To bylo důvodem, proč požádal o spolupráci J. V. Práška. Jeho „Okres brandejsský“ byl přijat mnohem příznivěji, neboť Prášek nastolil svým dílem daleko vyšší úroveň. Jeho dílo bylo odborněji podloženo i formulováno, navíc Prášek získal možnost splnit si svůj sen, který měl již od dob gymnaziálních, a to věnovat se svému rodnému městu. I v samotné předmluvě daného díla se zmiňuje o tom, že si tak plní svůj dávný sen. „Byloť od dávna mi touhou, kdybych aspoň slabé dějiny rodiště svého nastíniti mohl.“¹⁸⁴

Prášek se ve své práci ale stále držel původního záměru Vlasákovy edice, aby sloužila nejen profesorům a studentům, ale i laické veřejnosti pro poznání svého rodného kraje. Opíral se o prameny Archivu českého, edice Pozůstatků desk zemských, Dobnerových Monument, Erbenových regist, dále o Balbína, Palackého, Schallera,

¹⁸¹ J. V. PRÁŠEK, *Okres brandejsský nad Labem. Nástin historicko-archaeologický*, Praha 1875, 270 s.

¹⁸² K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 19.

E. VLASÁK, *K počátkům neprofesionální historické vlastivědy ve středních Čechách*, Středočeský sborník historický, 7, 1972, s. 114.

¹⁸³ Tamtéž, s. 114.

¹⁸⁴ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 19.

J. V. PRÁŠEK, *Okres brandejsský nad Labem*, předmluva.

o Českomoravskou kroniku Karla Zapa i o práce A. Gindelyho.¹⁸⁵ Jak sám Prášek ve své předmluvě píše, se svou prací není příliš spokojen, aby získal staré písemnosti, musel překonat řadu překážek a do jeho díla se mu tak, dle něj samotného, dostala řada nedostatků a chyb.¹⁸⁶ Prášek byl k sobě velice kritický, dokonce v předmluvě k dílu Karla Láblera vydané roku 1888, jež se zabývala dějinami brandýského střeleckého sboru, napsal, že dílo nebylo tak kvalitní, jak si on sám představoval. Minulost města by si zasloužila mnohem více pozornosti, než jí bylo věnováno.¹⁸⁷

Knihu Prášek věnoval P. Antonínu Slavíčkoví, brandejskému děkanovi a vikáři.¹⁸⁸ Rozdělil ji na několik podkapitol, kdy vycházel ze struktury předešlých děl Antonína Norberta Vlasáka.¹⁸⁹

„Okres brandejsský“ bychom mohli rozdělit do dvou částí. Na začátku své knihy Prášek poskytl statisticko-geografický úvod - informace o rozloze, vodstvu, povrchu, poloze, obyvatelstvu, správě, zastupitelstvu. Na tuto část navazuje část druhá, která se věnuje dějinám brandýského okresu.¹⁹⁰ Prášek tuto druhou část rozdělil do oddílů s římskými číslicemi, podle čeho tak učinil, se můžeme pouze domnívat. Vzhledem k tomu, že struktura díla je podobná třetímu dílu Práškovy monografie „Brandejss nad Labem, město, panství i okres“, domnívám se stejně jako K. Temrová, že dané oddíly rozdělil podle sídel jednotlivých farností v okresu, stejně tak, jak učinil ve své monografii.¹⁹¹

Autor se nejprve věnuje Brandejssu jako takovému, poté Staré Boleslavi, Čelákovícím, Kostelci nad Labem a dalším městům, městečkům a obcím okresu brandejsského např. Dřevčicím, Třeboraticím, Hlavnu Kostelnímu atd. Prášek se snažil nezapomenout na žádnou část okresu, někdy jsou informace příliš stručné, ale za to výstižné, plynulé. Zejména se věnuje událostem z doby národního obrození, které byly

¹⁸⁵ J. V. PRÁŠEK, *Okres brandejsský nad Labem*, s. 1-270.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 20.

¹⁸⁶ J. V. PRÁŠEK, *Okres brandejsský nad Labem*, předmluva.

¹⁸⁷ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1199, kart. 12: K. Lábler, *Dějiny střeleckého sboru v Brandýse nad Labem, Brandýs nad Labem 1888*, s. 1-2.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 3.

¹⁸⁹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 19.

¹⁹⁰ J. V. PRÁŠEK, *Okres brandejsský nad Labem*, s. 1-270.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 1-270.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 20.

významné, neboť pokud mělo být dílo čteno ve školách, nesmělo toto období zde chybět, zvláště pak kvůli důležitosti českého jazyka a národa. Prášek se mu věnuje s velkým zájmem a s velikou lehkostí zde popisuje „boj“ za český jazyk a národ vůbec.¹⁹²

Velkou část své knihy věnuje městu Brandýsu. Zde podává informace čtenáři o dějinách správy města, o proměnách držby, co tyto změny přinesly obyvatelstvu apod. Především se zaměřuje na pány Krajíře z Krajku, kdy je osud města spojen s jednotou bratrskou. Město získalo možnost bratrského vyznání.¹⁹³ Když Prášek vylíčil dějiny města Brandýsa (ovšem oproti jeho monografiím jsou tyto dějiny velmi stručné), začal se věnovat proměnám městských staveb – zámku, kostelů, školy atd.¹⁹⁴ Stejně místo v jeho knize náleželo také Staré Boleslavi, kde se soustředil na osudy kapituly, na problémy s kapitulním majetkem a nechyběl ani seznam staroboleslavských děkanů a proboštů.¹⁹⁵

Musím říci, že Práškoví se podařilo vytvořit čtivé, velmi dobře uspořádané dílo, které podává zajímavé a důležité informace. Autor naštěstí nezatěžuje čtenáře zbytečnými podrobnostmi, proto je dílo přehledné a čtenář se v něm zbytečně neztrácí.

Roku 1876 byla v Časopise Musea Království českého uveřejněna recenze, která se týkala Bibliothéky místních dějepisův, v níž byl vydán „Okres brandejsský“. Recenzent pochválil oba autory, zejména ocenil použití všech dosud zveřejněných pramenů a rukopisů, ovšem vytkl jim nedostatečné použití knih konfirmačních a dvorských, díky nimž by jejich dílo získalo vyšší vědeckou hodnotu. Autor této recenze byl označen pseudonymem r., lze předpokládat, že šlo o redaktora časopisu Josefa Emlera. Jeho názor byl pro oba autory významnou radou, kterou bylo třeba respektovat v další práci.¹⁹⁶

¹⁹²J. V. PRÁŠEK, *Okres brandejsský nad Labem*, s. 1-270.

¹⁹³ Tamtéž, s. 21.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 29-56.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 56-83.

¹⁹⁶ Recenze souboru knih Bibliotheka místních dějepisův pro školu a dům, Časopis Musea Království českého, 50, 1896, s. 369.

Justin Václav Prášek se díky kladnému hodnocení publikace „Okres brandejsský nad Labem“ stal kapacitou v regionální historii a vyhledávaným autorem. Vedle učitelského povolání nezapomínal ani na další publikační činnost.¹⁹⁷

¹⁹⁷ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 21.

2. 2. 2. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl I. – IV.

2. 2. 2. 1. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl I.

Práškovou „srdeční záležitostí“ bylo jeho rodiště – Brandýs nad Labem. Během svého života se snažil psát o rodném městě. Vždyť již v čase svého působení v časopise Polaban věnoval několik článků dějinám města Brandýsa nad Labem.¹⁹⁸ Stále věřil, že se mu podaří vydat rozsáhlou regionalistickou monografií, která se bude zabývat městem Brandýsem. Až roku 1875 se mu částečně splnil jeho velký sen, jak jsme se již dozvěděli, podařilo se mu vydat „Okres brandejsský nad Labem“. Sám autor byl v rámci vydání tohoto díla k sobě kritický. Nebyl by to J. V. Prášek, kdyby se nepokusil o nápravu a nevěnoval by městu Brandýsu to, co si zasloužilo. V minulosti se zmínil, že by chtěl budoucí dílo založit zejména na pramenech, které nebyly doposud prozkoumány, a ne na pramenech tištěných, jako to bylo u jeho „Okresu brandejsského“.¹⁹⁹ Bylo tedy jen otázkou času, kdy dílo vyjde.

Kolem osmdesátých let 19. století se nejdříve Prášek věnoval převážně dějinám starověku, ovšem svému rodnému městu nezapomněl věnovat alespoň malou vzpomínku, a to prostřednictvím stati věnované Brandýsu a Staré Boleslavi v mnohosvazkovém díle s názvem „Čechy“; jednalo se o jakéhosi vlastivědného průvodce. Tento sborník vycházel v letech 1883-1908.²⁰⁰ Prášek se podílel společně s Josefem Štolbou na vydání čtvrtého svazku, který se zabýval Polabím. Zde se pokusili čtenářům přiblížit Brandýs a Starou Boleslav, Pardubice, Kutnou Horu, Kolín nebo Mělník. Nejdříve se věnovali stručnému vylíčení historie města, dále významným historickým památkám a nakonec stručně přiblížili i okolní obce.²⁰¹

¹⁹⁸ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 12.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 29 - 30.

J. V. PRÁŠEK: *Okres brandejsský nad Labem*, poznámkový aparát.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1199, kart. 12: K. Lábler, Dějiny střeleckého sboru v Brandýse nad Labem, Brandýs nad Labem 1888, s. 1-2.

²⁰⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1211, kart. 12: Rukopis stati pro vlastivědného průvodce – Čechy.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 30.

²⁰¹ Tamtéž, s. 30.

V nedatovaném rukopisu, který je součástí jeho pozůstalosti, se zmiňuje, že s rozsáhlým a soustavným studiem archivních pramenů, které se týkaly Brandýsa nad Labem a Staré Boleslavi, začal v roce 1899.²⁰²

Během svého učitelského působení na jednotlivých školách také shromažďoval materiály na dané dílo o svém rodném městě a až s rokem 1906, kdy byl penzionován, se mohl této myšlence věnovat naplno. V článku v časopisu Památky archeologické a místopisné z roku 1906 se Prášek zmiňuje, že již dlouhá léta se zabývá studiem dějin města Brandýsa nad Labem i jeho širšího okolí. Píše zde, že probádal zachované gruntovní, smluvní i purkrechtní knihy až do roku 1850, jeho práce pokročila a on doufá, že ještě téhož roku vyjde první díl jeho knihy o dějinách Brandýsa nad Labem i jeho zámku do roku 1620.²⁰³

V prvním díle dějin města Brandýsa se opírá o záznamy a paměti kosteleckého děkana a brandýského rodáka Josefa Petráše. Ten shromažďoval záznamy o „pořadí brandýských domů“ a popisy místních církevních památek. Psal také paměti místních obyvatel, kteří zažili velký požár roku 1827. Josef Petráš také popsal dějiny brandýského zámku a pořídil mnoho výpisků z archivu děkanství, kam Prášek neměl přístup.²⁰⁴ Justin Prášek se dále inspiroval záznamy lékárníka Karla Láblera a brandýského kanovníka Matěje Karlacha, který především zachytil údaje o místních církevních institucích a daných poměrech.²⁰⁵

Informace získal také z pramenů, které se týkaly okolních měst a obcí. Čerpal z kapitulního archivu ve Staré Boleslavi, z archivních pramenů Kostelce nad Labem, dále z „Pamětí královského komorního města Čelákovic“, které napsal Antonín Ferles, čelákovický purkmistr, nebo z „Pozůstatků desek zemských“ od Josefa Emlera a z Erbenových a Emlerových „Regest“. Vycházel také z městských památných knih, které byly zachované až od roku 1561, opíral se také o neprobádané purkrechtní knihy a

²⁰² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1105, kart. 11: Nedatovaný rukopis se vzpomínkami na práci a monografii.

²⁰³ J. V. PRÁŠEK, *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem?*, Památky archeologické a místopisné, 22, 1906, s. 366.

²⁰⁴ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 1, Brandejs nad Labem 1908, s. 5. K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 31.

²⁰⁵ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 1, Brandejs nad Labem 1908, s. 7.

urbáře brandýského panství. Cizí mu nezůstal ani materiál, který se nacházel v zámeckém archivu a ve vídeňských archivech.²⁰⁶

První díl Práškovy monografie o jeho rodném městě je dedikován majiteli brandýského velkostatku arcivévodovi Ludvíku Salvátorovi Toskánskému, který Práška velmi podporoval.²⁰⁷ Na 442 stranách se Prášek snaží popsat dějiny od vzniku města Brandejsa až po rok 1620. Knihu rozdělil na šest kapitol, které dělí dále do podrobnějších podkapitol. Ve své knize se věnuje popisu města Brandejsa nad Labem do roku 1620, dále Staré Boleslavi, píše o správě a životu ve městě Brandejsu, náboženských poměrech, brandýském zámku a panských poměrech té doby. Poslední část knihy je věnována všem drobným vískám a obcím, které byly součástí brandýského okresu.²⁰⁸ Kniha je doplněna o fotografický i obrazový materiál (kresby kostela, plány města, mapu okolí Brandýsa nad Labem aj.).²⁰⁹

První kapitola pojednává o městě Brandejsu a Hrádku. Tyto dvě obce později splynuly v jedno městečko Brandejs nad Labem. Autor se zaměřil na původní rozlohu obou obcí, popsal rozvržení ulic a měst, popisuje držbu gruntů i domů, které se tu nacházely. V závěrečné části této kapitoly se věnuje brandýskému zámku a jeho nejstarším osudům.²¹⁰

Následuje část, která podává informace o Staré Boleslavi a dějinném vývoji města Brandejsa. Stará Boleslav nesmí v monografii o Práškově rodišti chybět, neboť je úzce spjata s Brandýsem. Jak sám Prášek uvádí, dějiny obou měst jsou navzájem propojeny, poněvadž zakladatelé hradu a města Brandýsa n. L. získali i tehdejší sídlo. Prášek se zde zmiňuje o Boleslavově hradu, o založení kapituly, píše o proměnách držby města a vysvětluje, jak se panství ocitlo v brandýském držení. Poté, co autor ukončil vyprávění o Staré Boleslavi, se věnoval dějinám města Brandýsa. Tento výklad sahal až k založení města, jež byl spojen se vznikem hradu, který chránil přechod přes řeku Labe. Jeho zakladateli byli páni z Michalovic, těm patří také pár stran z Práškovy monografie. Autor se věnuje dále držbě brandýského panství, popisuje, jak roku 1468

²⁰⁶ Tamtéž, předloha a poznámkový aparát.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 2.

²⁰⁸ Tamtéž, 442 s.

²⁰⁹ Tamtéž, 442 s.

²¹⁰ Tamtéž, s. 3-90.

mužští potomci pánů z Michalovic vymřeli a majetek přešel díky sňatkové politice na pány z Cimburka (rod Tovačovských z Cimburka), dále pak stejným způsobem na rod Krajířů z Krajku, kteří v roce 1547 o svůj majetek přišli díky účasti na stavovském odboji proti panovníkovi. Brandýs nad Labem se tak stal součástí královské komory. Není tedy divu, že v dalších letech je osud Brandýsa spojen s rodem Habsburků.²¹¹

Po výkladu dějin města Brandýsa následuje oddíl, který se věnuje správě a životu v městě Brandýsu i na Hrádku. Prášek se pokusil zachytit vývoj městské samosprávy. Vycházel z městských knih. V této části seznamuje čtenáře se strukturou městských úřadů, s pravomocemi jednotlivých úředníků, dále se zabývá obecním hospodářstvím, kde zmiňuje veškeré příjmy a výdaje městské pokladny. Neopomenul ani národnostní složení obyvatelstva a také píše o způsobech, kterými si lidé zajišťovali obživu. Zajímavý a velice poutavě napsaný je výklad, který zachycuje spory mezi měšťany a drobnými šlechtici, kteří zasahovali do života města. Prášek vše líčí na konkrétních příkladech, které byly zaznamenány v městských památných knihách.²¹²

Další kapitola je věnována náboženským poměrům v Brandýse n. L. a jeho okolí. Dočtete se zde o vzniku prvních kostelů – Chrám a záduší sv. Petra na Hrádku, Chrám sv. Vavřince. Autor píše i o působení českých bratří na brandýském panství, toto téma je pro autora již známé, neboť se mu věnoval i v „Okresu brandejsském“ nebo v „Dějínách města Turnova“. Obě městečka byla v držení pánů Krajířů z Krajku, kteří Jednotu velmi podporovali, ovšem po roce 1547, kdy o svůj majetek přišli, se do popředí dostává správa katolických úředníků, neboť majetek byl v držení krále.²¹³

Poslední část kapitoly, která se věnuje náboženským poměrům ve městě, Prášek věnoval židovské menšině. Do poloviny 16. století si židé žili celkem pokojně, věnovali se obchodu, zlom nastal roku 1559, kdy Ferdinand I. nařídil vypovězení všech Židů z Čech. Řada z nich opravdu odešla, ovšem jejich odchod do zahraničí netrval dlouho, již za Maxmiliána II. jim byl povolen návrat, někteří se tak navrátili do svých domovů.²¹⁴

²¹¹ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, s. 101-156.

²¹² Tamtéž, s. 216-228.

²¹³ Tamtéž, s. 229-278.

²¹⁴ Tamtéž, s. 278-290.

Poslední kapitoly knihy tvoří stavebně historický vývoj brandýského zámku a informace o územní rozloze brandýského panství. Tyto informace tvoří téměř třetinu knihy. Prášek se věnuje brandýskému zámku již od jeho založení, kdy zde byla původně ochranná tvrz, která bránila k přechodu přes řeku Labe. Postupně se věnuje přestavbám hradu, až po vznik gotického sídla. I po konfiskaci se hrad měnil, byl přestavěn v renesanční zámek, který byl sídlem císaře Rudolfa II. V této části knihy nechybí ani poutavé vyprávění z této doby, kdy město Brandýs navštívilo asi nejvíce honosných návštěv.²¹⁵

První díl Práškovy monografie sahal tedy do roku 1620. Osobně si myslím, že autorovi se podařilo splnit si svůj sen. Přinesl jedinečný pohled na město Brandýs nad Labem, na jeho milované rodiště. Poskytl čtenáři dosud nezveřejněné informace, které získal ze zdrojů dosud neprobádaných. Celkový dojem publikace dokreslují kresby půdorysů kostelů, plány měst a mapy. Prášek se pustil do rozsáhlého díla, které nenechalo dlouho čekat na své pokračování. Na tehdejší dobu poskytl jedinečnou monografii, která obdržela příznivou kritiku.

Recenze na sebe nenechala dlouho čekat. Sám Josef Pekař napsal pro Český časopis historický, že považuje Práškovu dílo za přínosné, postavené na rozsáhlém studiu, neboť rozšířil své bádání také na daleké okolí a na vývoj brandýského panství.²¹⁶ Jediné, co Pekař Práškovu vytýká, je myšlenka toho, že vše, co se týká Boleslavi, vztahuje ke Staré Boleslavi, tím pádem bychom neměli žádné informace a zprávy o Mladé Boleslavi. Dále Práškovu vytýká, že mu zde chybí jasný důkaz o tom, že panství brandýské bylo v držení rodu Michaloviců.²¹⁷ Pekař se také domnívá, že Prášek si byl především jist v té části své monografie, kde měl k dispozici dostatečné množství pramenů, a tam, kde už mu daná problematika byla velice dobře známa, neboť ji již sepsal ve svých dřívějších dílech. Na druhou stranu chválí Práška za cenná data v oblasti myslivosti, o lásce našich králů k lovu, za informace o pěstování zubrů za Ferdinanda I., o psincích pro anglické psy za Rudolfa II a dalších.²¹⁸ V závěru své

²¹⁵ Tamtéž, s. 33.

J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, s. 291-357.

²¹⁶ J. PEKAŘ, *Recenze díla J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Sv. 1. Brandejs n. Labem. 1908*, Český časopis historický 14, 1908, s. 343.

²¹⁷ Tamtéž, s. 344.

²¹⁸ Tamtéž, s. 346.

recenze doporučuje Pekař knihu všem, kteří studují nebo se zajímají o dějiny měst, dominia nebo okresu.²¹⁹ Myslím, že Pekařova recenze byla víceméně pozitivní a přes drobné výhrady J. V. Práška pochválil a jeho monografii doporučil dalším studentům, pedagogům a čtenářům obecně.

Protože se Prášková monografie věnuje především jeho rodišti, považují za samozřejmé zde nastínit, jak město Brandýs nad Labem vlastně vzniklo, neboť se vedla řada polemik o jeho založení a došlo také k řadě sporů o tom, zda město Brandýs vzniklo z jedné nebo z několika vsí. Prášek se dostal kvůli svým názorům o založení města do sporů s profesorem Bránišem a později se k této problematice vyjadřuje ve své recenzi také Josef Pekař.

Jak tedy vůbec vzniklo město Brandýs nad Labem? Jak sám Prášek píše v Památkách archeologických a místopisných: „Okolí na obou březích Labských bylo příslušenstvím kmene Čechů až k velkému hvozdu. Teprve za touto vyvýšeninou šířila se sídla Pšovanů, potok Mochovský byl sídlem Zličanů. Území původního městečka Brandejsa i s některými částmi vsi Hrádku, jakož i pozdějšího zámku bylo vždy spojeno s příslušenstvím hradu Boleslavského. Roku 1513 paní Johanka z Krajku postoupila bratru Konrádovi svého dědictví – tedy zámek v Mladé Boleslavi, krčmu ve Staré Boleslavi, Brandejský hrad, most, mlýn, les Brandejský zvaný Bor a vesnice k němu příslušející. Je patrné, že Brandejš byl původně příslušenstvím Staré Boleslavi, které ke konci 13. století bylo v držení pánů z Michalovic. K tomuto panství náleželo městečko Mečeříž a vsi Lhota, Hlavenec, Sobětuchy i Vesce“.²²⁰ Prášek zde dále uvádí, že sídla byla původně v majetku zeměpanském, tedy byla půdou knížecí, ale Toušeň a Kostelec nad Labem byly královským majetkem až do roku 1300.²²¹

Za vlády Přemyslovců se na levém břehu Labe vyskytovaly již dvě vsi, jež byly slovanského původu, Hrádek a Liva, později k nim přibyla ještě ves Leblovice. Hrádek se nacházel na dvou pahorcích a ty byly rozděleny potokem, z toho se nám pak dochoval Nižší Hrádek nebo také Dolní Hrádek na levém břehu a Vyšší nebo Horní Hrádek na pravém břehu potoka.²²² Prášek zde uvádí, že profesor Brániš mylně

²¹⁹ Tamtéž, s. 347.

²²⁰ J. V. PRÁŠEK, *Jak vzniklo město Brandejš nad Labem?*, Památky archeologické a místopisné, 22, 1906, s. 369.

²²¹ Tamtéž, s. 369.

²²² Tamtéž, s. 369- 370.

pokládal Nižší Hrádek za původní Brandýs, nicméně počátkem 17. století byl již Brandýs s Nižším Hrádkem spojen a začaly se objevovat snahy pokládat Nižší Hrádek za předměstí Brandýsa. Ovšem potvrzovací privilegia Ferdinanda III. z roku 1648 tyto snahy nepřijala.²²³

Jak uvádí Prášek ve svém článku pro Památky archeologické a místopisné, Vyšší Hrádek byl dříve majetkem panovnickým a příslušel k Boleslavskému hradu. Prášek zde píše: „Poslední zápis, který označen pomístně na „Vysokém Hrádku“, jest z roku 1778. Tehdy koupil František Balabán od Kateřiny, vdovy Josefa Balabána, „dům bezvárečný na „Vysokém Hrádku“. Hrádek tento byl mnohem menší než „Nižší Hrádek“. Mlýn a ostrovy Labské připadly snad již ve 13. století k Brandejsu.“²²⁴ Dále se začaly vystavovat přístupné cesty k Nižšímu i Vyššímu Hrádku. Vyšším Hrádkem procházela silnice Pražská k Labi a Nižším Hrádkem procházela silnice Lipská, která směřovala k Vyššímu Hrádku.²²⁵ Postupně se vytvořila celá síť silnic, která spojovala všechna důležitá místa ve městě. Nicméně dle J. Brániše si J. V. Prášek plete brandýské hrádky s obcí Hrádek, která byla v 16. století částí městečka, jež Nižší Hrádek spojila. Jsou to tedy věci naprosto rozdílné, a proto se Prášek také domnívá, že původní Vyšší Hrádek byl mnohem menší než Nižší Hrádek, ovšem „vyšetření staročeských opevnění ukazuje opak“.²²⁶

J. Brániš uvádí, že před založením městečka tu nějaká osada byla, protože o tom svědčí kostely, které byly na obou hrádcích. Nemyslí si však, že by jedna osada Hrádek (Vyšší Hrádek) měla dva farní kostely, proto se domnívá, že tu byly osady dvě.²²⁷

„Ze všech tu uvedených příčin jest mi trvati na tom, že v době přemyslovské, tedy před založením trhového městečka Brandejsa, v místech, kde nynější město se rozkládá, blíže potoka osada byla, a zbývá nám jen rozluštit otázku, jak se jmenovala. Podle zápisů z 16. a 17. století nazývala se tato část města Nižší Hrádek, já však dovolil jsem si tvrditi, že právě tato většinou na levém, částečně i na pravém břehu potoka, při staré pražské cestě se rozkládající osada slula původně Brandýs. Jakožto důvod uvedl

²²³ Tamtéž, s. 370.

²²⁴ Tamtéž, s. 372.

²²⁵ Tamtéž, s. 373.

²²⁶ J. BRÁNIŠ, *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem*, Časopis Společnosti přátel starožitností, 15, 1906-1907, s. 124-125.

²²⁷ Tamtéž, s. 125.

jsem, že v církevních zápisech ze 14. století, jež jsou vlastně prameny nejstarší, uvádí se plebánie sv. Vavřince pode jménem „Brandis“ a že i příslušný dekanát slul brandýským a že pojmenování to bylo zajisté mnohem starší než novotné městečko bez kostela. Kdo zná církevní poměry v dobách předhusitských, ví dobře, jak houževnatě konzervativní byla církev v zachování místa a názvu fary.²²⁸ Dále J. Brániš uvádí, že kdyby městečko Brandejs vzniklo převedením vesnice Liva, pravděpodobně by dostalo název po majiteli panství, protože bylo založeno s novým hradem od některého z pánů z Michalovic. Brániš uvádí, že by dostalo nové město např. název Michelsberg nebo Lemberk (po erbů). Proto tedy soudí, „že nové město přejalo tehdy obecně známé jméno staročeské osady, k jejímuž kostelu bylo přifařeno“²²⁹. J. V. Prášek to vidí jinak.

Prášek uvádí, že v okolí Brandejsa se nacházely dvě vsi, Liva a Leblovice. Liva byla známá od roku 1903, kdy byl vydán formulář biskupa Tobiáše z Bechyně, jehož autorem byl historik Jan Bedřich Novákem. Formulář pocházel z roku 1290 a zde se zmiňoval poprvé o vsi Liva. J. Brániš o vsi píše v Časopise Společnosti přátel starožitností: „Vesnice Liva nebyvala jihozápadně, nýbrž západně nebo zas asi 3 kilometry od nynějšího města při cestě do Brázdímě tam, kde na křižovatce cest do sousedních osad vedoucích u dřevěného kříže posud se říká v Livách. Pozoruhodno jest, že před několika lety bylo v těch místech objeveno prehistorické pohřebiště, jež Dr. Josef Ladislav Píč prozkoumal. Patrně patřilo této zaniklé staročeské osadě.“²³⁰

Vesnice Leblovice je známa z register desátků pražských, pan Kunrát Krajíř z Krajku ji daroval společně s okolními dědinami roku 1538 obci Brandejské.²³¹ Prášek zde uvádí, že „za husitských válek nabyli zápisní držitelé Dřevčič luhů zpustlé kapitulní vsi Leblovic, městiště pak její připadlo k zboží Brandesjkému či správněji tehdy ještě Staroboleslavskému, v držení pánů z Michalovic“.²³² Ves Liva od té doby mizí a v roce 1304 se objevuje v bezprostřední blízkosti ves Brandejs, která do té doby byla neznámá. V roce 1290 Liva mizí jako sídlo a zanechává po sobě městiště Velká a Malá Liva, které bylo součástí městiště Brandýského, jak zde Prášek uvádí. „Vedle nich ale roku 1304

²²⁸ Tamtéž, s. 127.

²²⁹ Tamtéž, s. 128.

²³⁰ Tamtéž, s. 19.

²³¹ J. V. PRÁŠEK, *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem*, Památky archeologické a místopisné, 22, 1906, s. 374.

²³² Tamtéž, s. 375.

jmenuje se trhová ves Brandejs, které pozemky Livské příslušejí, jest tudíž Brandejs toliko jinou formou zašlých Liv, Livami na výhodnější místo přeloženými.²³³

Dle Práška městečko Brandejs tedy vzniklo mezi rokem 1290 – 1304 převedením obyvatel z vsi Liva a dalších vesnic, zřejmě také z vsi Leblovice. Zakladatelem byl rod Markvarticů. Ovšem J. Brániš uvádí, že zde musely být osady dvě a rozchází se tak s Práškovým tvrzením, dále uvádí, že název Brandejs je pravděpodobně starší než trhová osada, která byla založená v 14. století a souvisí se slovem „brána“. Domnívá se, že slovo Brandejs představovalo svým významem bránu – cestu mezi dvojím opevněním.²³⁴

Josef Pekař spor dvou významných historiků shrnuje ve své recenzi k prvnímu dílu Práškovy monografie a víceméně souhlasí s prof. Bránišem. Nesouhlasí s tím, že jméno města by bylo českého původu a že město bylo původně osídleno Čechy. Zároveň popírá, že by městská obec vznikla pouze z vesnice Livy. Domnívá se, že ves Liva byla vsí o dvou nebo třech statcích, které byly nejspíše vykoupeny, aby se získal dostatek půdy pro vybudování nového města. Popírá tedy, že by ves Liva byla matkou Brandejsa.²³⁵

Jak nové městečko vypadalo? V Časopise Společnosti přátel starožitností nám J. Brániš poskytuje krásný popis nově vzniklého městečka: „Nově založené městečko se rozkládalo kolem prostranného, dosti pravidelného náměstí a čtyř z něho vybíhajících ulic; po nejbližší ze svedených osad, jejíž farní chrám zůstal i potom farním kostelem městským, přijalo jméno Brandejs a mělo asi 70 domů měšťanských. Osada se stala jaksi předměstím, na němž měšťané měli selské dvorce, stodoly, pastoušku, stádo, kovárnou, kde usazoval se dělný lid podsedkův a židé, kteří si tam zřídili synagogu a hřbitov.“²³⁶

Dle Práška byly směry obou hlavních silnic v té době již ustáleny. Nové silnice Stříbrná a Toušeňská byly založeny podle silnice Lipské. Dále ulice Svinská, která vedla k radnici, dále ulice Pražská, jež vedla z náměstí k jihu a další. Zakladatel se držel

²³³ Tamtéž, s. 375- 376.

²³⁴ J. BRÁNIŠ, *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem*, Časopis Společnosti přátel starožitností, 15, 1906-1907, s. 20 – 21.

²³⁵ J. PEKAŘ, *Recenze díla J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Sv. 1. Brandejs n. Labem. 1908*, Český časopis historický 14, 1908, s. 345.

²³⁶ J. BRÁNIŠ, *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem*, s. 22.

ustálených směrů, důkazem je i dochovaný hostinský dům č. 5 ve Stříbrné ulici, který zde byl již od 16. století. První známá pošta byla roku 1643 ve Stříbrné ulici a majitelem byl Mates Volf. Později zanikla a teprve v roce 1757 poštmistr Leopold Frühewürth zakoupil dům v ulici Pražské, kde pošta získala své sídlo a obnovila svou činnost.²³⁷

Nejmladší částí Brandejsa je zámek.²³⁸ Zámku věnuje Prášek jednu třetinu knihy ve svém díle „Brandejs nad Labem, město, panství i okres“. Především zde uvádí stavebně historický vývoj a územní poměry panství, které k němu patřilo. Brandýský zámek prošel řadou úprav, původně zde byla vystavena ochranná tvrz, která měla bránit přechod přes řeku Labe. Postupně se začal měnit v reprezentativní gotický hrad. Ani po konfiskacích přestavby nepřestaly a hrad byl přestavěn na renesanční zámek, který sloužil jako letní sídlo pro panovníky.²³⁹

Jak sám Prášek uvádí v Časopise Muzea království českého, „když dosedli Habsburkové na český trůn (1526), bylo nutno najít vhodné letní sídlo pro vladaře, sídlo, které by bylo vhodné pro lov, hon a myslivost vůbec. Svou pozornost upnuli na panství Kunráta Krajíře z Krajku, který se stal majitelem panství po vymření rodu Tovačovských z Cimburka, kteří panství vlastnili od roku 1468“.²⁴⁰

„Panství se skládalo od roku 1536 ze zboží brandýského i toušeňského, příslušely k němu hvozdy, bory, bukoviny i doubravy. Během dějinného vývoje zde pobývala řada významných panovníků, např. Karel IV. nebo Vladislav II., který roku 1509 často pobýval na Toušeni nebo na Staré Boleslavi.“²⁴¹

„V roce 1546 -1547 se zúčastnil Arnošt Krajíř stavovského odboje proti králi, následkem tohoto činu byl nucen podstoupit Ferdinandovi I. Brandejs i Toušeň. Panství

²³⁷ J. V. PRÁŠEK, *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem*, Památky archeologické a místopisné, 22, 1906, s. 377.

²³⁸ Tamtéž, s. 377.

²³⁹ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 1, s. 291-357.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 33.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 32.

Paní Johanka z Krajku se před rokem 1480 provdala za Jana Tovačovského z Cimburka, dědice statků, mezi nimi i Brandejsa.

J. V. PRÁŠEK, *Zámek Brandejs nad Labem, oblíbené sídlo Rudolfa II.*, Časopis Muzea království českého, 80, 1906, s. 233.

²⁴¹ J. V. PRÁŠEK, *Zámek Brandejs nad Labem, oblíbené sídlo Rudolfa II.*, s. 233.

se tak stalo majetkem královské komory.²⁴² Téhož roku ustanovil Ferdinand I. svého druhorozeného syna místokrálem v Čechách. Jak píše Prášek: „Správa obou panství byla svěřena zemanu Maxmiliánovi Velemyšlskému z Velemyšle, který ještě téhož roku obdržel nástupce v osobě Albrechta Štanga ze Štausdorfa. Hejtmanovi byla uložena přestavba zámku, aby se stal zámek důstojným královským sídlem.“²⁴³

První stavitel z rodu vlašských za časů krále Ferdinanda byl „mistr Matěj Borgorelli, zvaný také Mates Vlach, který se v Čechách usadil. Byl horlivým stoupcem renesančního směru, ale nebyl skeptický ani vůči gotice, chtěl na ni navazovat.“²⁴⁴

Ferdinand I. v této době ustanovil brandýský zámek jako sídlo správy brandýského panství i panství toušeňského. Jak už jsem se zmínila, panovník zamýšlel zámek přestavět a soustředil se také na zámek přerovský, který by byl výhodný pro lov černé zvěře. Nechal tedy zámek přestavět na lovecký zámeček.²⁴⁵

Roku 1547 pověřil Ferdinand I. mistra Pavla Vlacha, aby vypracoval návrh na přestavbu brandýského zámku. „Zámek měl být o patro a chodbu zvýšen, měl být upraven odtok pro čistotu, dobrá voda měla být přivedena a mlýn pod zámek měl být opraven.“²⁴⁶ Nicméně arcikníže věřil více mistru Matesovi, který také předložil nákresy potřebné pro přestavbu zámku; sice byl dražší než mistr Pavel, ale král na žádost svého syna nakonec projekt svěřil mistru Matesovi.²⁴⁷

„Roku 1552 vypukl na zámku požár a stavba lehla popelem. Ferdinand I. se odhodlal k nákladné a mnohem rozsáhlejší přestavbě, kterou vykonal opět mistr Mates. Ten v Brandýse celkem zdomácněl a dařilo se mu velice dobře. Před rokem 1553 vlastnil na jižní straně náměstí dům č. 99, který byl od nedávných dob jen v držení osob z vyšších stavů a náležel tak k městským usedlostem.“²⁴⁸

Náhle však vážla přestavba zámku a příčina nebyla uvedena, můžeme však soudit, jak píše Prášek ve svém příspěvku pro Časopis Muzea království českého, „že

²⁴² Tamtéž, s. 233.

²⁴³ Tamtéž, s. 234.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 238.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 238.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 239.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 239.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 240.

byla vyčerpána pokladna panství. V roce 1560 bylo nařízeno hejtmanu Vilému z Opperštorfa, aby začal se stavbou rozsáhlých koníren.²⁴⁹ „Obrat ve stavbě zámku nastal v roce 1562. Byla nutná kvalitnější přestavba, protože následkem požáru z roku 1552 docházelo k pukání zdi a bylo tedy potřeba zdi zesílit a více podepřít. Mělo být také zbudováno nové křídlo na západní straně, pod ním sklep a nad ním čtyři komnaty. Spodní část paláce, kde byly dříve stáje, měla být přeměněna na světnice. Všechny dveře, okna komíny, krby měly být nahrazeny novými a v nejvyšším patře mělo dojít k úpravě kaple.“²⁵⁰ „K dostavbě došlo až v roce 1565, tedy za nového krále Maxmiliána II.²⁵¹; ten v dalších přestavbách příliš rychle nepokračoval, pravděpodobně kvůli nedostatečným financím.“²⁵²

Roku 1576 nastupuje na trůn Rudolf II. a Brandejs si oblíbí jako své letní sídlo. Stavba zámku byla celkem hotová a on se tak může soustředit „na výzdobu zámku, na nádhernou zahradu a výstavbu průmyslových závodů pod zámek, které měly být zdrojem prostředků pro stavební potřeby. Během jeho působení v Brandýse se zde zcela rozvíjí stavební ruch. V této době zde také působí nový mistr vlašský – Benedikt Vlach, který se stal stavitelem kamenného mostu přes potok na konci Stříbrné ulice. Most byl důležitý pro obchodní cestu, která spojovala Lipsko s Vídní a Prešpurkem.“²⁵³ „Když mistr Benedikt zemřel, nahradil ho nový mistr Hektor de Vaccani, zvaný Hektor Vlach. Stavitel, který řídil veškeré stavby Rudolfa II. v Brandýse. Dalším stavitelem byl jeho syn nebo synovec Giacomo neboli Jakub Vlach, který od roku 1607 řídil stavbu chrámu Matky Boží ve Staré Boleslavi.“²⁵⁴

V roce 1614 byly pod zámek znovu opraveny pivovar, pila i mlýn. „Mlýnářem v té době byl Viktorin Houser, velice pracovitý muž s velkými výnosy. Zasloužil se o přestavbu a opravu mlýna, neboť mlýn byl po velké potopě v roce 1594-1595 hodně zničen.“²⁵⁵ „Mlýn měl deset kol a stal s největším mlýnem v království českém té doby. Další stavbou byla pila. S výstavbou se začalo v roce 1591.“²⁵⁶ O čtyři roky později byl

²⁴⁹ Tamtéž, s. 241.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 242.

²⁵¹ Tamtéž, s. 244.

²⁵² Tamtéž, s. 245.

²⁵³ Tamtéž, s. 246.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 246.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 247 – 248.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 249.

dokončen pod zámkem pivovar, v letech 1602-1606 v něm bylo 617 várek. Jednalo se o velký a velmi výnosný pivovar.²⁵⁷

Během působení Rudolfa II. na zámku v Brandýse nad Labem došlo k zřízení zámeckého pavilonu, míčovny, dlouhé chodby do nové zahrady, zahradníkovu domu, vodotrysků na zahradě, zámecké věže s hodinami a obory.²⁵⁸ Během dalších let došlo k výstavbě psince, obilnice a dalších budov.²⁵⁹ Poté, co byl Rudolf II. přinucen vzdát se koruny, nechal si panství brandejské, přerovské, lyské a benátské ke své potřebě. I sám Matyáš, když zavítal do Čech, pobýval na Brandýse.²⁶⁰

Ze zápisů z let 1638 se můžeme dočíst, že zámek byl v chatrném stavu. „Červi žrali trámy, zámek chátral. Bylo to dáno i vojenskou situací u nás; tehdejší hejtman Václav Dejm ze Střítěže žádal o opravu u královské komory. Zámek byl opevněn a trochu opraven.“²⁶¹ „V roce 1639 zmocnil se zámku Banner, zničil město, znovu opevnil zámek. Padly oba pavilony, budovy na předhradí, vyloupil i vnitro zámku; po nádherném zařízení z dob Rudolfa II. nebylo ani stopy. Na žádost svých důstojníků ale zámek ušetřil. Později se na něm zachovalo někdejší letní sídlo posledních vladařů.“²⁶²

Tím jak vzniklo město Brandýs nad Labem a jak vypadalo, bych zakončila výklad o prvním dílu Práškovy monografie. Dílo na svou dobu bylo jistě velkým přínosem a J. V. Prášek si splnil svůj sen, ve kterém za nedlouho pokračoval. Účel práce byl, troufám si říci, splněn.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 250.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 250.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 251.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 254.

²⁶¹ Tamtéž, s. 253.

²⁶² Tamtéž, s. 254 – 255.

2. 2. 2. 2. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl II.

Druhý díl Práškoví monografie o městu Brandýsu byl vydán v roce 1910.²⁶³ Dílo je věnováno všem, kdo se podíleli na tom, aby vyšlo, anebo jej finančně podporovali.²⁶⁴ Klíčovou osobou byl Matěj Karlach, rodák z Brandejsa nad Labem, kterému se podařilo přesvědčit radu města, aby se finančně podílela na vydání druhého dílu.²⁶⁵

V úvodu druhého dílu autor poděkoval všem recenzentům a zejména se rozhodl „věnovat“ jednomu z nich podrobněji, a to Josefu Pekařovi, který uveřejnil recenzi prvního dílu Práškoví monografie v Českém časopise historickém, roku 1908.²⁶⁶ J. V. Práška se Pekařovy výtky nesmírně dotkly. Pekař obhajoval názory prof. Brániše, jehož výroky Prášek ve své monografii vyvracel a nařkl autora z nedostatku důkazů ke svým výroky a z užití „příliš mnoha pramenů“. Prášek se rozhodl obhájit své názory a uvedl důkazy o tom, že jeho informace byly správné a zároveň obvinil Pekaře z nedostatečného prostudování Práškovy práce. Téměř celý úvod druhého dílu velkolepé monografie o městu Brandýsu je tak věnován reakci na recenzi z pera J. Pekaře.²⁶⁷

Druhý díl se měl původně věnovat minulosti města a všech osad v panství i okresu od roku 1620 až po autorovu současnost. Práškoví se ovšem podařilo získat tolik informací a materiálu, že musel tento jeho plán rozdělit na další dva svazky, tj. dějiny osad přesunout do dílu třetího, jak nás sám autor informuje na konci svého úvodu.²⁶⁸

Co se týče struktury díla, zachovala si stejný ráz jako díl první, nijak zvlášť se nezměnila. Tematika jednotlivých kapitol zůstala stejná, ovšem autor je uspořádal v trochu jiném pořadí.

²⁶³ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, Brandejs nad Labem 1910, 407s.

²⁶⁴ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 33.

²⁶⁵ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 586, kart. 6: Dopis Karla Karlacha z roku 1906, datum je nečitelné, Karlach píše Práškoví a odmítá, aby druhý díl dedikoval jemu. Zmiňuje se o tom, že se pokusí od obce získat větší podporu.

²⁶⁶ J. PEKAŘ, *Recenze díla J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Sv. 1. Brandejs n. Labem. 1908*, Český časopis historický 14, 1908, s. 343-347.

²⁶⁷ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, s. 5.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 34.

²⁶⁸ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, s. 5

Na 407 stranách se nejprve snaží čtenářům přiblížit obecné dějiny, týkající se města Brandejsa n. L. Vše doplňuje ilustracemi a plány města z doby vydání knihy. Kniha má celkem osm kapitol, z nichž první kapitola je věnována již zmíněným obecným dějinám, kde Prášek líčí osudy města Brandýsa. Zejména se věnuje třicetileté válce, která postihla celé království, vypravuje o vpádu švédských vojsk, jejich ničení a drancování pod vedením generála Bannéra roku 1639. Zmiňuje zde brandýský zámek, který střežil most přes řeku Labe, jenž byl poměrně důležitým strategickým bodem. Ve městě se tak střídalo mnoho vojáků, kteří město drancovali a poté vypálili.²⁶⁹

Prášek se dále věnoval létům 1648-1757, píše o rakousko-pruských válkách, o selském povstání z roku 1775, které svými následky postihlo brandýské okolí, ale také o revolučním roku 1848 a vývoji po roce 1861.²⁷⁰ Zejména informoval o vlasteneckých aktivitách, do kterých byl zapojen i jeho otec Jan Prášek.²⁷¹ Prášek se snažil čtenářům přiblížit další události královského města. Tento díl byl opět doplněn ilustračním materiálem, fotografiemi a plánem města, který zachycoval Brandýs nad Labem v době, kdy byla kniha vydána.²⁷²

V druhé kapitole s názvem Obec a správa veřejná se autor věnuje změnám, které město potkaly v rovině správní, zejména změnám ve složení magistrátu, ve složení rady. Zabývá se městským právem, ztrátou městských knih za třicetileté války, které obsahovaly městská privilegia a problémy, které to přineslo. Věnuje se změnám v držení majetku osob, pořádku a bezpečnosti ve městě, své místo v této kapitole má i šlechta a vojsko.²⁷³

Třetí kapitola pojednává o zemědělství, řemeslech, průmyslu a obchodu na brandýském panství od roku 1620 až po Práškovu dobu.²⁷⁴ Zajímavou událostí, která zasáhla správu města Brandýs n. L., byla pozemková reforma zvaná raabizace. „Brandýské panství bylo součástí královského komorního majetku a bylo zahrnuto do projektu, který měl přerozdělením zemědělské půdy zvýšit efektivitu zemědělského

²⁶⁹ Tamtéž, s. 3-19.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 3-52.

²⁷¹ Tamtéž, s. 28-52.

²⁷² Tamtéž, s. 3-407.

J. VOLF, *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, Památky archeologické a místopisné, 24, 1910, s. 62.

²⁷³ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, s. 53-112.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 113-128.

hospodaření.²⁷⁵ Prášek se dále zmiňuje o barvírně látek, továrně na výrobu oleje nebo závodu na výrobu zemědělských strojů, které zde v průběhu 19. století vznikly. Největší prostor byl v tomto oddíle věnován právě této továrně. „Melicharova továrna byla pro město velkým přínosem, dala obyvatelům práci a proslavila kvalitu českých zemědělských strojů téměř po celém světě.“²⁷⁶ K hospodářskému rozvoji patří i rozvoj obchodu a s tím souvisí rozvoj komunikací. Vznikaly zejména komunikace, které spojovaly město s Prahou. Občané také toužili po spojení se železnicemi, ale přednost dostalo město Lysá nad Labem.²⁷⁷

Ani ve druhém díle rozsáhlé monografie nesměla chybět kapitola, která se věnovala náboženským poměrům. Velkou roli zde sehrály především protireformační snahy, které sílily po roce 1620. „Jezuitští misionáři přicházeli do města stále častěji, usadili se zde a začali rozvíjet svou činnost. Především ke kostelu sv. Václava směřovali poutníci a do kostela Nanebevzetí Panny Marie, zde byl ukryt symbol Českého království – Palladium.“²⁷⁸ Zejména po třicetileté válce se zde rozhořel spor o to, jakým směrem se bude ubírat brandýské školství, neboť zde sídlili nejen jezuité, ale také řád piaristů. Vzájemné spory obou řádů zasáhly právě brandýské školství, o které se chtěly oba řády starat.²⁷⁹

Autor dále podává informace o pobělohorských konfiskacích, o působení piaristů nebo o misijní činnosti, poutích, procesích a bratrstvech. Nechybí zde ani soupis děkanů od roku 1654. A v závěru této kapitoly se Prášek opět věnuje židovské menšině.²⁸⁰ „Židé v tomto oddíle měli také své místo. Zejména po třicetileté válce započal útok proti brandýským židům. Židé představovali nepříjemnou konkurenci pro měšťany, a proto se snažili zamezit jejich rozšiřování. Situace se začala postupně lepší a během 19. století židovských rodin začalo přibývat, mohli opět celkem volně provozovat své živnosti, obchod apod. Jejich děti mohly chodit do vlastní školy.“²⁸¹

²⁷⁵ Tamtéž, s. 113-114.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 35.

²⁷⁶ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, s. 115-127.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 36.

²⁷⁷ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, s. 115-127.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 143-182.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 174-182.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 143-185.

²⁸¹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 36.

Součástí tohoto dílu byl také, již nám dobře známý, spor o brandýský zámek, neboť díky přečíslování brandýských domů byl brandýský zámek prohlášen za zvláštní část města a v roce 1848 byl dokonce připojen ke Staré Boleslavi. Brandýští obyvatelé se s tím ale nehodlali smířit a za svůj zámek začali bojovat. V roce 1909 spory skončily a zámek byl prohlášen za součást Brandýsa n. L.²⁸²

Kromě sporu o zámek se zde také věnuje novým správním úřadům, které vznikly ve městě díky významné reformě státní správy v roce 1850. Tyto úřady měly zejména vliv na to, že se město stalo později sídlem politického okresu.²⁸³

Důležitou složkou obyvatelstva se po bitvě na Bílé hoře staly vojenské oddíly. Díky tomu zde žil i nějaký čas arcivévoda Karel František Josef (budoucí císař Karel I.). Ve městě se mu natolik líbilo, že se rozhodl koupit zámek pro svoji rodinu.²⁸⁴

Pod názvem oddílu Osvěta autor shrnul informace o vývoji školství od roku 1620 až po jeho dobu. V 19. století se školství dočkalo zlepšení výuky a žáci mohli po skončení obecné školy pokračovat v dalším studiu na tzv. pokračovacích školách. Střední škola ale v Brandýse nebyla, vznikla až po vydání druhého dílu Práškoví monografie v roce 1913.²⁸⁵ O její založení se zasloužil sám autor.

V dalších oddílech své monografie se věnuje správě a hospodaření obcí, které byly k městu připojeny po roce 1620. Nechybí zde ani soupis dat, které zahrnují informace o vývoji obyvatelstva po roce 1620, přehled správních a církevních úřadů, zahrnuje mimo jiné i brandýské školy a spolky.²⁸⁶

Druhý díl je tedy především věnovaný místopisu města, autor podává soupis všech obchodníků a majitelů průmyslových závodů. Poskytuje také popis vzhledu všech ulic a náměstí.²⁸⁷

J. Volf ve své recenzi k tomuto dílu píše, že „zejména topografická část, která zahrnuje podrobný popis města až do dob novější, zaslouží zvláštní zmínku. Město

²⁸² J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, s. 223-225.

²⁸³ Tamtéž, s. 228.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 269.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 203-222.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 37.

²⁸⁶ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, s. 269-289.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 37.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 37.

J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, 293-315.

Brandejs díky vydání Práškovy cenné monografie získalo zásluhu na rozvoji místního dějepisu“.²⁸⁸

Druhý díl Práškovy monografie byl jakýmsi chronologickým pokračováním dějin města Brandejsa a jeho okolí, struktura díla byla podobná dílu prvnímu. Ovšem není pochyb, že i tento druhý svazek byl přínosem pro regionální dějiny města. Myslím, že recenze k tomuto dílu mluví za vše.

²⁸⁸ J. VOLF, *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres, díl II.*, Památky archeologické a místopisné, 24, 1910, s. 62.

2. 2. 2. 3. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl III.

Třetí díl Práškovy rozsáhlé monografie měl být jakýmsi vyvrcholením tohoto díla, ovšem Práškův původní plán zachytit vývoj brandýských obcí, jenž měl být součástí druhého dílu, se nezdařil. Jak jsem se již zmínila, Prášek shromáždil velké množství informací a ty se již do druhého dílu nevešly. Přišel tedy s myšlenkou třetího dílu, ovšem opět řešil stejný problém jako u vydání dílu druhého, tedy financování tisku.

Pomocnou ruku získal autor od okresního výboru.²⁸⁹ Při hledání vhodné tiskárny došlo ke sporu mezi tiskárnou Voctářovou v Brandýse n. L. a tiskárnou K. Štrupa v Čáslavi.²⁹⁰ Vítězem byla tiskárna K. Štrupa, spor tímto ovšem neskončil, neboť ani autor ani tiskárna nesplnili své závazky včas. Třetí díl Práškovy monografie mohl vyjít až v roce 1913.²⁹¹

I třetí díl monografie začíná poděkováním, a to zejména okresnímu výboru města Brandýsa. Prášek projevil radost nad tím, že se mu podařilo splnit si svůj sen i cíl zároveň, který si stanovil již za studentských let, neboť kromě královského hl. města Prahy nemělo žádné další město historickou monografii, tudíž můžeme vidět, jak významná asi tato monografie v té době byla.²⁹²

Prášek knihu věnoval panu okresnímu starostovi Jindřichu Žertovi, tehdejšímu statkáři v Jenštejně, dále přisedlicímu okresního výboru doktorovi Václavu Jiskrovi, který doporučil dílo okresnímu zastupitelstvu a přimluvil se za jeho vydání. Autor mimo jiné děkuje také členům okresního zastupitelstva, díky kterým mohla kniha vyjít.²⁹³

Tento díl zahrnoval popis vývoje všech měst, městeček a osad brandýského okresu. Prášek se nejprve zabýval polohou a rozlohou obce v době vzniku, nebo z doby,

²⁸⁹ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1452/4, kart. 26: Dopis Okresního výboru Brandýs n. L. 29. 6. 1911.

²⁹⁰ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 37.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1452/2, kart. 26: Tisk III. dílu Práškovy monografie, korespondence tiskáren K. Štrupa a Voctářova tiskárna.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1452/2, 3, kart. 26: Dopis Okresního výboru Brandýs n. L. J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 3, Brandejs nad Labem 1913, s. 5.

²⁹³ Tamtéž, s. 4.

kdy pocházely nejstarší zmínky o její existenci. Dále se věnoval rustikálnímu gruntu, hospodářskému vývoje celé obce. Knihu rozdělil dle farních obvodů, poněvadž se mu to zdálo nejprůhodnější, jak on sám tvrdí ve svém úvodu ke třetímu svazku velkolepé monografie.²⁹⁴

Poznatky a informace autor získával z urbářů brandýského panství, dále z purkrechtních a gruntovních knih. Ovšem ani tehdy se vše neobešlo bez komplikací, neboť nejstarší zachovaný urbář z roku 1584 se ztratil. Z urbáře se dochovaly pouze výpisky, a to 7 zlomků, které byly pořízené pro staroboleslavskou kapitolu. Práškoví byl poskytnut výpis knihy urbární kapituly Boleslavské, ovšem jak sám tvrdí, marně hledal výpis z urbáře lobkovického panství, ze kterého čerpal i František Palacký.²⁹⁵ Některé materiály mohl Prášek studovat doma, neboť mu byly zapůjčeny, jiné mohl probádat pouze v archivech, zejména v archivu království Českého, kde mu byly např. zpřístupněny knihy vinořského panství, dále knihy správy velkostatku v Kounicích a další. Purkrechtní kniha Dříská byla součástí archivu kapituly Boleslavské, ze které bylo Práškoví také umožněno získávat informace. Tím byla celá práce složitější a časově náročnější.²⁹⁶

V úvodu třetího dílu se Prášek ještě vrací k recenzi od Josefa Pekaře. Prášek mu na základě urbáře z roku 1651 dokládá pravdivost jeho názorů, které se týkaly vzniku, trvání a místa tehdejšího knížecího dvora ve Staré Boleslavi, a předpokládá, že tak odstraní poslední pochybnosti Josefa Pekaře.²⁹⁷

Autor se zde také vyjadřuje k pojmenování města Brandejsa. Vysvětluje užití jména Brandejs, který je dle něj historicky i lidově oprávněný, na rozdíl od tvaru Brandýs, který je užíván po roce 1860 a převážně na úřadech německými úředníky. „Jest povinností každého Čecha, aby kladl meze podobnému komolení našich českých místních jmen, staletým užíváním ve správném znění svém utvrzených.“²⁹⁸

Součástí třetího dílu je také dodatek, kde autor uvádí nejnovější události, které se v Brandýse odehrály po roce 1908. Prášek pokládal za důležité uvést v jeho monografii i historické a vývojové změny, které se odehrály od vydání prvních dvou dílů v jeho

²⁹⁴ Tamtéž, s. 5.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 6.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 6-7.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 7.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 8.

rodném kraji. Dále se zabýval nejen počtem obyvatelstva, rozlohou a polohou jednotlivých obcí a měst brandýského okresu, ale věnoval se také klimatickým podmínkám, způsobu zajišťování potravy, vývoji školství, spolků, zprávám o budování komunikací a železnic.²⁹⁹

Třetí díl byl rozdělen do 18 oddílů, které byly rozděleny podle počtu far, které se zde nacházely. Práce má celkem 888 stran, je doplněna o dodatky ke třetímu dílu, o fotografie jednotlivých měst a obcí, nechybí zde ani půdorys chrámu Zápy z roku 1754, mapy Staré Boleslavi po roce 1500, mapy Kostelce nad Labem, Toušeně a Čelákovic.³⁰⁰

Autor vždy bral jedno město nebo obec po druhé a stručně popsal jejich dějiny, u všech obcí postupoval stejně. Nejprve se věnoval vzniku obce, poté nejstarším zmínkám o její existenci, zprávám o počtu gruntů, jménům majitelů, výši poplatků, které odváděli vrchnosti, a dalším záležitostem.³⁰¹ Prášek také vylíčil stavební vývoj jednotlivých farních kostelů. Do brandýského okresu patřila také tři větší města, kterým se autor věnoval podrobněji a to Stará Boleslav, Kostelec nad Labem a Čelákovice.³⁰²

Co se týče obecných dějin, věnoval se Prášek především náboženským a hospodářským poměrům. Když líčil nejnovější dějiny po roce 1908, nezapomněl zmínit vývoj školství – samozřejmě neopomněl vznik gymnázia, dále se věnoval změnám v oblasti nových komunikací a zmínil se o vzniku nových peněžních institucí.³⁰³

Důležitým bodem práce byly rozšiřující informace o Staré Boleslavi. Autor navázal tam, kde skončil ve svém prvním díle, neboť chtěl přesvědčit Josefa Pekaře, že měl pravdu. Získáním nových informací se ho snažil přesvědčit o opaku jeho tvrzení. Dále se snažil poznatky o Staré Boleslavi rozšířit zejména v rovině církevní. Věnoval se podrobněji staroboleslavské kapitule a děkanství. Místo zde měl i jezuitský řád, který se ve Staré Boleslavi usadil a výrazně ovlivnil zdejší vývoj.³⁰⁴

²⁹⁹ Tamtéž, s. 857-876.

³⁰⁰ Tamtéž, přílohy.

³⁰¹ Tamtéž, s. 1-888.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 39.

³⁰² J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 3, s. 857-888.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 39.

³⁰³ Tamtéž, s. 39.

³⁰⁴ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 3, s. 305-331.

Nechybí zde ani rozsáhlý místopis Staré Boleslavi, kde se věnuje hradu, starému probošství, kapitulnímu chrámu sv. Václava, silničním komunikacím, náměstím a rozložení města.³⁰⁵

Závěrem autor uvedl nejnovější informace o jeho rodném městě. Uvádí zde výstavbu nové vodárny, elektrárny, snahy o vybudování okresního muzea, které sám Prášek určitě patřičně podporoval, a plán se později podařilo uskutečnit.³⁰⁶

Tento díl byl dílem posledním, nicméně archivy poskytovaly stále nové informace, které si dle autora zasloužily být zveřejněny.³⁰⁷

Jak uvádí Zdeněk Wirth ve své recenzi Práškovy třetího dílu pro časopis Památky archeologické a místopisné, považuje ho za doplněk k soupisu památek na bývalém panství brandýském, a sám říká: „Ačkoliv si kniha nevšimá skoro uměleckých poměrů panství v 18. a 19. století, pro renaissanční období je bohatým pramenem nových, před tím neznámých zpráv“.³⁰⁸

Osobně si myslím, že třetí díl Práškovy monografie byl dalším cenným kouskem, který přibyl do regionálních dějin brandýského okresu. Na svou dobu vysoce ceněné dílo, které si zasloužilo obdiv a dočkalo se ho v recenzích a i po staletí má stále velkou váhu, neboť ho místní badatelé považují za základní literární pramen jejich regionu a bylo nově vydáno v roce 2007 Oblastním muzeem Praha – východ.³⁰⁹

³⁰⁵ Tamtéž, s. 358-413.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 857- 888.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 39.

³⁰⁷ Z. WIRTH, *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres Sv. 3.*, Památky archeologické a místopisné, 25, 1913, s. 186.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres, Sv. 3*, Brandýs nad Labem, 2007.

2. 2. 2. 4. Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV.

V roce 1915 Prášek informoval okresní výbor města Brandýsa o tom, že se rozhodl vydat čtvrtý díl své monografie.³¹⁰ Jedním z důvodů byl také arcivévoda Ludvík Salvátor Toskánský, který Práška požádal o zveřejnění dosud nepublikovaných informací. Umožnil Práškově přístup k urbářům brandýského panství, které dosud nebyly zpracované. Avšak musíme si uvědomit také souvislosti doby, ve které se Rakousko-Uhersko nacházelo. Píše rok 1915 a Rakousko-Uhersko se nachází ve válce a potřebuje finanční prostředky, tudíž město muselo vydávat finance na důležitější problémy než vydání Práškovy monografie. Je tedy jasné, že okresní výbor na Práškovu žádost o finanční podporu na vydání čtvrtého dílu odpověděl negativně, ovšem nabídl mu odkoupení rukopisu a jeho pozdější vydání.³¹¹ Prášek se ale vydání čtvrtého dílu nikdy nedočkal. Rukopis je součástí pozůstalosti a je uložen v Archivu Národního muzea.³¹²

Čtvrtý díl byl doveden do roku 1916, kdy autor počítal s jeho publikováním. Prášek zde poskytuje čtenáři přepis šesti urbářů, které se týkaly hospodářských dějin Brandýsa n. L. a jeho panství. Urbáře byly rozděleny do tří dílů, první byl věnován brandýským urbářům z let 1553, 1584 a brandýskému a přerovskému urbáři z roku 1651. Druhý díl se týkal staroboleslavské kapituly a třetí kounického urbáře.³¹³

Autor se v úvodu díla zmiňuje o vzniku brandýských urbářů a o problémech jejich dochování. V roce 1553 byl zhotoven nový urbář, neboť brandýské panství přešlo k české královské komoře a Ferdinand I. dal tehdy příkaz k vyhotovení nového urbáře, tento urbář se ale nedochoval.

Záznam z této doby se dochoval pouze v městské knize, kde se nacházel seznam městských usedlostí s platy.³¹⁴

³¹⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1072, kart. 10: Dopis J. V. Práška okresnímu výboru v Brandýse n. L. dne 18. 10. 1915.

³¹¹ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1072, kart. 10: Dopis okresního výboru J. V. Práškově, dne 7. 6. 1916. Dále dopis J. V. Práška ze dne 10. 6. 1916, kdy souhlasí s odkoupením rukopisu a pozdějším vydáním díla.

³¹² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1169, kart. 11: Rukopis díla Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV., 1916, 336 s.

³¹³ Tamtéž.

³¹⁴ Tamtéž.

Dalším urbářem byl urbář z let 1584, který ovšem záhadně zmizel. Prášek dále uveřejnil urbáře vzniklé v roce 1651, které mu byly cenným zdrojem informací pro hospodářské dějiny města i jeho okolí.

Po úvodní zmínce, která patřila okolnostem vzniku jednotlivých urbářů, následoval jejich přepis. Autor se nejprve věnoval urbáři z roku 1553, uvedl tedy jen zlomek informací, které se dochovaly v městské knize. Nezapomněl uvést jména vlastníků 40 brandýských usedlostí a platy, které odváděli.³¹⁵ Dále se věnoval urbáři z roku 1584, část textu se zachovala ve staroboleslavském kapitulním archivu. Uvádí zde jména obcí a výši a druh platů, které vlastníci odváděli své vrchnosti.³¹⁶

Autor neopomněl samozřejmě ani urbáře z roku 1651. Nejprve se věnoval urbáři brandýskému, vysvětlil, o čem urbář je, co popisuje, dále zde uvádí seznam všech zdrojů, ze kterých mohly platy pocházet, např. ze zámeckého majetku, z tvrzí, mlýnů, chmelnic, vinic, rybníků atd.³¹⁷

Urbář poskytoval nejen hospodářské informace, ale také informace o stavebním vývoji tvrzí, sídel, mlýnů, o proměnách brandýského zámku. Součástí byly také opisy městských privilegií, které Prášek pokládal za důležité, alespoň některé z nich, uveřejnit.³¹⁸

Následoval urbář přerovský z roku 1651. Tento urbář měl podobnou strukturu jako urbář brandejský. Ani zde nechyběl popis zámku, rozloha panství, seznam obcí, které k panství patřily a platy, které byly odváděné vrchnosti.³¹⁹

Po opisu jednotlivých urbářů následovaly opisy urbářů z roku 1669 – urbář Boleslavský a z roku 1689 urbář Kounický. Boleslavský urbář kromě zachycení

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 43.

³¹⁵ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1169, kart. 11: Rukopis díla Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV., 1916, s. 5-17.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 43.

³¹⁶ Archiv NM, fond Prášek, J. V., inv. č. 1169, kart. 11: Rukopis díla Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV., 1916, s. 18-22.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 43.

³¹⁷ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1169, kart. 11: Rukopis díla Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV., 1916, s. 23-232.

³¹⁸ Tamtéž.

³¹⁹ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1169, kart. 11: Rukopis díla Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV., 1916, s. 233- 276.

majetku kapituly a děkanství, poskytoval také informace o událostech, které se ve městě odehrály, dále samozřejmě následoval popis jednotlivých obcí.³²⁰

Urbář Kounický se týkal kounického panství v kouřimském kraji a pocházel z roku 1689. Jako jediný z urbářů byl napsán v němčině. Poskytoval informace o majetku farních kostelů a dozvídáme se zde o jednotlivých vsích v tomto kraji. Proč byl urbář kouřimského kraje součástí monografie o Brandýse n. L., vysvětluje autor tím, že obce byly v průběhu doby odprodány od přerovského komorního panství a později se staly součástí brandýského okresu.³²¹

Čtvrtý díl Práškovy monografie nikdy nevyšel, ovšem určitě by si autor zasloužil uznání za to, že publikoval doposud nezveřejněné prameny. Již dříve se je však Prášek snažil zveřejnit, a to prostřednictvím periodik. Poprvé roku 1908, kdy ještě nepřišel s myšlenkou vzniku čtvrtého dílu jeho monografie, uveřejnil v časopise Památky archeologické a místopisné článek o urbáři přerovském a brandýském.³²² Dále v roce 1915 a 1919 v časopise Agrární archiv vyšel článek J. V. Práška o urbáři kapituly boleslavské³²³ a o urbáři kounickém.³²⁴ Prášek v těchto článcích vždy převyprávěl obsah jednotlivých urbářů a informoval o okolnostech jejich vzniku.³²⁵

I když je součástí pozůstalosti rukopis čtvrtého dílu Práškovy monografie a vše by tedy mohlo nasvědčovat tomu, že rukopis byl připraven k vydání, nešlo však zřejmě o konečnou verzi, neboť u urbáře kounického a boleslavského chyběly informace o jejich vzniku. Shodují se v tomto tvrzení s Karlou Temrovou, která uvádí, že toto neodpovídalo pečlivosti J. V. Práška.³²⁶

³²⁰ Tamtéž, s. 277-314.

³²¹ Tamtéž, s. 315- 336.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 44.

³²² Tamtéž, s. 44.

J. V. PRÁŠEK, *Urbář brandejský a přerovský. Památky archeologické a místopisné*, 23, 1908, s. 253-258, 341-348, 571-582.

³²³ J. V. PRÁŠEK, *Urbář kapituly boleslavské, Agrární archiv*, 2, 1915, s. 194-199.

³²⁴ J. V. PRÁŠEK, *Urbář kounický, Agrární archiv*, 6, 1919, s. 86-95.

³²⁵ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 45.

³²⁶ Tamtéž, s. 45.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1169, kart. 11: Rukopis díla Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV., 1916, 336 s.

Nehledě na to, že se J. V. Práškoví nepodařilo vydat čtvrtý díl jeho monografie, podařilo se mu vytvořit ucelené dílo, které mělo promyšlenou strukturu, vycházelo z dosud nevydaných pramenů. Vytvořil bohatý materiál, který poskytoval informace o dějinách města Brandýsa nad Labem. Zaměřil se nejen na historii města, ale také na dějiny církevní, správní, hospodářské i kulturní. Město Brandýs nad Labem tak získalo podrobný záznam svých dějin a doposud tato monografie nebyla překonána.

2. 2. 2. 5. Brandeis an der Elbe I., II.

V roce 1915 po zamítavé odpovědi okresního výboru na finanční příspěvek pro vydání díla v českém jazyce, bylo vydáno dílo Brandýs n. L. v němčině.³²⁷ Dílo mělo dva svazky a autorem nebyl nikdo jiný než J. V. Prášek. Práce byla publikována u jiné tiskárny než předešlé svazky v češtině. Ludvík Salvátor Toskánský toto dílo velice podporoval a zároveň si dílo u Práška také objednal a jen díky tomu mohla být kniha vydána.³²⁸ Arcivévoda sledoval Práškovu práci s velkým zájmem a umožňoval mu přístup k materiálům uložených v zámeckém archivu.³²⁹

Podkladem pro toto dílo byly dva svazky Práškovy české monografie. Autor se v německé verzi zaměřil především na „brandýské panství, na dějinné události, které souvisely s habsburskými panovníky a na proměny brandýského zámku“.³³⁰ Práce byla rozdělena do tří oddílů, kde se věnoval nejprve vývoji města do roku 1547, a poté do roku 1620.³³¹

Prášek se zaměřil, jak jsem se již zmínila, na habsburské panovníky, díky tomu, že město bylo v držení krále, proměňovalo se. Zámek se stal oblíbeným letním sídlem habsburských panovníků a Prášek se zde věnoval i jeho přestavbě.³³²

Německá verze monografie byla jakýmsi pouhým výřezem verze české.³³³ Dílo bylo pořízeno na zakázku rakouského arcivévody a oslava habsburských panovníků v tomto díle nepřišla v nejvhodnější chvíli, neboť kolem zuřila válka, na které Habsburkové nesli svůj podíl viny.³³⁴

³²⁷ J. V. PRÁŠEK, *Brandeis an der Elbe*, Prag, Druck und Verlag von Heinr, Mercy Sohn, 1915.

³²⁸ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1117, kart. 10: Dopis od tiskárny Mercy-syn Práškovu ze dne 30. 10. 1915, mluví se zde o podpoře vydání mrtvým arcivévodou Ludvíkem Salvátorem, krátce před tím zemřel.

³²⁹ J. V. PRÁŠEK, *Brandeis an der Elbe*, s. 5.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 45.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Tamtéž.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 47.

³³² Tamtéž, s. 47.

³³³ J. V. PRÁŠEK, *Brandeis an der Elbe*, Praha 1915.

³³⁴ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 47.

2. 2. 2. 6. Reakce a ohlas na Práškovu monografii

Reakce na Práškovu monografii, resp. na její jednotlivé díly, zejména na díl první, na sebe nenechaly dlouho čekat. V roce 1907 vyšla v Národních Listech recenze Josefa Volfa, který byl ředitelem Knihovny Národního muzea.³³⁵ Volf zde srovnává Práškovu práci s dílem Zdeňka Nejedlého, Josefa Vítězslava Šimáka a J. Strnadem.³³⁶ Volf Práškovu práci nejdříve shrnul z hlediska obsahu a poté ji pochválil a vyzdvihl obzvlášť detailní studium pramenů a široké tematické rozpětí jeho práce.³³⁷

Roku 1908 vyšla další recenze ve Večerním listu Hlasu národa, kde autor pod pseudonymem „ot“ stejně jako J. Volf pochválil Práškovu práci zejména z hlediska tematického a dále z hlediska detailního studia pramenů.³³⁸ Dále označil autorův způsob práce za přehledný a důkladný. Zmiňuje se o tom, co ho nejvíce zaujalo v Práškově díle, a to jsou zaniklé osady. Také informuje čtenáře o dalším pokračování Práškovy monografie.³³⁹

Asi nejznámější, a řekla bych nejdůležitější recenzí, byla recenze z roku 1908, která vyšla v Českém časopise historickém a byla napsána rukou Josefa Pekaře.³⁴⁰ V úvodu recenze Pekař nešetřil chválou, zejména vyzdvihl a ocenil Práškovu zaměření nejen na dějiny města Brandýsa, ale i na jeho okolí. Zaujaly ho dějiny doby

³³⁵ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1497, kart. 27: J. Volf, Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Díl I., Národní listy, 47, 1907, č. 358.

J. VOLF, *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Díl I.*, Národní listy, 47, 1907, č. 358, s. 62.

³³⁶ Šlo o díla Dějiny Litomyšle od Zdeňka Nejedlého, dále o Dějiny města Turnova J. V. Šimáka a o Listář města Plzně od J. Strnada.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 48.

³³⁷ J. VOLF, *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Díl I.*, Národní listy, 47, 1907, č. 358, s. 62.

³³⁸ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1498, kart. 27: Recenze knihy J. V. Práška – Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Sv. 1 Večerní list Hlasu národa, 1908, příloha k číslu 9. *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres.* Sv. 1, Večerní list Hlasu národa, 1908, příloha k číslu 9.

³³⁹ Tamtéž.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 48.

³⁴⁰ J. PEKAŘ, *Recenze díla J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Sv. 1*, Český časopis historický 14, 1908, s. 343-347.

předhusitské, dějiny správní, hospodářské i dějiny církevní. Pak se již Pekař soustředil na dějiny starší týkající se města Brandýsa. Zde Práškoví vyčetl jeho názory týkající se staroboleslavského hradu, vyčetl autorovi, že si neponechal odstup od nedoložených tvrzení a pokládal je za pravdivá.³⁴¹

Zároveň vytýká Práškoví, že v některých pasážích si protirečí a nepůsobí příliš přesvědčivě. Pekař nesouhlasí s tvrzením o staroslovanské vsi Livy, která byla přeložena na vhodnější místo a prohlášena za město. Dále autorovi vytýká, že se nepokusil vytvořit katastrální obraz města v době jeho založení.³⁴² Na druhou stranu Pekař vyzdvihuje hospodářské dějiny, kterým se Prášek velice dostatečně ve své monografii věnoval. Taktéž vyzdvihuje fotografickou přílohu a ilustrace, které dle jeho názoru podporují čtenáře ve studiu knihy.³⁴³

I přes výtky, které Josef Pekař k Práškovu dílu měl, pokládal ho za velice přínosné a doporučoval ho všem, kteří se zajímají o dějiny měst, dominia nebo okresu.³⁴⁴ Jeho recenze se stala zdrojem pozdějších reakcí J. V. Práška a tyto reakce se staly součástí úvodů jeho dalších svazků této monografie, jak jsme se již v dřívějších kapitolách této diplomové práce dozvěděli.

Je potřeba ještě zmínit, že roku 1937 vyšla v ročence Okresní jednoty musejní přednáška „Z nejstarších dějin města Brandýsa n. L.“ Václava Vojtíška. V některých částech své přednášky se Vojtíšek opíral o poznatky z monografie J. V. Práška, ale taktéž nesouhlasil stejně jako Josef Pekař s teorií o obci Livy, ovšem i přes další výtky pokládal jeho dílo za nepostradatelný zdroj informací.³⁴⁵

První díl Práškovy monografie se dočkal velkého ohlasu, když to srovnáme s dalšími díly, ty už takový ohlas neměly, ani německá verze této monografie.

V roce 1910 byla v časopise Památky archeologické a místopisné vydána recenze Josefa Volfa, který se vyjádřil k svazku druhému. Volf zde Práškoví vytýkal přílišné rozebírání hospodářských dějin a z toho důvodu pak nezbylo místo na další

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² Tamtéž.

³⁴³ Tamtéž.

³⁴⁴ Tamtéž.

³⁴⁵ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 49.

důležitá témata např. dějiny prostonárodního hnutí, které zde Volf postrádá.³⁴⁶ V závěru práce, ale Volf uznává zásluhu díla J. V. Práška a vyzdvihuje zejména topografickou část, která obsahuje popis města až do dob nejnovějších. Zároveň ocenil velikou znalost a pečlivost autora. Dílo pokládá „za velký přínos pro město Brandýs, neboť autor se tak zasloužil o rozvoj místního dějepisu“.³⁴⁷

Poslední recenzi, kterou bych chtěla zmínit, je recenze od Zdeňka Wirtha, která vyšla v roce 1913 v časopise *Památky archeologické a místopisné*. Tato recenze se týkala třetího dílu Práškovy monografie.³⁴⁸ I když jeho recenze byla příliš stručná, zaslouží si svou pozornost. Wirth Práškovu vytyká nedostatečné zaměření na kulturní historii brandýského panství v 18. a 19. století, nicméně práce je pro něj „bohatým pramenem o kultuře renesančního období, poskytuje nové informace, které byly doposud neznámé“. „Oceňuje množství půdorysů kostelů, tvrzí a informace o stavebním vývoji zámku, tvrzí na Přerově, kostelů i kaplí“.³⁴⁹

Německá verze Práškovy monografie asi nebyla pro odborný tisk příliš atraktivní, neboť se o ni nezajímal. Možná se o této verzi zmínily některé deníky.³⁵⁰

³⁴⁶ J. VOLF, *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Díl II.*, *Památky archeologické a místopisné*, 24, 1910, s. 62.

³⁴⁷ Tamtéž.

³⁴⁸ Z. WIRTH, *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Sv. 3.*, *Památky archeologické a místopisné*, 25, 1913, s. 186.

³⁴⁹ Tamtéž.

³⁵⁰ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 50.

V pozůstalosti J. V. Práška v Archivu NM se nevyskytují žádné výstřižky ani zprávy vztahující se k recenzi německé verze Práškovy monografie.

2. 2. 3. Drobné práce J. V. Práška

Po roce 1903 se Prášek věnuje zejména dějinám z českých regionálních dějin. Řadu svých článků zveřejnil v periodickém tisku. „Publikoval např. v *Tribuně*, *Květech*, *Venkovu*, *Zlaté Praze* nebo *Národních listech*.“³⁵¹

Roku 1904 vyšel v časopise *Český lid* článek s názvem „Antonín Ferles, občan Čelákovický“.³⁵² Článek líčí osobu Antonína Ferlese jako osoby, která se mimo jiné „zasloužila o duševní povznesení lidu čelákovického, neboť byl pokládán za vlastence“.³⁵³

A kdo tedy byl Antonín Ferles? Antonín se narodil roku 1827, otec ho poslal studovat na německou hlavní školu Piaristů v Brandýse nad Labem, dále studoval v Praze a poté byl poslán na studia do Vídně. Později se vrátil domů, zpět do Čelákovic, neboť jeho otec nechtěl mít svého syna, tak daleko. Antonín se pak věnoval naplno jen svému rodišti.³⁵⁴

V roce 1850 byl Ferles st. zvolen starostou Čelákovic a započal studium dějin města Čelákovic v městském archivu. Snažil se o sepsání dějin svého rodiště.³⁵⁵ Roku 1861 byl Ferles zvolen starostou a nový úřad ho plně zaměstnával, ale na sbírání materiálů o rodných Čelákovících si vždy našel čas. O čtyři roky později dokončil své „Paměti“, které věnoval pouze svojí rodině, nikoli široké veřejnosti, jak by se mohlo zdát.³⁵⁶

Antonín Ferles zemřel roku 1903. „Náhlá smrt zhasila světlo života muže na oko drsného, ale vřele vlasteneckého a na výsost poctivého, se zvyky a mravy příkladnými. Byl vždy přímý, prostý, nelíčený a otužilý. Jakkoli byl zámožný muž, přece hověl vždy moudré štedrosti, zamítal všechn přepych a od mládí byl otužilý, že do vysokého věku

³⁵¹ A. JEŽILOVÁ, *Justin Václav Prášek (1853-1924)*, *Schriftenzeichnis*, in: *AUC-Philologica* 3, 1980, *Graeco – latina Pragensia* VIII., s. 135-158.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 51.

³⁵² J. V. PRÁŠEK, *Antonín Ferles, občan Čelákovický*, *Český lid*, 13, 1904, s. 150-153.

³⁵³ Tamtéž, s. 150.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 151.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 152.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 152.

nikdy nezastonal. Občanstvo místní i okolní chovalo v pravdě velikou úctou ku vzácné povaze jeho, což prokázáno nejskvěleji nesmírným účastenstvím při pohřbu“.³⁵⁷

J. V. Prášek měl jedinečnou možnost tuto monografii o dějinách města Čelákovic prostudovat. O díle Antonína Ferlese měl jen to nejlepší mínění a považoval ho za vzácné nejen obsahem, ale i formou, neboť celá monografie je doprovázena Ferlesovými vlastnoručními kresbami a fotografiemi, které byly dělané také na zakázku.³⁵⁸

Další článek, který J. V. Prášek publikoval, byl článek, který se věnoval brandýskému zámku. Prášek tento článek s názvem „Zámek Brandejs nad Labem, oblíbené sídlo Rudolfa II.“ publikoval v roce 1906 v Časopise Muzea království českého. Věnoval se zde přestavbě zámku, jeho postupnému vývoji až po osudy třicetileté války a následným konfiskacím, dále zmiňuje jeho majitele - od pánů Krajířů z Krajku, přes Karla IV, Vladislava II. až k samotnému Rudolfovi II. Tomuto období se věnuje především. Píše o změnách interiéru a venkovního vzhledu zámku, o výstavbě zámeckého pavilonu, míčovny, vodotrysků, o vybudování nové zámecké věže s hodinami. Líčí založení psince, obilnice, zmiňuje se také o nové fontáně, která dokreslovala celkový dojem zámecké zahrady. Zároveň vypravuje o tom, že sídlo bylo vhodné zejména na lov, hon a myslivost obecně.³⁵⁹

Tento článek pravděpodobně sloužil jako základ pro vydání samostatné brožury s podobným názvem „Zámek Brandejs nad Labem“, která byla publikována v roce 1908.³⁶⁰

Důležitou prací J. V. Práška byla práce „Jak vzniklo město Brandejs nad Labem“. Článek vznikl z důvodu sporu mezi J. V. Práškem a Josefem Bránišem, jak jsem se již dříve zmínila. Pánové se přeli o vznik města Brandýsa n. L. Prvním impulzem byla Prášková stať o „Okresu brandejsském“, kterou Prášek uvedl ve

³⁵⁷ Tamtéž, s. 153.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 153.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 51.

³⁵⁹ J. V. PRÁŠEK, *Zámek Brandejs nad Labem, oblíbené sídlo Rudolfa II.*, Časopis Muzea království českého 80, 1906, s. 233-255.

³⁶⁰ Tamtéž.

J. V. PRÁŠEK, *Zámek Brandejs nad Labem – historický nástin Brandejsa nad Labem*, nákladem obce královského komorního města Brandejsa n. L., 1908, 24 s.

vlastivědné encyklopedii „Království české“.³⁶¹ Tato stať byla součástí prvního dílu Práškovy monografie o městu Brandýsu. Práškovy informace byly charakteru statistického a historického. Také se zde stručně věnoval historii města Brandýsa, stejně jako jeho další příspěvky, žádný neobsahoval poznámkový aparát.³⁶² V rámci pře s prof. Bránišem publikoval J. Brániš roku 1906 článek v časopise Společnosti přátel starožitností „Jak vzniklo město Brandýs nad Labem“, zde polemizuje s J. V. Práškem o jeho názorech na vznik města.³⁶³ Reakce na sebe nenechala dlouho čekat a J. V. Prášek téhož roku v časopise Památky archeologické a místopisné uveřejňuje článek na svoji obhajobu, je celkem logické, že článek nese stejný název jako ten Bránišův – „Jak vzniklo město Brandejs nad Labem“³⁶⁴, jediné v čem se liší je oslovení města. Prášek zde uvádí několik argumentů, kterými obhajuje své názory a popírá ty Bránišovy.

Roku 1924 byla v Zápěch slavnostně odhalena pamětní deska Pavlu Stránskému. J. V. Prášek, který se podílel také na přípravách k tomuto slavnostnímu aktu, vydal spis, který oslavoval tohoto významného českého historika, neboť při získávání informací pro monografii Brandýs nad Labem, narazil na rodinné poměry Pavla Stránského a rozhodl se tak, sepsat spis o životě tohoto velikána.³⁶⁵

„Pavel Stránský pocházel z rodiny Filipů, která vlastnila dvůr v obci Zápy. Když se jeho matka znovu provdala a odstěhovala se do Brandýsa nad Labem, on zde navštěvoval partikulární školu a později studoval také v Praze. Po ukončení studia pobýval v Litoměřicích, kde působil na místní škole, dále pracoval jako městský písař a stal se litoměřickým konšelem. Poté odešel do emigrace, protože byl příznivcem nekatolické víry a donutil ho také vliv protireformace, usadil se nejprve v Pernu, poté

³⁶¹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 53.

³⁶² Tamtéž, s. 53.

³⁶³ J. BRÁNIŠ, *Jak vzniklo město Brandýs nad Labem*, Časopis Společnosti přátel starožitností, 15, 1906, s. 19-22.

³⁶⁴ J. V. PRÁŠEK, *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem*, Památky archeologické a místopisné, 22, 1906, s. 365-378.

³⁶⁵ J. V. PRÁŠEK, *Mistr Pavel Stránský*, k slavnosti odhalení pamětné desky na jeho rodném domě v Zápěch, Praha, nákladem vlastním, 1924.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1195, kart. 11: Mistr Pavel Stránský, ze slavnostního odhalení pamětná desky v Zápěch.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 54.

v Leydenu.³⁶⁶ Prášek seznamuje čtenáře s pojetím díla „Respublica Bojema“. Přibližuje čtenářům strukturu a cíle daného díla. Zmiňuje prameny, ze kterých Stránský čerpal, hodnotí dílo z hlediska vlastenectví a přináší informace o tom, jak bylo dílo hodnoceno v době osvícenství.³⁶⁷

V letech 1901-1903 se Prášek mimo jiné věnuje také recenzím historických děl, řada z nich byla uveřejňována v Časopise Muzea království Českého a jednalo se o dějiny světové i české.³⁶⁸ Součástí pozůstalosti v Archivu Národního muzea v Praze je také rozsáhlá korespondence, ve které můžeme najít několik dopisů, ve kterých ho autoři prosí o přečtení jejich díla a o recenzi. Mezi autory byl např. F. Bareš, který prosil Práška o recenzi díla „Paměti města Mladá Boleslav I. a II.“³⁶⁹

³⁶⁶ Tamtéž, s. 54.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 54.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 55.

³⁶⁹ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 411, kart. 5: Dopis Fr. Bareše J. V. Práškově, píše, že mu posílá své Paměti města Mladé Boleslavi.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1224, kart. 12: Recenze díla Fr. Bareše, Paměti města Ml. Boleslav díl I. a II. Mladoboleslavské listy 33, 14. 10. 1922, s. 2-3.

2. 2. 4. Další regionalistické práce

I když za hlavní regionalistickou práci J. V. Práška pokládáme „Brandejs nad Labem, město, panství i okres díly I. - IV.“, je potřeba také zmínit další práce, které se zabývaly dějinami měst. Prášek taková díla tvořil buď na požádání, nebo psal o městech, ke kterým měl citový vztah – např. zde pobýval jako pedagog.

Když v roce 1876 Prášek obdržel dopis od Viléma Svobody, který v té době byl turnovským pivovarníkem a velitelem městského sboru střelců, aby zpracoval dějiny města Turnova, Prášek neodmítl.³⁷⁰ Posbíral veškeré informace o dějinách tohoto města a do prázdnin měl dílo vydat. Práce probíhala rychle a dílo mělo být vydáno k příležitosti čtyřsetletého výročí turnovského střeleckého sboru.³⁷¹ Roku 1878 bylo dílo publikováno a neslo název „Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště“. Dílo bylo nejprve vydáno v sešitovém vydání a o rok později knižně.³⁷²

Práce byla věnována „c. k. vládnímu radovi, profesorovi dějin rakouských ve vysokém učení pražském, předsedovi zkušební komise pro čisté kandidáty učitelství gymnaziálního Václavu Vladivoji Tomkovi“. Jak uvádí Prášek v úvodu své knihy, práci mu věnuje jako projev své veliké úcty a oddanosti.³⁷³

Autor se v této monografii snažil postupovat stejně jako v případě díla „Okres brandejsský“. Snažil se podat čtenáři dosud nezveřejněné informace z pramenů, které nebyly dosud použity. Jeho práce měla být posunem v dosavadním zpracování dějin měst, neboť kromě obecných dějin se zaměřil také na dějiny městského průmyslu a výroby. Jak on sám píše, podává čtenářům „dějiny města, které není veliké, ale lidnaté a vyniká svým přírodním bohatstvím a městským průmyslem“.³⁷⁴ Prášek touto prací poskytl odlišný pohled na dějiny města, snažil se poskytnout nové informace z dosud neprobádaných pramenů a učinit tak pro čtenáře dílo atraktivnější.

³⁷⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 884, kart. 8: Dopis J. V. Práškoví od Viléma Svobody ze dne 4. 2. 1876.

³⁷¹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 22.

³⁷² J. V. PRÁŠEK, *Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště*, studie historická, Turnov, nákladem c. k. privat. sboru střeleckého 1879, 420 s.

³⁷³ Tamtéž, s. 4.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 6.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 22.

Literatura města Turnova byla velice rozsáhlá a našlo se tedy velké množství pramenů k obecným dějinám. Prášek vycházel z pramenů „archivu turnovského, zejména z privilegií z 15., 16. a 17. století. Dále čerpal z městských zápisných knih, z červené knihy z roku 1643, která byla uchovaná při c. k. okresním soudě turnovském. Městské zápisné knihy obsahovaly zápisy všech druhů obecných záležitostí z let 1525-1574, dále zápisy trhů z let 1570-1592, informace z jednání soudu konšelského v letech 1574-1595. Prášek uvádí, že pokračování těchto knih se ztratila a až za jeho století dva obecní úředníci – syndicus Jelínek a kancellista Ševčík pořídili opisy listin z let 1628-1835 a dále opisy vrchnostenských ediktů.“³⁷⁵

Mezi další zdroje informací patřily materiály turnovské registratury, nebo také soukromé zápisy, jež pocházely z rukou Lamačových, Kristiána Vejricha, Václava Meissnera nebo Antonína Ederera.³⁷⁶ Dále vycházel z tištěných zápisů Jindřicha Erazima Vitáska, františkána, historika a vlastence, který napsal „Granát turnovský“ a „Botanický výlet do okolí turnovského“.³⁷⁷

V úvodu díla samozřejmě nechybí ani poděkování všem, kteří se podíleli na tom, aby dané dílo vyšlo. Prášek nezapomněl na pana profesora V. V. Tomka, děkuje také Dr. Josefu Emlerovi, tehdejšímu archiváři královského hlavního města Prahy, dále Antonínu Rybičkovi, c. k. dvorskému sekretáři ve Vídni, mimo jiné děkuje Augustovi Sedláčkovi, gymnaziálnímu profesorovi v Táboře a v neposlední řadě samotnému Vilému Svobodovi, veliteli c. k. privátního sboru střeleckého. Poděkování patří také Josefu Podstatnému, řediteli klatovského gymnázia, který pomohl Práškově při sbírání historického materiálu na danou práci.³⁷⁸

Sám Prášek přiznává, že v knize se objevují určité nedostatky a také chyby, jež byly způsobeny při tisku, ale nabádá čtenáře, aby byl k jeho práci shovívavý a ne příliš kritický.³⁷⁹

Knihy má 420 stran a je rozdělena do deseti kapitol. Prášek se zde věnuje nejstarším dějinám města až po jeho zpusťování ve válkách husitských, dále zpusťování města Janem Žižkou, část knihy patří také působení Jednoty bratrské,

³⁷⁵ J. V. PRÁŠEK, *Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště*, studie historická, s. 7.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 8.

³⁷⁷ Tamtéž, s. 8.

³⁷⁸ Tamtéž, s. 8.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 9.

nechybí zde vývoj událostí ve městě za třicetileté války, věnuje se rozvoji průmyslu i obchodu ve městě, jak zasáhly doby předbřeznové osudy města Turnova a dobám nynějším.³⁸⁰ V dodatku se autor věnuje statistickým informacím nynější doby a společenským poměrům.³⁸¹

Myslím, že se J. V. Práškoví podařilo utvořit velice povedenou monografii o dějinách města Turnova, která byla pro obyvatele cenným zdrojem informací. Prášek se opíral o svůj „Okres brandejsský“, ze kterého částečně převzal strukturu obsahu daného díla. Ovšem pro podání informací o obecných dějinách města, o jeho osudech a o jeho vývoji z hlediska městského průmyslu a obchodu využil dosud nepoužité prameny. Osobně si myslím, že i když měl Prášek na sestavení monografie spíše nedostatečné množství času, podařilo se mu vydat ucelené, čtivé a především cenné dílo pro obyvatele města Turnova a čtenáře a příznivce regionálních dějin obecně.

Po dobu působení J. V. Práška v Klatovech se jeho zájem obracel také k dějinám tohoto města. Prášek zde působil na gymnáziu v letech 1875-1884.³⁸² Poté, co Prášek nastoupil na gymnázium, se chystali dokončit novou moderní budovu. Byl to právě Prášek, který byl pověřen zaznamenáním tak důležité oslavy. V roce 1877 publikoval „Děje gymnasia klatovského“.³⁸³ Zřejmě díky studiu materiálů pro toto dílo, které bylo i zároveň jakýmsi poděkováním klatovskému gymnáziu, se zrodila myšlenka sepsat monografii o tomto městě, neboť řada informací již byla, díky monografii o klatovském gymnáziu, nastudována. V roce 1880 začal v sešitovém vydání vycházet „Politický okres klatovský. Vypsání statistické a historické tří okresů, klatovského, plánického a nýrského“.³⁸⁴ Prášek se tak chtěl odvděčit městu Klatovy a jeho obyvatelům.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 9-362.

³⁸¹ Tamtéž, s. 393- 406.

³⁸² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 16, kart. 1: Písemnosti k působení na školách. Působení na SŠ Klatovy 1875-1884.

³⁸³ J. V. PRÁŠEK, *Dějiny gymnasia klatovského*, Klatovy, nákladem vlastním, 1877, 42 s.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 22.

³⁸⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv.č. 1197, kart. 12: Politický okres klatovský. Vypsání statistické a historické tří okresů, klatovského, plánického a nýrského, vydal J. V. Prášek, profesor reálného a vyššího gymnázia, člen společnosti Muzea království českého a historického spolku v Praze, tiskem Maxe Čermáka, nákladem spisovatelovým 1880. 287 s.

Nechybí zde opět poděkování všem těm, kteří se zasloužili o vydání tohoto díla. Zejména Prášek děkuje panu Josefovi Podstatnému, řediteli klatovského gymnázia, který mu pomáhal sehnat historický materiál z různých veřejných knihoven.³⁸⁵

Součástí pozůstalosti uložené v Archivu Národního muzea jsou pouze sešity 1, 2 a 5, řada jich chybí. Prášek dílo rozdělil na dva díly, první díl byl sborníkem vědomostí zeměpisných a statistických o daném okrese, zahrnoval obecnou polohu a velikost, poměry nadmořské, vodstvo, poměry plodivosti půdy, obyvatelstvo, správu veřejnou, náboženství, kolonizaci, školství, obchod, výrobu a činnost veřejnou.³⁸⁶ První díl měl ráz celkový a spíše srovnávací, kdežto díl druhý byl spíše topografický a zahrnoval obrazy minulosti města i jednotlivých sídel v předhusitských a husitských Čechách.³⁸⁷

Jak sám autor uvádí ve své předmluvě k tomuto dílu, doposud nebyla monografie takové charakteru vytvořena, autoři se zaměřovali spíše jen na obecné dějiny města nebo na statistické údaje, nebo pojednávali pouze o soudních okresech. Práškovým záměrem bylo vydat dílo, které by bylo úplným sborníkem zeměpisných a statistických vědomostí o daném okrese a dále, aby zde byly také uvedeny topografické informace a historie města i okolních sídel.³⁸⁸ Upřímně si myslím, že se mu jeho cíl podařilo splnit.

³⁸⁵ J. V. PRÁŠEK, *Politický okres klatovský*, Díl. 1, Klatovy 1880, s. 6.

³⁸⁶ Tamtéž, s. 7- 159.

³⁸⁷ J. V. PRÁŠEK, *Politický okres klatovský*, Díl. 2, s. 1-95.

³⁸⁸ J. V. PRÁŠEK, *Politický okres klatovský*, Díl. 1, s. 6.

2. 2. 5. Spolupráce na Zapově Česko-Moravské kronice

Nejdříve bych se ráda ve stručnosti zmínila o tom, kdo to byl vlastně Karel František Zap? Karel František Vladislav Zap se narodil roku 1812 v Praze a zemřel roku 1871 v Benešově.³⁸⁹ Během svého studia na gymnáziu na Novém městě se již začal věnovat více studiu dějepisu a zeměpisu. Především projevil zájem o české dějiny, a to ho vedlo k vlastenectví a národnímu vědomí. Karel Zap se začal pilně učit česky a četl velké množství českých knih.³⁹⁰ Zároveň se věnoval studijním kroužkům, kde rozvíjel svůj český jazyk. Během svých studií na univerzitě se seznámil s Josefem Jungmanem, Janem Svatoplukem Preselem, Františkem Ladislavem Čelakovským nebo s Františkem Palackým. Tito velikáni ho inspirovali natolik, že se i on rozhodl pro stejnou životní dráhu, a to pracovat pro český národ, zejména pro jeho literární stránku.³⁹¹

K. Fr. Zap působil také jako učitel dějepisu a zeměpisu na české pražské reálce a věnoval se sepisování učebnic. Mimo svou učitelskou dráhu jevil zájem také o archeologické práce a přispíval do časopisu Lumír, který vznikl roku 1851 a snažil se povznést českou literaturu na úroveň té světové.³⁹² Roku 1854 se stal Karel Zap redaktorem časopisu Památky archeologické a místopisné.³⁹³

Protože jeho láska k české minulosti a národní vědomí byly natolik silné, není tedy divu, že roku 1862 vyšla Českomoravská kronika. Ilustracemi ji obdařili např. Petr Meixner, J. Scheiwl nebo A. König a další umělci.³⁹⁴ Zvláště byly vydány „Dějiny panování Karla IV.“ roku 1893³⁹⁵ a „Vypsání husitské války“ roku 1892.³⁹⁶ Sám Karel Zap dovel kroniku do roku 1526, jednalo se o dílo, které přinášelo informace o českých dějinách pro nejširší vrstvy obyvatelstva.³⁹⁷ Po smrti Karla Zapa v díle pokračoval

³⁸⁹ J. OTTO, Karel František Zap, in: Ottův slovník naučný, 27. díl, Praha 1908, s. 430-432.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 430.

³⁹¹ Tamtéž, s. 430.

³⁹² Tamtéž, s. 431.

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Lum%C3%ADr_\(%C4%8Dasopis\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Lum%C3%ADr_(%C4%8Dasopis))

³⁹³ J. OTTO, Karel František Zap, in: Ottův slovník naučný, 27. díl, s. 431

³⁹⁴ Tamtéž, s. 431.

³⁹⁵ K. V. Zap, *Dějiny panování Karla IV.*, Praha 1893, 405 s.

³⁹⁶ K. V. Zap, *Vypsání husitské války*, Praha 1892, 604 s.

³⁹⁷ J. OTTO, Karel František Zap, in: Ottův slovník naučný, 27. díl, s. 432.

J. Kořan, který sepsal čtvrtý a pátý díl, dále J. Svátek, Antonín Rezek a v neposlední řadě J. V. Prášek, jenž se zasloužil o díl osmý, devátý a desátý, které nesly název „Panování císaře a krále Josefa II.“³⁹⁸ „Panování císaře a krále Leopolda II.“³⁹⁹ a „Panování císaře a krále Františka I.“⁴⁰⁰

Roku 1890 přichází Antonín Rezek s myšlenkou, že by mohlo dílo vycházet pod dvěma názvy – tedy Česko-Moravská kronika a Dějiny Čech a Moravy nové doby, které byly menšího formátu a bez ilustrací. V Česko-Moravské kronice jsou jednotlivé oddíly, kterými Prášek přispěl, děleny na hlavy I., II. a III, kde hlava první představuje dobu Josefa II., hlava druhá vládu Leopolda II. a hlava III. panování Františka I. Antonín Rezek se názvem Dějiny Čech a Moravy nové doby hlásil k tomu, že chce být pokračovatelem díla Františka Palackého.⁴⁰¹ Proto je možné najít dílo J. V. Práška buď jako součást kroniky K. V. Zapa nebo jako součást díla Dějin Čech a Moravy nové doby.

J. V. Prášek přijímá spolupráci na této kronice roku 1900⁴⁰² a začíná sepsováním dílu s názvem Panování císaře a krále Josefa II. Prášek se zde věnuje nejprve osobě Josefa II., poté poměrům českých zemí při nastoupení Josefa II. na trůn, líčí zde nelehkou situaci českého království, jak bylo vyčerpáno válkami a mělo díky nim vysoké výdaje. Prášek neopomněl ani korunovační obřad, kdy se korunovační klenoty navrátily zpět do Čech, neboť Marie Terezie je nechala převézt za svého panování do Vídně.⁴⁰³ Původně prý Josef II. odmítl korunovaci, neboť získal korunu dědičně. Ovšem proslýchalo se, že tak učinil proto, aby ušetřil svůj lid od velkých nákladů.⁴⁰⁴

³⁹⁸ J. V. PRÁŠEK, *Česko-moravská kronika Karla Zapa: Panování císaře a krále Josefa II.* Díl 8., Praha 1905, 1251 s.

³⁹⁹ J. V. PRÁŠEK, *Dějiny Čech a Moravy nové doby: Panování císaře a krále Leopolda II.* Díl 9., Praha 1904, 281 s.

⁴⁰⁰ J. V. PRÁŠEK, *Dějiny Čech a Moravy nové doby: Panování císaře a krále Františka I.* Díl 10., Praha 1905, 509 s.

⁴⁰¹ B. JIROUŠEK, *Zapova Česko-Moravská kronika a koncepce českých dějin*, *Estetika* 38, 2002, č. 2-4, s. 421.

⁴⁰² Tamtéž, s. 420.

⁴⁰³ J. V. PRÁŠEK, *Česko-moravská kronika Karla Zapa*, Díl 8., s. 26.

⁴⁰⁴ Tamtéž, s. 28.

Třetí kapitolu věnoval J. V. Prášek Josefovi II. jako císaři v českých zemích. Srovnává zde Josefa II. s jeho matkou Marií Terezií, která jezdila do Čech oproti svému synovi velmi málo. Josef II. navštěvoval Čechy a Moravu často, především neohlášen a s malou družinou, bez obřadných slavností. Obvykle vyjel za účelem prohlížení zrušených klášterů, silnic, mostů a pevností a přemýšlel, k čemu by se hodily pro další využití.⁴⁰⁵ Autor zde také líčí Josefovou návštěvu Prahy a Nosticova divadla a detailně zde popisuje např. vojenskou přehlídku u Brna.⁴⁰⁶

Prášek se v dalších kapitolách věnuje úpravě městských politických úřadů,⁴⁰⁷ novým orgánům soudním⁴⁰⁸ a především stavům, jejich právům a zrušením jejich pravomocí.⁴⁰⁹ Nechybí zde ani část věnovaná tolerančnímu patentu a jeho účinkům.⁴¹⁰ Autor píše také o vývoji evangelické církve, o rušení klášterů a chrámů za dob Josefa II., podává informace o tom, které kláštery byly zrušeny první,⁴¹¹ nezapomíná ani na emancipaci Židů. Velká část knihy vypráví o národním obrození.⁴¹² Prášek nezapomíná ani na vývoj průmyslu a obchodu,⁴¹³ na školství,⁴¹⁴ na živelné pohromy, které postihly české země a končí knihu smrtí Josefa II.⁴¹⁵ Dovedl ji tedy přibližně do roku 1790.

Další díl „Dějiny Čech a Moravy nové doby“, v pořadí devátý, nesl název „Panování císaře a krále Leopolda II.“⁴¹⁶ Prášek tento díl věnoval panu Juliovi Veselému, který byl vrchním ředitelem Pražské úvěrní banky, sám Prášek uvádí „v blahé vzpomínce na krásná léta kolínského soužití“.⁴¹⁷ Na 281 stranách popisuje dobu vlády Leopolda II. Zaobírá se dobou po smrti Josefa II.⁴¹⁸, nespokojeností českých stavů

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 48.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 50.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 56-75.

⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 76-94.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 95-129.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 130-187.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 188-215, 278-318, 347-352.

⁴¹² Tamtéž, s. 353-397.

⁴¹³ Tamtéž, s. 442-478.

⁴¹⁴ Tamtéž, s. 479-513.

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 605-625.

⁴¹⁶ J. V. PRÁŠEK, *Dějiny Čech a Moravy nové doby*, Díl 9., 281 s.

⁴¹⁷ Tamtéž, předmluva.

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 1-64.

s úřední soustavou, věnuje se zde jednotlivým zasedáním českého sněmu⁴¹⁹ a nechybí zde ani příprava na korunovací a samotný akt korunovace Leopolda II. Tento díl má podobný charakter a strukturu jako díl osmý, kdy se Prášek věnoval osobě Josefa II., neboť i zde líčí náboženské poměry⁴²⁰, ovšem více se věnuje politickým věcem a zejména tedy zasedáním českého a moravského sněmu. Kniha ještě líčí francouzskou revoluci a končí náhlým úmrtím Leopolda II. roku 1792.⁴²¹

Desátý díl „Dějiny Čech a Moravy nové doby“ vypravuje o době Františka I. Práce je vedena od roku 1792 až po rok 1815.⁴²² Prášek dílo začíná vylíčením nástupu Františka I. na trůn,⁴²³ věnuje se jak otázkám domácí politiky, tedy sněmům českým v letech 1792-1796⁴²⁴ a zasedáním sněmů českých a moravských do roku 1815,⁴²⁵ policejní soustavě českých zemí,⁴²⁶ náboženským poměrům⁴²⁷ a stavu českých zemí za francouzských válek,⁴²⁸ tak zahraniční politice. Čtenář se dočítá o první revoluční válce s Francií,⁴²⁹ o druhé koaliční válce⁴³⁰ nebo válkách s Napoleonem roku 1809.⁴³¹ Nechybí zde ani vylíčení Metternichovy činnosti⁴³² a samozřejmě celé dílo uzavírá Vídeňský kongres.⁴³³

K. V. Zap započal rozsáhlé dílo, které bylo jedinečným zdrojem informací o dějinách týkajících se českého království. J. V. Prášek byl posledním pokračovatelem této rozsáhlé kroniky, neboť rok 1905 se pro toto dílo stal rokem osudným, žádný další pokračovatel se již nenašel.⁴³⁴ Tato kronika byla jedinečná svým obsahem, který se

⁴¹⁹ Tamtéž, s. 65-114.

⁴²⁰ Tamtéž, s. 152- 181.

⁴²¹ Tamtéž, s. 272-281.

⁴²² J. V. PRÁŠEK, *Dějiny Čech a Moravy nové doby: Panování císaře a krále Františka I.* Díl 10., 509 s.

⁴²³ Tamtéž, s. 1-13.

⁴²⁴ Tamtéž s. 114-145.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 414-452.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 14-27.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 464-495.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 494-509.

⁴²⁹ Tamtéž, s. 28-75.

⁴³⁰ Tamtéž, s. 146-183.

⁴³¹ Tamtéž, s. 244-303.

⁴³² Tamtéž, s. 304-324.

⁴³³ Tamtéž, s. 383-414.

⁴³⁴ B. JIROUŠEK, *Zapova Česko-Moravská kronika a koncepce českých dějin*, s. 420.

rozprostíral na osmi tisících stránkách, kde podává informace o českých dějinách populární formou. Výklad dějin je určen pro širokou vrstvu obyvatelstva a je to jediné dílo 19. století, které líčí celé české dějiny v tak obsáhlém spektru.⁴³⁵

⁴³⁵ Tamtéž, s. 419.

2. 2. 6. Naše Polabí

Naše Polabí byl vlastivědný věstník, který měl zachycovat místní pověsti, popisovat místní památky a měl sloužit jako pomůcka k vyučování pro učitele vlastivědy a přiblížit čtenářům rodný kraj.⁴³⁶

Naše Polabí byl časopis, který vycházel každý měsíc a iniciátorem byl Alois Říha, jehož prostřednictvím i další autoři poprosili J. V. Práška, zkušeného historika a pedagoga, o pomoc.⁴³⁷ Prášek souhlasil a nejen, že autorům pomáhal a jejich myšlenky vzniku nového časopisu podporoval, ale také sám do časopisu přispíval svými články.

První číslo vyšlo v roce 1923 a sborník se nazýval „Naše Polabí. Vlastivědný sborník okresu brandýského“. Nejdůležitější osobou byl Josef Zdeněk Stehlík, který se zabýval úpravou textů, které měly být zveřejněny v časopise. O grafickou stránku časopisu se staral J. Olexa,⁴³⁸ akademický malíř a občan Brandýsa nad Labem. V prvním čísle byly uveřejněny verše básníka J. S. Machara, který zachytil vzpomínky na brandýský zámek. Samozřejmě zde také publikoval J. V. Prášek svou „stat’ o historii brandýské komunikace nazvanou Pražská silnice“.⁴³⁹

Součástí časopisu nebyly jen historické příspěvky, ale také např. přírodopisná fakta, dále jste zde mohli najít pohádky, verše, říkanky, pranostiky nebo pověsti a vše se týkalo Brandýsa nad Labem. Tyto příspěvky byly uveřejněny v tzv. národopisném koutku, který měl v časopise také své patřičné místo, neboť časopis měl sloužit nejen k ponaučení a rozvíjení svých znalostí, ale především k zábavě.⁴⁴⁰ Již časopis této doby měl také na zadních stránkách křížovku nebo hádanku, která mohla luštiteli přinést zajímavou odměnu.⁴⁴¹

Protože vydávání časopisu je velice nákladnou záležitostí, nabízí se nám otázka, kdo tento časopis finančně podporoval. Pomocnou ruku k vydávání časopisu poskytly

⁴³⁶ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 55.

⁴³⁷ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 819, kart. 7: Dopis od Aloise Říhy dne 15. 6. 1923.

⁴³⁸ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 55.

⁴³⁹ J. V. PRÁŠEK, *Pražská silnice*, Naše Polabí, 1, 1923-1924, s. 3-5, s. 26-28.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 55.

⁴⁴⁰ Tamtéž, s. 55.

⁴⁴¹ Tamtéž, s. 55.

„obce Brandýs nad Labem a Stará Boleslav, dále okresní politická správa, Občanská záložna v Kostelci n. Labem a Jednota legionářů ve Staré Boleslavi“.⁴⁴²

Jak uvádí sám Alois Říha ve svém dopise z března roku 1923, časopis byl velice žádaný, neboť v této době měl celkem 2500 odběratelů.⁴⁴³

I v dalších číslech jsme mohli najít příspěvky od J. V. Práška, jeho další článek se týkal Lipské silnice, taktéž důležité komunikace, která procházela Brandýsem.⁴⁴⁴ Prášek se také věnoval hospodářským dějinám brandýského panského dvora nebo historii zaniklých osad, které se nacházely poblíž Klánovic.⁴⁴⁵ Ve druhém ročníku psal např. o zapomenutém virtuosovi A. Paladiovi,⁴⁴⁶ který hrál na flétnu nebo o historii svatopetrské fary v Brandýse nad Labem.⁴⁴⁷ Prášek své stati psal do časopisu na pokračování, tudíž jeho příspěvky byly součástí téměř všech čísel daného ročníku.⁴⁴⁸

Významným dílem, které se vztahovalo k městu Brandýsu, bylo dílo „Brandejs nad Labem, město, panství i okres“, třídílná monografie J. V. Práška a i z tohoto díla se v časopise objevily zajímavé příspěvky „např. vyprávění o zániku tvrzí na Brandýsku,⁴⁴⁹ rybnatosti staroboleslavské tůně nebo historie kováren na brandýském panství“.⁴⁵⁰

V samotném časopise byly také uveřejněny články o osobě J. V. Práška. V roce 1923 oslavoval své sedmdesáté narozeniny a v časopise Naše Polabí byl uveřejněn článek o životě brandýského rodáka, o jeho pedagogické a vědecké činnosti, i vyjádření úcty k Práškově rozsáhlé monografii, které si autoři nesmírně vážili.⁴⁵¹ Ve školním roce 1924-1925 byl uveřejněn nekrolog J. V. Práška.⁴⁵² Smrt všechny hluboce zasáhla a časopis tak přišel o vzácného a nepostradatelného spolupracovníka. Jak uvádí Karla

⁴⁴² Tamtéž, s. 55.

⁴⁴³ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv.č. 819, kart. 7: Dopis Aloise Říhy 14. 3. 1923.

⁴⁴⁴ J. V. PRÁŠEK, *Lipská silnice*, Naše Polabí, 1, 1923-1924, s. 89-90, s. 106-107.

⁴⁴⁵ J. V. PRÁŠEK, *Dvůr brandejský v minulosti*, Naše Polabí, 1, s. 118-119, 131.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 57.

⁴⁴⁶ J. V. PRÁŠEK, *Zapadlý brandejský virtuos*, Naše Polabí, 2, 1924-1925, s. 2-3.

⁴⁴⁷ J. V. PRÁŠEK, *Svatopetrská fara v Brandejse nad Labem*, Naše Polabí, 2, s. 21, 39-40.

⁴⁴⁸ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 57.

⁴⁴⁹ J. V. PRÁŠEK, *Zánik tvrzí na Brandýsku*, Naše Polabí, 3, 1925-1926, přední strana.

⁴⁵⁰ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 57.

⁴⁵¹ J. Z. STEHLÍK, *Profesor Dr. Justin Prášek*, Naše Polabí, 1, 1923-1924, s. 113-115.

⁴⁵² J. Z. STEHLÍK, *Profesor Dr. Justin Prášek*, Naše Polabí, 2, 1924-1925, s. 65-66.

Temrová ve své historické studii, Práškově jméno se však v časopise objevilo i po jeho smrti, a i já jsem se o tom přesvědčila, když jsem listovala čísly, která byla vydána po roce 1925.⁴⁵³ Redakce časopisu přetiskla jeho články o Klánovicích,⁴⁵⁴ lese Vidrolci⁴⁵⁵ a o oblasti káranského vodovodu,⁴⁵⁶ tyto články byly již dříve uveřejněny v jiných časopisech a novinách, ale v rámci uctění památky J. V. Práška je časopis uveřejnil znovu.

Roku 1930 byla odhalena pamětní deska J. V. Práška na jeho rodném domě. Pravděpodobně s ohledem k této události článek Františka Smolka, který byl publikovaný samozřejmě v časopise Naše Polabí.⁴⁵⁷ Autor zde přibližoval život J. V. Práška, jeho vědeckou práci týkající se historie. Smolek zde přináší první velice podrobné a ucelené informace o Práškově životě. Jako první se zmiňuje o tom, že J. V. Prášek byl členem spolku Krajíř, který sám Prášek založil se svými kolegy při studiu na filozofické fakultě. Smolek informoval čtenáře o Práškově práci a o jeho pokusech napsat historický román a vyzdvihl Práškovu obětavost a oddanost pro své rodné město Brandýs nad Labem.⁴⁵⁸

Časopis Naše Polabí vycházel až do roku 1935. Struktura časopisu se nijak výrazně za tu dobu nezměnila a sborník si udržel svoji vybudovanou pozici a prestiž. Nadále vydával příspěvky s historickou tematikou, ale i přírodovědné, politické nebo vlastivědné články. Časem do časopisu přibyla rubrika věnovaná výchově dětí a mládeže.⁴⁵⁹

Autorům časopisu se podařilo shromáždit několik pověstí, pohádek, říkadel a pranostik o Brandýsu nad Labem a zanechali tak pro další generace velice cenné a zajímavé informace.

⁴⁵³ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 57.

⁴⁵⁴ J. V. PRÁŠEK, *Klánovice*, Naše Polabí, 3, 1925-1926, s. 104-106, původně otištěno v *Tribuně* ze dne 4. 5. 1924.

⁴⁵⁵ J. V. PRÁŠEK, *Les Vidrolec*, Naše Polabí, 4, 1926-1927, s. 133-135., původně otištěno v *Českém Slovu* 23. 7. 1924.

⁴⁵⁶ J. V. PRÁŠEK, *V oblasti káranského vodovodu*, Naše Polabí, 3, 1925-1926, původně otištěno v *Národní politice* v roce 1912.

⁴⁵⁷ Fr. SMOLEK, *Dr. Justin Prášek*, Naše Polabí, 8, 1930-1931, s. 20-23, 33-36, 50.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 58.

⁴⁵⁹ Tamtéž, s. 58.

2. 3. Periodika a brožury, na kterých spolupracoval J. V. Prášek

J. V. Prášek se dále podílel na vydávání vlastivědného sborníku „Čechy, Morava a Slezsko“. Na tomto díle je jako spoluautor uveden Prof. Dr. Eduard Schnabel. „Čechy, Morava a Slezsko“ nejdříve vycházely v sešitovém vydání, které je součástí pozůstalosti J. V. Práška v Archivu Národního muzea v Praze, poté byly vydány, jako kompletní dílo kolem roku 1920.⁴⁶⁰ Dále bylo publikováno několik svazků a staly se součástí edice s názvem „Velký zeměpis všech dílů světa“.⁴⁶¹

Prášek a Schnabel se věnovali v díle s názvem „Čechy, Morava a Slezsko“ popisu jednotlivých částí naší země, např. ve svém díle zmiňují Sedlčany, dále Votice, Benešov u Prahy, Vlašim, Pelhřimov, Pacov, Kamenici nad Lipou, Žirovnici, Pardubice, Prachatice nebo České Budějovice a další místa. Autoři zde uvádějí stručnou historii jednotlivých měst, památky, které v blízkosti můžeme navštívit, dále základní údaje o daných městech, včetně počtu obyvatelstva a souřadnic výskytu, nebo vlastivědné informace o daném kraji.⁴⁶² Jak sešitové vydání, tak i samotné svazky byly později doprovázeny nádhernou fotografickou přílohou jednotlivých měst. Součástí pozůstalosti v Archivu Národního muzea jsou také pohlednice, které autoři taktéž použili pro dokreslení a jako součást celkové grafické úpravy jejich díla, jež tím výrazně získávalo na atraktivnosti pro čtenáře.⁴⁶³

J. V. Prášek se během svého života zabýval především svým rodištěm, shromažďoval informace a fakta o tomto městu. Byl proto nepostradatelnou osobou, která byla potřeba při práci na brožurě o Brandýse n. L. V roce 1906 sepsal Jaroslav Mikuláš „Malebného průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí“. Prášek poskytl Mikulášovi jedinečné informace a byl mu ochoten s danou brožurou pomoci. Dílo má 51 stran a je velmi dobrým průvodcem po okolí města Brandýsa.⁴⁶⁴

⁴⁶⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1208, kart. 12: Čechy, Morava a Slezsko – sešitové vydání.

J. V. PRÁŠEK - E. SCHNABEL, *Velký zeměpis všech dílů světa - Čechy, Morava a Slezsko*, Praha 1920, 524 s.

⁴⁶¹ Tamtéž.

⁴⁶² Tamtéž, s. 1-524.

⁴⁶³ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1208, kart. 12: Čechy, Morava a Slezsko – pohlednice ke grafické úpravě knihy.

⁴⁶⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1689, kart. 31: Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí.

Zabývá se historií dané oblasti, původem vzniku a popisem města Brandýsa i Staré Boleslavi. Poskytuje čtenáři informace o tom, jak se do Brandýsa dostat a celá brožura je doplněna také obrazovým materiálem, tedy fotografiemi památek, kostelů a dalších zajímavých míst, které v této lokalitě můžete najít – jako byl např. zrušený kostel sv. Vavřince v Brandýse nad Labem, dále Josefínská chodba v Brandýse, Zámek v Brandýse nad Labem nebo Starý most přes Labe a další.⁴⁶⁵

J. MIKULÁŠ, *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*, Mělník 1906, 51s.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 1-51.

2. 4. Beletristická tvorba J. V. Práška

I když byl J. V. Prášek především orientalista a regionalista, věnoval se také beletristické tvorbě. V jeho pozůstalosti v Archivu Národního muzea můžeme najít několik rukopisů vydaných i nevydaných děl. Řada prací však nemá název, anebo se dochovaly pouze zlomky a není tak patrné o jaké dílo šlo, nebo nám dostatečně neřekne, o čem dané dílo být mělo.

Součástí pozůstalosti je dílo, které nese název „V zátiší hrušovském“.⁴⁶⁶ Na pouhých pěti stránkách se věnuje tomu, jak se Praha změnila, že již patří mezi metropole a popisuje zde rozrůstající se čtvrt' letohrádků v Bubenči, Roztokách a na Královských Vinohradech. Z rukopisu je patrné, že se Práškoví letohrádky líbily, možná by chtěl zde i žít, ale zmiňuje se, že to jsou pouze byty pro bohaté občany – úředníky, profesory, obchodníky a živnostníky.⁴⁶⁷ Prášek zde srovnává ruch velkoměsta a kraj přírody, který, jak sám uvádí, je pro naše zdraví velice důležitý. Dílo je bohaté na popis přírody a na popis cesty. Popisuje zde, jak se dostanete z Prahy do Mnichovic, Sázavského Poříčí, Hrušova, kde Antonín Šimek nechal zřídit hotel s 22 letními byty o 34 pokojích.⁴⁶⁸ Práce na mě působí jako jakási upoutávka, kde trávit volný čas. Domnívám se, že zde autor sám musel nějaký čas pobývat a místo ho natolik okouzlo, že se rozhodl o něm napsat.

Mezi další práce J. V. Práška, které jsou součástí Archivu Národního muzea v Praze, patří dílo „Z nejnovějších dějin města Bratroušova“. Dílo je neúplné a jde o kulturně-historickou skizzu.⁴⁶⁹

Justin Prášek napsal také fejeton, který nese název „Kuřáci i nekuřáci“. Musím podotknout, že mě tato práce od autora, který je orientalista a regionalista, více než překvapila. Fejeton byl uveden v novinách Tribuna dne 22. 12. 1921 ve 300 čísle.⁴⁷⁰ Je velice zajímavé přečíst si od daného autora také jiné téma, než které se týká historie.

⁴⁶⁶ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv.č. 1395, kart. 17: V zátiší hrušovském.

⁴⁶⁷ Tamtéž.

⁴⁶⁸ Tamtéž.

⁴⁶⁹ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1396, kart. 17: Z nejnovějších dějin města Bratroušova.

⁴⁷⁰ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1397, kart. 17: Kuřáci i nekuřáci. Fejeton, korektura z Tribuny, 22. 12. 1921, č. 300, s. 3.

Prášek se zde velice bravurně popral s tématem kouření ve veřejných prostorách. Zastává se zde nekuřáků, kteří musí dýchat zplodiny, které se dostávají do ovzduší díky cigaretovému kouři. Zaobírá se zde především situací ve vlaku, kde je povoleno kouření a často cedulky s označením „Nekuřácký vagon“ pro samotné kuřáky nic neznamenaají a nekuřáci jsou tak vystaveni nepřilíš zdravému ovzduší. Vyzývá k nekouření v kancelářích, zejména když se zde přijímá návštěva, dále kavárny a restaurace mají mít zvláštní oddělení vyhrazené pro nekuřáky a především ve vlcích mají být nekuřákům vyhrazeny celé vagóny.⁴⁷¹ Tento článek v novinách nám umožňuje vidět J. V. Práška zase z jiného úhlu pohledu, zřejmě bude nekuřákem, když se tak pere za práva nekuřáků a odsuzuje kuřáky.

Mimo tento fejeton, který je, jak jsem se již zmínila, z úplně jiného prostředí, než kterým se Prášek zabývá, napsal Prášek také román „Chlumští z Chlumu a Radova“.⁴⁷² Tento román se zachoval v pozůstalosti ovšem neúplný (byl-li dokončen), je zde jen 53 stran, domnívám se, že nebyl nikdy vydán, poněvadž jsem o tom nenašla žádnou zmínku.

Z dalších beletristických děl jsou to např. „Pod obecní správou. Obrázek z někdejšího života středoškolského města“. Autorem je zde uveden Václav Doubek a v závorce J. V. Prášek, dílo tedy bylo zřejmě vydáno pod pseudonymem, ovšem z jakého důvodu není uvedeno. Jedná se o rukopis, který má 162 stran.⁴⁷³

Poslední méně známou prací od již zmíněného autora, který je opět uveden v závorce a jako autor je zde uvedeno jméno Mariána Záleského, je dílo s názvem „Za harmonií života“, které má 406 stran.⁴⁷⁴ Jde o dílo z profesorského prostředí a kniha byla vydána v roce 1920.⁴⁷⁵

Poslední práci, kterou kdybych zde neuvedla, dalo by se to považovat přímo za hřích, neboť J. V. Práška také mimo jiné proslavila, když nebereme v úvahu jeho

⁴⁷¹ Tamtéž.

⁴⁷² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1398, kart. 17: Část románu „Chlumští z Chlumu a Radova“.

⁴⁷³ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1404, kart. 17: Václav Doubek (= J. V. Prášek) : Pod obecní správou, Obrázek z někdejšího života středoškolského města, 162 s.

⁴⁷⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1405, kart. 17: Marian Záleský (= J. V. Prášek): Za harmonií života, 406 s.

⁴⁷⁵ M. ZÁLESKÝ, *Za harmonií života*, Praha 1920, 406 s.

monografie o Brandýse nad Labem samozřejmě. Jedná se o knihu, která je obrazem obrozeneckým z maloměst'anského prostředí a její název zní „Na hradecké rychtě“.

Román „Na hradecké rychtě“ je zasazen do prostředí Brandýsa nad Labem. Líčí se tu doba z konce 18. a počátku 19. století. Najdete zde výrazné postavy té doby, jako je např. Václav Matěj Kramerius, který byl spisovatelem a zakladatelem České expedice. Dále zde Prášek píše o profesorovi Tesánkovi (českém Newtonovi), o milčickém rychtářovi Vavákovi nebo o Prokopu Šedivém.⁴⁷⁶ Kniha se stává jakýmsi protějškem Jiráskova F. L. Věka, jak je uvedeno na obalu knihy „Na hradecké rychtě“.⁴⁷⁷ Kniha spadá tedy svým obsahem do období národního obrození a doby vlády Josefa II. Je to doba, kdy se v Čechách rozmáhalo obrozenecké hnutí a horlivé vlastenectví. Ani Brandýs nad Labem nebyl výjimkou a právě do tohoto prostředí je román zasazen. Události, reálie a postavy, které autor líčí, dělají knihu zajímavou. Mimo brandýské dějiny se na pozadí románu odehrává také milostný příběh dvou dvojic. Jde o příběh lásky mezi pannou Lony, celým jménem Apollinie Bozděková, která je schovankou patrona Majusa, a Františkem Husou, který ještě studuje a je vlastencem.⁴⁷⁸ Druhým zamilovaným párem je slečna Jetty – Henrietta, která je dcerou pana vrchního, a pošmistr Jan Pervolf, který je také vlastencem.⁴⁷⁹

Novým majitelem Hradecké rychty se stal major Majusa a jeho sídlo se stává významným centrem brandýských buditelů, kteří se zde scházejí a rozmlouvají. Jednoho dne se domluví, že pojedou na divadelní představení do Prahy.⁴⁸⁰ Výprava do pražského divadla je zde líčena na několika stránkách, neboť šlo o významnou událost, vypravili se na českou hru, která byla sice hrána německými herci,⁴⁸¹ ale šlo o český jazyk, který vlastenci chtěli udržet a opět ho povznést. Citují: „Buď Pánu Bohu chvála! Lepší se to u nás, v té krásné české zemi. Ve tmě svítá. Císař sice vyhání mnichy a jeptišky z klášterů, zavírá a kazí kostely hůř než Žižka a Táboři, ale v lidu počíná světlo. Ten náš jazyk svatováclavský přichází znova ke cti, už i v městech pražských. Císař vyhání ho ze škol a z kostelů, nařizuje, aby se i v prvním našem chrámu, u sv. Víta a na

⁴⁷⁶ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1406, kart. 17: Na hradecké rychtě, Praha 1925-1926, s. 9-24.

⁴⁷⁷ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1403, kart. 17: Na hradecké rychtě, obal knihy.

⁴⁷⁸ J. V. PRÁŠEK, *Na hradecké rychtě*, Praha 1926, s. 68-69.

⁴⁷⁹ Tamtéž, s. 80.

⁴⁸⁰ Tamtéž, s. 71.

⁴⁸¹ Tamtéž, s. 89.

hradě svatého knížete, Pánu Bohu sloužilo jazykem přivandrovalcův, ale zatím lidé naši povstávají. Páni Pražané jsou dobrým příkladem napřed. Páni vlastenci skládají české hry a na našem divadlišti hrajou páni česky.⁴⁸²

Řada pánů vlastenců nevěřila v úspěch národního obrození, ovšem po zhlédnutí představení změnili svůj názor: „Zachoval jsem si lásku k jazyku českému od dětství, míval jsem však obavy, že vzkříšení našeho národa narazí na nepřekonatelné překážky, když vidím dnešní české shromáždění, zaplašuji v mysli těžké chmury.“⁴⁸³

Po vydařeném představení a návratu do Brandýsa se rozhodnou zorganizovat vlastní představení, které je o vraždě sv. Václava.⁴⁸⁴ Divadla se účastní obě zamilované dvojice i rodina barona Majusa. Vlastenci se také snaží zachránit staroboleslavskou kapitolu a brandýské kostely sv. Petra a Vavřince, neboť panovník je chce zrušit. Kapitolu se jim podaří na čas zachránit, ale kostely ne.⁴⁸⁵

Příběh také přináší řadu překvapení. Slečna Jetty se jako správná vlastenka naučí česky, a protože její otec ji přivede do nepříznivé situace, neboť je zadlužen, ona si přečte v záznamech své zesnulé matky, že se stala dědičkou velkého finančního obnosu. Její situace se tím tak vyřeší. Slečna Lony těsně před svatbou s Husou zjistí, že je dcerou barona, on se k ní nesměl dříve přihlásit, a proto byla vydávána za jeho schovanku. Celá kniha končí šťastně dvěma svatbami.⁴⁸⁶

Prášek se zde mimo tento milostný příběh hlavně snaží popsat dobu národního obrození v Brandýse nad Labem. Jak vlastenci šířili svoje obroditelské myšlenky. Jejich aktivitu týkající se národního obrození a samozřejmě jejich spojení s divadly, Českou expedicí a novinami Václava Matěje Kraméria. Zaobírá se také jejich postojem k německému jazyku a jazyku českému.⁴⁸⁷

Knihy je velice čtivá a je doplněna nádhernými ilustracemi od F. X. Procházky. Autor knihu věnoval své manželce Hermenegildě Práškové, která se mimo jiné, jak jsem se již zmínila, zasloužila o její vydání po smrti J. V. Práška v roce 1926. Sám autor zde uvádí poděkování: „Své drahé choti Míně posvěcuji práci tuto. Bylas účastna vždy,

⁴⁸² Tamtéž, s. 38-39.

⁴⁸³ Tamtéž, s. 92.

⁴⁸⁴ Tamtéž, s. 93, 103.

⁴⁸⁵ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 64.

⁴⁸⁶ J. V. PRÁŠEK, *Na hradecké rychtě*, s. 117-150

⁴⁸⁷ Tamtéž, 1-255.

když jsem sbíral z prachu archivů mosaikové kaménky ke skromnému tomuto dílu piety, přísluší Ti tudíž tato upřímná vzpomínka“.⁴⁸⁸

⁴⁸⁸ Tamtéž, s. 5.

3. Po stopách J. V. Práška

3. 1. Brandýs nad Labem – působení J. V. Práška

I když J. V. Prášek pobýval většinu svého života mimo město Brandýs nad Labem, byl s ním velice úzce spjat. Mluví za něj samozřejmě jeho dílo, především rozsáhlá čtyřdílná monografie o městu Brandýse n. L., o které jsem se již zmínila. Právě díky této monografii byl s městem v kontaktu od roku 1900.⁴⁸⁹ Dalším dílem, které se věnovalo městu Brandýsu, bylo dílo „Zámek Brandejs nad Labem.“⁴⁹⁰ Právě toto dílo pomohlo ve sporu mezi Brandýsem a Starou Boleslaví v roce 1908, který řešil, komu brandejský zámek připadne. Představitelé města se odvolávali na jeho regionální práci, ve které se Prášek přiklání ve prospěch Brandýsa nad Labem.⁴⁹¹

J. V. Prášek jim byl nápomocný ale i při řešení jiných úkolů. Vyhledával všechna privilegia města a určoval jejich pravost nebo zjišťoval stará čísla domů. Dále měl také hlavní slovo při rozhodování o sporných majetcích, zda náleží do katastru obce nebo ne. Také se podílel na určování hranice mezi brandýským a kolínským soudním okresem.⁴⁹²

Od starosty města mu byly uděleny ale také čestné úkoly, mezi které patřil např. projev při otevírání nové budovy obecné školy nebo pojmenování ulice v Brandýse nad Labem.⁴⁹³ Dále zde přednášel o tématech českých i světových dějin. Jednou z přednášek byla např. přednáška nesoucí název „O právních osudech československého státu 1620 – 1848“, která se konala 27. 10. 1918.⁴⁹⁴

⁴⁸⁹ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 58.

⁴⁹⁰ J. V. PRÁŠEK, *Zámek Brandejs nad Labem – historický nástin Brandejsa nad Labem*, nákladem obce královského komorního města Brandejsa n. L., 1908, 24 s.

⁴⁹¹ Tamtéž.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 58.

⁴⁹² Tamtéž, s. 58.

⁴⁹³ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1451, kart. č. 26: Dopis městské rady ze dne 16. 11. 1917, kde žádají Práška o potvrzení platnosti a určení staří městských privilegií.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 58.

⁴⁹⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1455, kart. 26: Plakát o přednášce J. V. Práška v Brandýse nad Labem.

Nejvíce se J. V. Prášek v Brandýsu nad Labem uplatnil při založení místního gymnázia. Koncem 19. století jste v Brandýse nad Labem mohli najít školu obecnou pro chlapce a dívky, dále chlapeckou školu měšťanskou, zimní rolnickou školu a průmyslovou pokračovací školu, která byla oddělená pro chlapce a dívky.⁴⁹⁵ Ten, kdo chtěl tedy získat středoškolské vzdělání, musel dojíždět do Prahy.

První pokusy o založení gymnázia v Brandýse nad Labem spadají již do 18. století. Nejprve se o to pokusili piaristé a později děkan Antonín Slavíček, oba plány, ale dopadly neúspěšně.⁴⁹⁶

Právě Justin Václav Prášek přiměl svého přítele a tehdejšího starostu Brandýsa nad Labem Václava Jiskru, aby o vzniku gymnázia uvažoval. V roce 1907 se Jiskra rozhodl s návrhem J. V. Práška souhlasit a na městské radě byl předložen ke schválení návrh na založení reálného gymnázia. Rada souhlasila a ještě téhož roku podala žádost k Zemské školní radě, kterou mimo jiné sestavil J. V. Prášek. Zemská školní rada žádost schválila a z iniciativy města Brandýsa byli představitelé zemské školní rady nadšeni.⁴⁹⁷

Při této aktivitě se angažovala řada osobností. Mezi nimi např. Isidor Zahradník, který byl v té době říšským poslancem a mohl tak Brandýsu významně pomoci. Isidor Zahradník udržoval styky s J. V. Práškem a Václavem Jiskrou a radil jim, jak mají postupovat. Všichni se snažili urgovat žádosti ve Vídni i v Praze. Další podporou byl např. místodržitel království českého hrabě Coudenhove.⁴⁹⁸

„V roce 1908 se v Brandýse usídlil arcivévoda Karel František Josef, sám se ujal této záležitosti a zřízení gymnázia označil za památník jeho pobytu ve městě.“⁴⁹⁹ Svými dopisy, které posílal ministru vyučování, se ho tak snažil přesvědčit o povolení k zřízení zdejšího gymnázia. Do jednání byl zapojen i arcivévoda Ludvík Salvátor.⁵⁰⁰

⁴⁹⁵ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 59.

⁴⁹⁶ Tamtéž, s. 59.

⁴⁹⁷ Tamtéž, s. 59.

J. V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, s. 217.

⁴⁹⁸ K. TEMROVÁ, *Dějiny Gymnázia v Brandýse nad Labem*, Ročníková práce z pedagogiky, Pedagogická fakulta UK 1999, s. 8.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 58 – 59.

⁴⁹⁹ Tamtéž, s. 9

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 59.

⁵⁰⁰ Tamtéž, s. 59.

V roce 1908 se ale situace komplikuje. I když mělo být založeno gymnázium typu A, kde měla být čeština jako vyučovací řeč, našla se řada odpůrců, kteří se vznikem nesouhlasili.⁵⁰¹ Především se proti stavěli členové mladočeského klubu, dále vyšlo najevo, že ministerstvo nemá na založení školy dostatek peněz a dalo přednost jiným uchazečům.⁵⁰²

Jak uvádí Karla Temrová ve své historické studii „dne 28. 4. 1913 bylo konečně dekretem císaře a krále Františka Josefa I. deklarováno pro město Brandýs vyšší státní reálné gymnázium typu A s českou řečí vyučovací. Tato modernizovaná forma vzdělávacího ústavu měla nahradit nevyhovující klasické gymnázium. Spojovalo v sobě vzdělávání humanitních gymnázií s rozšířenou výukou přírodních věd a cizích jazyků.“⁵⁰³

Prvním profesorem byl Josef Kubista a ředitelem Gotthard Smolař. Do prvního ročníku roku 1913 se zapsalo 43 chlapců a 7 děvčat.⁵⁰⁴

Sám starosta Václav Jiskra věnoval gymnáziu stipendium ve výši 5000 korun, z této částky a jejích úroků měli být podporováni pilní a také chudí žáci. Justin Václav Prášek s jeho manželkou Hermenegildou věnovali gymnáziu část své knihovny.⁵⁰⁵ Knihovnu průběžně doplňovali a sloužila nejen profesorům gymnázia, ale také badatelům, kteří knihy plně využívali a potřebovali ke své práci.⁵⁰⁶

Samotné vyučování bylo zahájeno 13. září 1913. Byla uspořádána slavnost na počest založení gymnázia, která se konala 2. 12. 1913 a při této příležitosti byl založen

⁵⁰¹ Tamtéž.

⁵⁰² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 574, kart. 6: Dopisy od Václava Jiskry Justinu Práškoví z 26. 5. 1909, 5. 6. 1909 a 29. 7. 1909.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 992, kart. 9: Dopisy od Isidora Zahradníka Justinu Práškoví ze dne 12. 11. 1908.

⁵⁰³ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 59 – 60.

⁵⁰⁴ Výroční zpráva Gymnázia v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 1993, s. 9-10.

⁵⁰⁵ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 855, kart. 8 : Dopis Gothara Smolaře ze dne 9. 9. 1913, píše, že knihy budou zařazovány do samostatné knihovny, která ponese jméno manželů Práškových.

Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 648, kart. 6: Dopis od profesora Kubisty ze dne 12. 6. 1913, který děkuje za knihy od manželů Práškových.

⁵⁰⁶ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 60.

také Spolek pro podporu chudých studujících, jehož prvním členem byl zvolen Justin Václav Prášek.⁵⁰⁷

Město Brandýs nad Labem se také zavázalo, že pro gymnázium zajistí novou moderní budovu, kterou vybaví a postará se o její chod. Místo bylo vybráno již v roce 1913, ale události tohoto roku celou situaci zkomplikovaly. V roce 1914 vypukla první světová válka a situace nebyla o nic příznivější. Justin Prášek byl o všem informován z dopisů ředitele gymnázia a v té době zároveň od samotného starosty města Brandýsa Václava Jiskry.⁵⁰⁸

Během války se s přípravami na novou budovu gymnázia sice pokračovalo, ale sám Prášek se již výstavby nedožil, neboť začala v roce 1925.⁵⁰⁹ Gymnázium do té doby bylo v prostorách od arcivévodky Karla Františka Josefa, v budově obecných a měšťanských škol.⁵¹⁰

Z pozůstalosti, která se nám dochovala, a z dopisů, které jsou její součástí, můžeme soudit, že Justin Prášek chtěl na místním gymnáziu vyučovat a vrátit se tak k povolání středoškolského učitele, ale dostal od Gottharda Smolaře zamítavou odpověď. Nebylo snadné pro mladé absolventy v této době sehnat místo, natož pak povolání zpět pensionovaného učitele dějepisu.⁵¹¹

Mimo založení gymnázia se J. V. Prášek podílel i na další veřejné činnosti. Byl společně s manželkou členem Spolku na podporu pro postavení domu divadelního, na který věnovali také příspěvek. Podíleli se finančně také na opravě kostelíka sv. Petra v Brandýse nad Labem.⁵¹² Protože byl Prášek velmi důležitou osobou pro město Brandýs nad Labem a místní mu chtěli jeho oddanost, pracovitost, velkorysost a

⁵⁰⁷ Tamtéž, s. 60.

Archiv NM, fond Prášek, J. V., inv. č. 644, kart. 6: Dopis ředitele gymnázia ze dne 24. 2. 1922, oznamuje Justinu Práškově, že byl zvolen prvním členem spolku.

⁵⁰⁸ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 60.

⁵⁰⁹ Tamtéž, s. 62.

⁵¹⁰ Tamtéž, s. 60.

⁵¹¹ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 855, kart. 8: Dopis od G. Smolaře ze dne 3. 6. 1915, píše, že ho nemůže přijmout.

K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 62.

⁵¹² Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1451/13, kart. 26: Dobročinné příspěvky J. V. Práška, oprava kostelíka sv. Petra.

svědomitost nějakým způsobem oplatit, byl mu dne 10. února 1914 udělen titul čestného měšťana Brandýsa nad Labem.⁵¹³

⁵¹³ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1451/4, kart. 26: Obecní výbor Práškovi oznamuje dopisem ze dne 14. 2. 1914, že byl jmenovaný čestným občanem města Brandýs nad Labem.

3. 2. Klánovice – působení J. V. Práška

V letech 1914 – 1924 žil J. V. Prášek se svojí manželkou v Klánovicích. I zde se podílel na činnostech veřejného života. Působili s manželkou ve zdejším politickém spolku, byla zde založena pobočka Československé státoprávní demokracie v roce 1918.⁵¹⁴ Svou funkci vykonával až do roku 1923, kdy mu již zdravotní problémy dále nedovolovaly danou funkci vykonávat, a nezbývalo mu tedy nic jiného, než tuto funkci opustit stejně jako jeho další funkce v obecním zastupitelstvu.⁵¹⁵ Poté se Prášek vrátil zpět do města Brandýsa, kde také dožil zbytek svého života, jak jsem se již zmínila v předešlých kapitolách.

Ještě bych se ráda vrátila k činnosti J. V. Práška pro obec Klánovice. V roce 1915 byl založen Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny, jehož členem byl také Justin Prášek s manželkou.⁵¹⁶ Mimo jiné se zde účastnil i mnoha besed a přednášek, dále např. byl pozván na večírek od klánovické omladiny.⁵¹⁷ V roce 1920 byl jmenován členem správní komise pro politickou obec Klánovice, jmenovala ho Okresní politická správa v Brandýse nad Labem.⁵¹⁸ Jmenování Justina Václava Práška čestným občanem obce Klánovic v roce 1923 samotného Práška velice potěšilo a byl také patřičně hrdý na to, že zde mohl pobývat a účastnit se aktivně veřejného života.⁵¹⁹ J. V. Prášek přispíval svými knihami nejen do knihovny Gymnázia v Brandýse n. L., ale také do knihovny v Klánovicích. Snažil se podporovat obě knihovny.⁵²⁰ V pozůstalosti samotného Práška v Archivu Národního muzea v Praze můžeme také zjistit, že knihy z jeho osobní knihovny byly darovány nebo prodány i do Zemské a univerzitní knihovny v Brně

⁵¹⁴ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1453, kart. 26: Založení místní pobočky Československé státoprávní demokracie v Klánovicích v roce 1918.

⁵¹⁵ K. TEMROVÁ, *J. V. Prášek*, s. 62.

⁵¹⁶ Archiv NM, fond Prášek J. V., inv. č. 1454/1, kart. 26: Založení Spolku na okrašlování a ochranu domoviny.

⁵¹⁷ Tamtéž, inv. č. 1454/ 2, kart.26: Pozvánka na večírek od klánovické omladiny z roku 1919.

⁵¹⁸ Tamtéž, inv. č. 1454/5, kart. 26: Jmenováno J. V. Práška členem správní komise pro politickou obec Klánovice.

⁵¹⁹ Tamtéž, inv. č. 1454/10 kart. 26: Diplom ke jmenování J. V. Práška čestným občanem obce a poděkování místní organizace Československé národní demokracie za Práškovu činnost.

⁵²⁰ Tamtéž, inv. č. 1462, kart. 26: Dary a prodeje do veřejných knihoven – Obecní knihovna v Klánovicích.

v letech 1923-1924 a dále do Knihovny Univerzity Komenského v Bratislavě v roce 1923.⁵²¹

⁵²¹ Tamtéž, inv. č. 1462, kart. 26: Dary a prodeje do Zemské a univerzitní knihovny v Brně a do knihovny Univerzity Komenského v Bratislavě.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se pokusila nastínit životní osudy J. V. Práška velmi významného orientalisty a regionalisty přelomu 19. a počátků 20. století. Ve své době patřil mezi velmi činné historiky a v roce 1906, kdy byl penzionován, se rozhodně nehodlal věnovat zasloužilému odpočinku, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale začal se plně angažovat ve veřejné činnosti pro obce Brandýs nad Labem a Klánovice. Působil také jako pedagogický pracovník na Československé obchodní akademii v Praze. Práškův odchod do penze byl jakýmsi impulzem pro rozsáhlou publikační činnost. Prášek shromažďoval informace ke své třísvazkové monografii o městě Brandýse, publikoval řadu článků v periodickém tisku a účastnil se několika přednášek a besed pro město Klánovice i Brandýs nad Labem.

Tato práce měla především přiblížit vědecký přínos J. V. Práška, jak v oblasti orientálních dějin, kdy se osobně díky svým zahraničním konferencím a studijním cestám dostal na místa, o kterých přinášel čtenářům informace a své publikace dokresloval nepostradatelnými fotografiemi ze zahraničních cest, tak i z oblasti dějin regionálních, neboť město Brandýs nad Labem získalo díky tomuto „velikánovi“ svou vlastní rozsáhlou a myslím si i doposud nenahraditelnou monografii. Samozřejmě nejen město Brandýs nad Labem vděčí Práškovi za svou vlastní publikaci, Prášek se např. věnoval také Klatovům, kde působil jako středoškolský pedagog.

I přes řadu nesnází, které Práška provázely během jeho osobního nebo i profesního života, byl naprosto oddán svému povolání a šel si vždy za svým cílem. Byl osobností, která byla na poli historické vědy obecně uznávanou a vyhledávanou autoritou, a myslím si, že za vše hovoří i obsáhlá osobní či oficiální korespondence, na kterou ve své práci také velmi často odkazují.

J. V. Prášek si mě získal především svou houževnatostí, cílevědomostí, precizností a inteligencí. I když o něm není doposud vytvořena ucelená obsáhlá monografie, která by podávala podrobné informace nejen o jeho životě, o životě jeho rodinných příslušníků a o rozboru jeho díla z oblasti orientalistiky i regionálních dějin, snažila jsem se podat čtenářům dosud nezveřejněné informace z jeho osobního života, zejména s využitím jeho korespondence s rodinnými příslušníky, a také poznatků o jeho díle. Čerpala jsem zejména z pramenů Archivu Národního muzea v Praze.

V jeho díle se často objevuje stejná struktura, někdy také názory, podobné pasáže. Např. „Okres brandejsský“⁵²² se stal předlohou pro Práškovu monografii o městě Brandýse, stejně tak i pro další regionalistické práce jako třeba „Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště“.⁵²³ Díla jsou podobně členěna a Prášek se zde věnuje podobným tématům – politickým, hospodářským, sociálním i náboženským dějinám.

Tato diplomová práce se ovšem nemůže věnovat všem jevům, které by doplnily mozaiku života i díla J. V. Práška. Na to bych musela studovat další a další prameny z jiných archivů a také řadu nové literatury. Vzhledem k tomu, jak rozsáhlého charakteru by tyto informace byly, nelze vše zahrnout do této diplomové práce. Proto doufám, že tato práce bude jakýmsi impulzem pro další badatele a osoba J. V. Práška se dočká podrobnějšího zpracování, rozhodně by si to tento „velikán“ zasloužil.

⁵²² J. V. PRÁŠEK, *Okres brandejsský nad Labem - nástin historicko-archeologický*, Praha 1875.

⁵²³ J. V. PRÁŠEK, *Dějiny města Turnova nad Jizerou – studie historická*, Turnov 1879.

PRAMENY

Archivní prameny

Archiv Národního muzea (dále jen Archiv NM), fond Prášek J. V., kart. 1: Průkazy a legitimace, potvrzení o členství, maturitní vysvědčení a vysvědčení z akademického gymnázia na Starém Městě, index lectionum a prohlášení děkana univerzity o vykonaných zkouškách, vysvědčení o učitelské způsobilosti.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 1: Písemnosti k působení na školách – Pardubice, Klatovy, Kolín nad Labem, Staré Město pražské, oznámení o povolení na archeologickou kongresi do Athén pro rok 1905, povolení ke snížení učebních hodin, oznámení o vydání pensijního dekretu z 9. 9. 1906, zprávy o cestě do Řecka, zápisky, deníky, literárně- vědecké zápisníky, cestovní deníky, rozhodnutí o odmítnutí žádosti k habilitaci.

Archiv NM, fond Prášek, J. V., kart. 2: Účty o prodeji vily v Klánovicích.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 3: Korespondence s matkou, oznámení o úmrtí Milady Práškové, korespondence s rodinou, pohlednice ze zahraničních cest, oznámení o úmrtí Terezy Šípkové.

Archiv NM, fond J. V. Prášek, kart. 4: Korespondence Anny Ponetzové-Kolárové, smlouvy o prodeji vily v Klánovicích, oznámení o úmrtí Hermenegildy Práškové, materiály ke spolku žen a dívek královského komorního města Brandýs nad Labem, oznámení o darech pro knihovnu gymnázia v Brandýse nad Labem.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 5: Korespondence od Karla Hostaše, ředitele klatovského muzea v letech 1921-1924.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 6: Korespondence s významnými osobnostmi, historiky.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 7: Korespondence s významnými osobnostmi, historiky.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 8: Blahopřání k sňatku J. V. Práška s Terezou Šípkovou.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart 9: Korespondence s významnými historiky.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 10: Dopis J. V. Práška okresnímu výboru v Brandýse n. L. dne 18. 10. 1915, dopis okresního výboru J. V. Práškoví, dne 7. 6. 1916. Dále dopis J. V. Práška ze dne 10. 6. 1916, kdy souhlasí s odkoupením rukopisu a pozdějším vydáním díla, dopis od tiskárny Mercy-syn Práškoví ze dne 30. 10. 1915, mluví se zde o podpoře vydání mrtvým arcivévodou Ludvíkem Salvátorem, krátce před tím zemřel.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 11: Nedatovaný rukopis se vzpomínkami na práci a monografii, rukopis díla Brandejs nad Labem, město, panství i okres díl IV., 1916, 336 s, Mistr Pavel Stránský, ze slavnostního odhalení pamětná desky v Zápech.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart 12: Oldřich Prefát z Vlkanova, cesta na východ roku 1546 a význam její, ČČM 68, 1894, K. Lábler, Dějiny střeleckého sboru v Brandýse nad Labem, Brandýs nad Labem 1888, rukopis stati pro vlastivědného průvodce – Čechy, recenze díla Fr. Bareše, Paměti města Ml. Boleslav díl I. a II. Mladoboleslavské listy 33, 14. 10. 1922, sešitové vydání knihy Politický okres klatovský, Čechy, Morava a Slezsko – sešitové vydání a pohlednice ke grafické úpravě knihy.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart 13: Babylon, Babylonská vzdělanost, Dějiny médských králů, Dějiny římské, První obyvatelé Latia, Počátky Říma, Panské války.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart 15: Recenze na Práškovy díla s orientálních a klasických starověkých dějin, nejnovější archeologické nálezy v Řecku. Torzo textu otištěného v Osvětě 17, 1887

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 17: rukopisy k dílům V zátiší hrušovském, Z nejnovějších dějin města Bratroušova, článek Kuřáci i nekuřáci. Fejeton, korektura z Tribuny 3, 22. 12. 1921, č. 300, s. 3, část románu "Chlumští z Chlumu a Radova", Václav Doubek (= J. V. Prášek) : Pod obecní správou, Obrázek z někdejšího života středoškolského města, 162 s., Marian Záleský (= J. V. Prášek): Za harmonií života, 406 s., Na hradecké rychtě – rukopis a přebal knihy.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart. 26: Poděkování J. V. Práškoví za vedení pobočky Československé státoprávní demokracie v Klánovicích, dopis Okresního výboru Brandýs n. L. 29. 6. 1911, tisk III. dílu Práškoví monografie, korespondence tiskáren K. Štrupa a Voctářova tiskárna, dopis městské rady ze dne 16. 11. 1917, Plakát o přednášce J. V. Práška v Brandýse nad Labem, dobročinné příspěvky J. V. Práška, oprava kostelíka sv. Petra, Práškovo jmenování čestným občanem města Brandýsa nad Labem, dokumentace k založení místní pobočky Československé státoprávní demokracie v Klánovicích v roce 1918, materiály k založení Spolku na okrašlování a ochranu domoviny, pozvánky pro J. V. Práška a jmenování čestným občanem města Klánovic, písemnosti k předání darů pro knihovnu v Klánovicích a pro Zemskou knihovnu v Brně.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart 27: J. Volf, Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Díl I., Národní listy, 47, 1907, č. 358, recenze knihy J. V. Práška – Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Sv. 1 Večerní list Hlasu národa, 1908, příloha k číslu 9.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart 28: Učitelské zápisníky.

Archiv NM, fond Prášek J. V., kart 31: Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí.

Archivní prameny přístupné elektronicky

Státní oblastní archiv Praha (dále jen SOA),

<http://actapublica.eu/matriky/praha/prohlizec/4160/?strana=71>, Záznam o narození J. V. Práška 7. 8. 1853, ke dni 30. 3. 2012.

SOA Praha, <http://actapublica.eu/matriky/praha/prohlizec/4159/?strana=156>, Záznam o narození a úmrtí Václava Justina Práška 13. 4. 1850, ke dni 30. 3. 2012.

SOA Praha, <http://actapublica.eu/matriky/praha/prohlizec/4731/?strana=73>, záznam o sňatku Jana Práška s Marií Procházkovou uskutečněném 6. 3. 1848 v Čelákovících, ke dni 30. 3. 2012.

SOA Praha, <http://actapublica.eu/matriky/praha/prohlizec/4161/?strana=5>, záznam o narození Bedřišky 23. 7. 1859, ke dni 30. 3. 2012.

Informace k časopisu Lumír dostupné na

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Lum%C3%ADr_\(%C4%8Dasopis\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Lum%C3%ADr_(%C4%8Dasopis)), ke dni 21. 11. 2012.

Prameny vydané

PRÁŠEK J. V., *Asie – ilustrovaná zeměpisná, dějepisná a národopisná kniha domácí*, Praha 1882.

PRÁŠEK J. V., *Antonín Ferles, občan Čelákovický*, Český lid, 13, 1904, s. 150 – 153.

PRÁŠEK J. V., *Athény – črty cestopisné a vzpomínky z minulosti*, Praha 1890.

PRÁŠEK J. V., *Brandeis an der Elbe*, Prag 1915.

PRÁŠEK J. V., *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 1, Brandejs nad Labem 1908.

PRÁŠEK J. V., *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 2, Brandejs nad Labem 1910.

PRÁŠEK J. V., *Brandejs nad Labem, město, panství i okres*, Sv. 3, Brandejs nad Labem 1913.

PRÁŠEK J. V., *Česko-moravská kronika Karla Zapa: Panování císaře a krále Josefa II.* Díl 8., Praha 1905.

PRÁŠEK J. V., *Dějiny Čech a Moravy nové doby: Panování císaře a krále Leopolda II.* Díl 9., Praha 1904.

PRÁŠEK J. V., *Dějiny Čech a Moravy nové doby: Panování císaře a krále Františka I.* Díl 10., Praha 1905.

PRÁŠEK J. V., *Dějiny gymnázia klatovského*, Klatovy, nákladem vlastním, 1877.

- PRÁŠEK J. V., *Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště*, studie historická, Turnov, nákladem c. k. privat. sboru střeleckého 1879.
- PRÁŠEK J. V., *Dějiny starověkých národů východních: Od počátků po vznik staroorientálních velmocí*. Praha 1899.
- PRÁŠEK J. V., *Dějiny starověkých národů východních: Velmoci staroorientelské*. Praha 1900.
- PRÁŠEK J. V., *Dvůr brandejský v minulosti*, Naše Polabí, 1, 1923-1924, s. 118 – 119, 131.
- PRÁŠEK J. V., *Foiničané – obraz národního života z antické minulosti*, Praha 1912.
- PRÁŠEK J. V., *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem?*, Památky archeologické a místopisné, 22, 1906. s. 365 – 378.
- PRÁŠEK J. V., *Kambýses a podání starověké*, Praha 1885.
- PRÁŠEK J. V., *Klánovice*, Naše Polabí, 3, 1925-1926, s. 104 – 106.
- PRÁŠEK J. V., *Kuřáci i nekuřáci*, Tribuna, 300, 1921, s. 3.
- PRÁŠEK J. V., *Les Vidrolec*, Naše Polabí, 4, 1926-1927, s. 133 – 135.
- PRÁŠEK J. V., *Lipská silnice*, Naše Polabí, 1, 1923-1924, s. 89 – 90, 106 – 107.
- PRÁŠEK J. V., *Marka Pavlova z Benátek Milion – Marco Polo*, Praha 1902.
- PRÁŠEK J. V., *Martina Kabátníka Cesta z Čech do Jerusalema a Kaira roku 1491-1492*, Praha 1894.
- PRÁŠEK J. V., *Médie, Médové a říše Médská*, Praha 1905.
- PRÁŠEK J. V., *Medien und das Haus des Kyaxares*, Berlin 1890.
- PRÁŠEK J. V., *Mistr Pavel Stránský*, k slavnosti odhalení památné desky na jeho rodném domě v Zápech, Praha, nákladem vlastním, 1924.
- PRÁŠEK J. V., *Na hradecké rychtě*, Praha 1926.
- PRÁŠEK J. V., *Okres brandejsský nad Labem. Nástin historicko-archaeologický*, Praha 1875.
- PRÁŠEK J. V., *Politický okres klatovský*, Díl. 1- 2., Klatovy 1880.
- PRÁŠEK, J. V. *Pražská silnice*, Naše Polabí, 1, 1923-1924, s. 3 – 5, 26 – 28.
- PRÁŠEK J. V., *Svatopetrská fara v Brandejse nad Labem*, Naše Polabí, 2, 1924-1925, s. 21 – 22, 39 – 40.
- PRÁŠEK J. V., *Urbář brandejský a přerovský*. Památky archeologické a místopisné, 23, 1908, s. 253 – 258, 341 – 348.
- PRÁŠEK J. V., *Urbář kapituly boleslavské*, Agrární archiv, 2, 1915, s. 194 – 199.

PRÁŠEK J. V., *Urbář kounický*, Agrární archiv, 6, 1919, s. 86 – 95.

PRÁŠEK J. V., *V oblasti káranského vodovodu*, Naše Polabí, 3, 1925-1926, s. 148 – 150.

PRÁŠEK J. V. - SCHNABEL E., *Velký zeměpis všech dílů světa - Čechy, Morava a Slezsko*, Praha 1920.

PRÁŠEK J. V., *Zámek Brandejs nad Labem – historický nástin Brandejsa nad Labem*, nákladem obce královského komorního města Brandejsa n. L., 1908.

PRÁŠEK J. V., *Zámek Brandejs nad Labem, oblíbené sídlo Rudolfa II.*, Časopis Muzea království českého, 80, 1906, s. 223 – 255.

PRÁŠEK J. V., *Zánik tvrzí na Brandýsku*, Naše Polabí, 3, 1925-1926, přední strana.

PRÁŠEK J. V., *Zapadlý brandejský virtuos*, Naše Polabí, 2, 1924-1925, s. 2 – 3.

Výroční zpráva Gymnázia v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 1993.

LITERATURA

- BAHENSKÁ M., *František Josef I.*, in: Ryantová, M. - Vorel, P., *Čeští králové*, Praha 2008.
- BÍLEK, K., *Josef Emler (1836-1899) - písemná pozůstalost*, Praha 1989.
- BENEŠ Z., *Historický text a historická kultura*, Praha 1995.
- BOROVIČKA M., *Velké dějiny země Koruny české – Cestovatelství*, Praha 2010.
- BRÁNIŠ J., *Jak vzniklo město Brandejs nad Labem*, Časopis Společnosti přátel starožitností, 15, 1906-1907, s. 19 – 22, 121- 129.
- BLÁHOVÁ K., *České dějepisectví v dialogu s Evropou (1890-1914)*, Praha 2009.
- ČORNEJOVÁ I. – RAK J. – VLNAS V., *Ve stínu tvých křídel. Habsburkové v českých dějinách*. Praha 1995.
- FRIČ C. L., *První rektor české univerzity v Praze Wácslaw Wladivoj Tomek – nástin jeho života i práce vědecké s podobiznou*, Praha 1882.
- GALANDAUER J., *Karel I. Poslední český král*, Praha - Litomyšl 1998.
- GREGOROVIČOVÁ E. – NEVÍMOVÁ P., *Skrytý půvab dopisů toskánských Habsburků*, Národní archiv Praha 2003.
- HANZAL J., *Josef Pekař - život a dílo*, Praha 2002.
- HLAVÁČEK I. (ed.), *Josef Emler (1836-1899)*, Praha 1989.
- HLAVAČKA M., *Formování moderního českého národa 1815-1914*, Historický obzor, 20, 2009, s. 194-205.
- JEŽILOVÁ A., *Justin Václav Prášek (1853-1924)*, Schriftenzeichnis, in: AUC-Philologica 3, 1980, Graeco – latina Pragensia VIII, s. 143 – 158.
- JIROUŠEK B., *Antonín Rezek*, České Budějovice 2002.
- JIROUŠEK B., *Jaroslav Goll – role historika v české společnosti*, České Budějovice 2006.
- JIROUŠEK B., *Zapova Česko-Moravská kronika a koncepce českých dějin*, Estetika 38, 2002, s. 418 – 435.
- JIROUŠEK B. - BLÜML J. - BLÜMLOVÁ D. (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci*, České Budějovice 2005.
- KALISTA Z., *Josef Pekař*, Praha 1994.
- KAZBUNDA K., *Stolice dějin na pražské univerzitě III.*, Praha 1968.

KAZBUNDA K., *Stolice dějin na pražské univerzitě IV. - Goll a Josef Pekař ve víru války světové*, Praha 2000.

KAVKA F. – PETRÁŇ J. (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy III.*, Praha 1997.

KLOBAS O., *Alois Musil zvaný Músa ar Ruelli*, Brno 2003.

KOPECKÝ R., *Bedřich Hrozný – život a dílo*, Brandýs nad Labem 2011.

KOŘALKA J., *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914: sociálně-historické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha 1996.

KUTNAR Fr. – MAREK J., *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví I.*, Praha 1973.

KUTNARA R., *Obrozenecké vlastenectví a nacionalismu. Příspěvek k národnímu a společenskému obsahu češství doby obrozenecké*, Praha 2003.

MAREK J., *Jaroslav Goll*, Praha 1991.

MAREK J., *O historismu a dějepisectví*, Praha 1992.

MIKULÁŠ J., *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*, Mělník 1906.

NOVOTNÝ M., *Náš arcivévoda císař a král Karel I. Rakouský: v městě Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi*, Brno 2011.

OTTO J., *Karel František Zap*, in: *Ottův slovník naučný*, 27. díl, Praha 1908, s. 431.

PÁTROVÁ K., *Stará Boleslav a její místo v českých církevních dějinách*, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 2009.

PEKAŘ J., *Recenze díla J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Sv. I. Brandejs n. Labem. 1908*, Český časopis historický 14, 1908, s. 343 – 347.

PERNES J., *František Josef I. – nikdy nekorunovaný český král*, Praha 2005.

PERNES J., *Pod habsburským orlem. České země a Rakousko-Uhersko na přelomu 19. a 20. století*, Praha 2006.

PEŠKOVÁ J., *Pozůstalost J. V. Práška v Archivu NM*, Časopis Národního muzea, 163, 1994, s. 46 – 50.

PETRÁŇ J., *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*, Praha 1983.

Recenze souboru knih Bibliotheka místních dějepisův pro školu a dům, Časopis Musea Království českého, 50, 1896, s. 368 – 369.

Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres, Sv. 1, Večerní list Hlasu národa, 1908, příloha k číslu 9.

- ROZHOŇ V., *Čeští cestovatelé a obraz zámoří v české společnosti*, Praha 2005.
- ŘEZNÍK M. (ed.), W. W. Tomek. *Historie a politika (1818-1905). Sborník příspěvků královéhradecké konference k 100. výročí úmrtí W. W. Tomka*, Pardubice 2006.
- SMOLEK Fr., *Dr. Justin Prášek*, Naše Polabí, 8, 1930-1931, s. 20 – 23, 33 – 36, 50 – 51.
- STEHLÍK J. Z., *Profesor Dr. Justin Prášek*, Naše Polabí, 1, 1923-1924, s. 113 – 115.
- STEHLÍK J. Z., *Profesor Dr. Justin Prášek*, Naše Polabí, 2, 1924-1925, s. 65 – 66.
- ŠANDA A., *Justin Václav Prášek*, in: *Ottův slovník naučný*, sv. 20, Praha, 1903, s. 543 – 544.
- ŠITTLER E. – PODLAHA A., *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Karlínském*, Praha 1901.
- ŠTAIF J., *Historici, dějiny a společnost: historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollovu školu, 1790-1900, část I-II.*, Praha 1997.
- TEMROVÁ K., *Dějiny Gymnázia v Brandýse nad Labem*, Ročníková práce z pedagogiky, Pedagogická fakulta UK 1999.
- TEMROVÁ K., *J. V. Prášek, historická studie*, Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 2003.
- URBAN O., *Česká společnost 1848-1918*, Praha 1982.
- URBAN O., *František Josef I.*, Praha 1999.
- VAVROUŠEK P., *Pán chetitských tabulek*, Praha 2009.
- VEBER V. a kol., *Dějiny Rakouska*, Praha 2002.
- VESELÝ Z., *České politické dějiny (od konce 18. do počátku 21. století)*, Praha 2005.
- VOLF J., *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres. Díl I.*, *Národní listy*, 47, 1907, s. 62.
- VOLF J., *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres, Sv. 2*, *Památky archeologické a místopisné*, 24, 1910, s. 62.
- VLASÁK E., *K počátkům neprofesionální historické vlastivědy ve středních Čechách*, *Středočeský sborník historický*, 7, 1972, s. 113- 118.
- Výroční zpráva Gymnázia v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 1993.
- WIRTH Z., *Recenze knihy J. V. Práška: Brandejs nad Labem, město, panství i okres sv. 3.*, *Památky archeologické a místopisné*, 25, 1913, s. 186.
- ZÁLESKÝ M., *Za harmonií života*, Praha 1920.

ZAPLETAL F. V. (rec.), *Dějiny starověkých národů východních, Díl I-II.*, Časopis katolického duchovenstva, 1903-1905, s. 359 – 360.

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Obr. 1: *Portrét J. V. Práška* (Archiv Národního muzea, fond J. V. Prášek, inv. č. 1509, kart. 27.)

Obr. 2: *Portrét J. V. Práška* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1511, kart. 27.)

Obr. 3: *Manželé Práškoví – Justin Václav Prášek a Terezie Šípková* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1518, kart. 27.)

Obr. 4: *Manželé Práškoví – J. V. Prášek, Hermenegilda Prášková a její bratr Robert před vlastní vilou* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1515, kart. 27.)

Obr. 5: *Manželé Práškoví – J. V. Prášek a Hermenegilda Prášková v Benátkách* (Archiv NM, fond J. V. Práška, inv. č. 1517, kart. 27.)

Obr. 6: *Tereza Šípková – podobenka* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1523, kart. 27)

Obr. 7: *Hermenegilda Prášková* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1525, kart. 27.)

Obr. 8: *Maturitní vysvědčení J. V. Práška* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 5, kart. 1.)

Obr. 9: *Oddací list J. V. Práška a Hermenegildy Ponetzové* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 2, kart. 1.)

Obr. 10: *Oznámení o úmrtí J. V. Práška* (Archiv NM., fond J. V. Práška, inv. č. 53, kart. 1.)

Obr. 11: *Vila manželů Práškových v Klánovicích* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1726, kart. 32.)

Obr. 12: *Zámek v Brandýse nad Labem* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1792, kart. 34.)

Obr. 13: *Klánovice – pohlednice z působišť J. V. Práška* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1745, kart. 32.)

Obr. 14: *Pozdrav z Klatov – pohlednice z působišť J. V. Práška* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1765, kart. 33.)

Obr. 15: *Pozdrav z Kolína nad Labem – pohlednice z působišť J. V. Práška* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1767, kart. 33.)

Obr. 16: *Královské Vinohrady – pohlednice z působišť J. V. Práška* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1745, kart. 32.)

Obr. 17: *Portrét arcivévody Ludvíka Salvátora* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1740, kart. 32.)

Obr. 18: *Fotografie ze zahraniční cesty po Řecku* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1746, kart. 33.)

Obr. 19: *Ukázka ze zápisníku klínového písma* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1423, kart. 21.)

Obr. 20: *Titulní stránka obalu sešitového vydání díla Politický okres klatovský, díl II.* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1197, kart. 12.)

Obr. 21: *Titulní stránka Malebného průvodce Brandýsem nad Labem a Starou Boleslaví* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1689, kart. 31.)

Obr. 22: *Titulní stránka rukopisu Brandýs nad Labem, město, panství i okres díl IV.* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1169, kart. 11.)

Obr. 23: *Titulní stránka beletristického díla Na hradecké rychtě* (Archiv NM, fond J. V. Prášek, inv. č. 1403, kart. 17.)

Obr. 1: *Portrét J. V. Práška*

Obr. 2: *Portrét J. V. Práška*

Obr. 3: *Manželé Práškoví – J. V. Prášek a Tereza Šípková*

Obr. 4: *Manželé Práškoví – J. V. Prášek, Hermenegilda Prášková a její bratr Robert Ponetz před vlastní vilou*

Obr. 5: *Manželé Práškoví – J. V. Prášek a Hermenegilda Prášková v Benátkách*

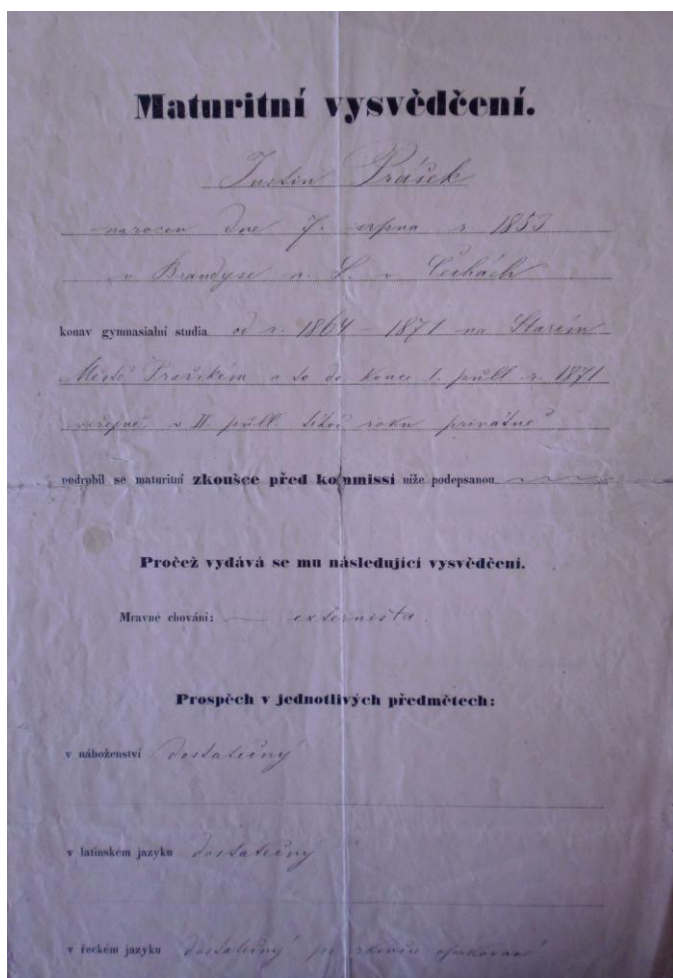
Obr. 6: *Tereza Šípková – podobenka*

Obr. 7: Hermenegilda Prášková

Obr. 8: Maturitní vysvědčení J. V. Práška

Obr. 9: Oddací list J. V. Práška a Hermenegildy Ponetzové

Království České.
 Polit. okres Král. Vinohrady.

Oddací list.

Čís. jedn. 97

Výtah z knihy oddaných farního úřadu sv. Ludmily v Král. Vinohradech svazek III, str. 318.

Datum oddavků	Oddávající kněz	Prohlášení byli	Sňoubencové	Náboženství	Stav	Věk	Svědkové
Dne 9. ledna 1904. <i>to jest slovy devátý ledna devatenáct set čtyři ve chrámu Páně u sv. Ludmily na Král. Vinohradech.</i>	<i>M. D. Štěpán Zahradník, kapitulár, přemouř. na králov. úřadu v Praze</i>	<i>1. 3. 6. ledna 1904. na Král. Vinohradech</i>	<i>J. Prášek, Karlos Justin, c. k. profesor reálný staroměstský, nar. v Brandýse 24/6/67, o. h. Karlín, odvedl po + šereci vz. Břichové, o. h. Kolín 22 z Todorad, syn + Janův Práška, místa komerčníka v Brandýse a Marie vz. Procházkové z Čelakovic H. Ponetzová Hermenegilda Anna, nar. ve Vřesí, v Branáči, Německý komitát, Uhry, dcera + Emanuel Ponetz, c. k. chofm. - měšť. - pa. bratř. rak. uh. spol. H. drábky v Kolíně 27 a Anny ro. Kollarové</i>	<i>obezř. v. katol. úřadu</i>	<i>svobodní</i>	<i>nar. 18/7/53. nar. 18/4/2. 65.</i>	<i>Julius Veselý, řídící pražské úvěrní banky v Praze, II/640. Eduard Ponetz, hofm. - měšť. v Praze I/682. Akta v archivu farním svatek 1904. čís. 7.</i>

Tomu na svědectví vlastnoruční podpis a pečeť farní.

Farní úřad sv. Ludmily na Král. Vinohradech dne 12. ledna 1904. *Paulus J. Kováč, kaplan.*

Obr. 10: Oznámení o úmrtí J. V. Práška

Veškeré české veřejnosti a zejména všemu našemu občanstvu v městě a celém Dolábí oznamujeme truchlivou a lolk bolestnou zprávu, že dne 24. prosince 1924 zemřel náhle v Brandýse n. Lab. náš milý a nezapomenutelný rodák, pan

PhDr. Justin V. Prášek,

historik města a okresu Brandýsa n. L., spisovatel, profesor v. v., člen České společnosti nauk Malomocenské společnosti a Německé orient. společnosti v Berlíně, Společnosti Národního Muzea a histor. spolky v Praze, čestný měšťan města Brandýsa n. L. a čestný občan obce Klánovců stá. stá.

Vděčná budíž paměť našemu proslulému historiografu, orientalistovi a zasloužilému českému spisovateli i paedagogu!

Pietní vyzdvžení zesnulého koná se v neděli dne 28. prosince o 3. hod. odpolední v domě smutku (v Plantě) v Brandýse n. L.

Pohřeb žehem koná se v pondělí dne 29. prosince o 11. hod. dopolední v krematoriu v Praze (Olšanské hřbitovy).

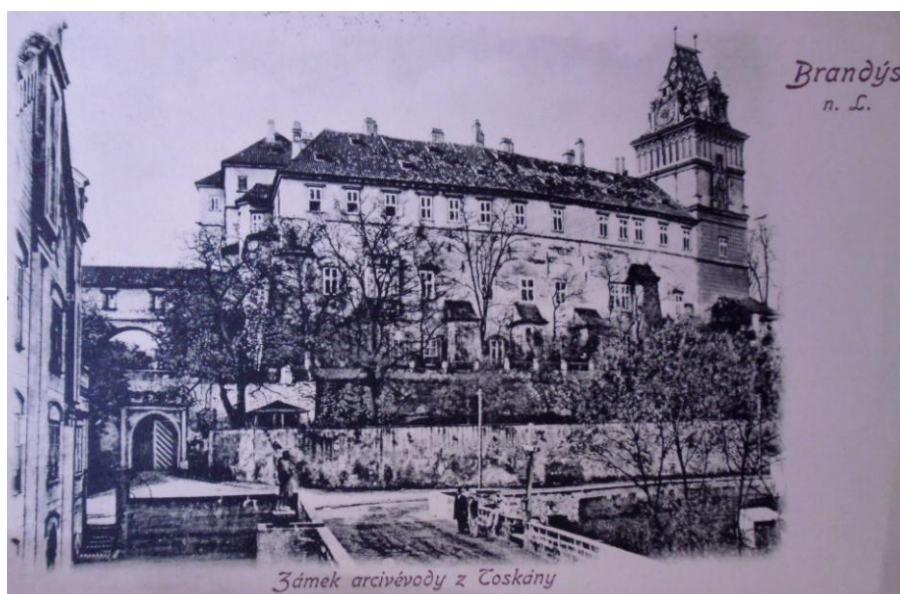
V Brandýse n. L. dne 24. prosince 1924.

Ing. Hugo Bergman, starosta
 Ing. U. Šouřup, první rada
 Josef Čermák, předseda

Obr. 11: *Vila manželů Práškových v Klánovicích*

Obr. 12: *Zámek v Brandýse nad Labem*

Obr. 13: *Klánovice – pohlednice z působišť J. V. Práška*

Obr. 14: *Pozdrav z Klatov – pohlednice z působišť J. V. Práška*

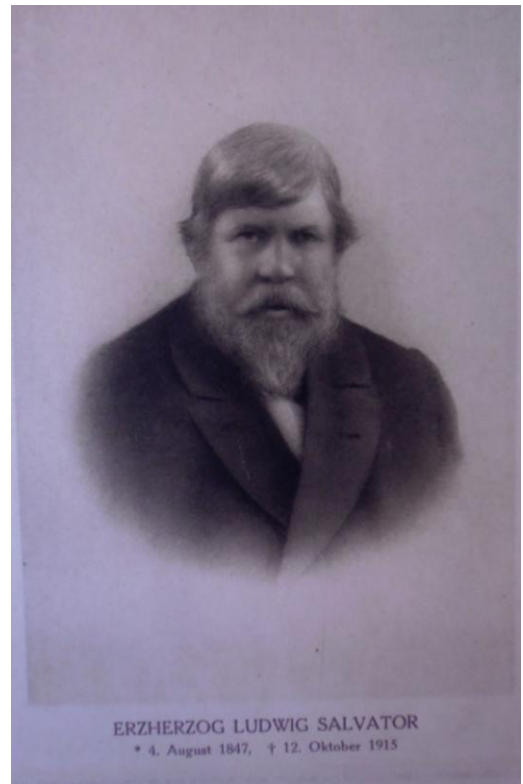
Obr. 15: *Pozdrav z Kolína nad Labem – pohlednice z působišť J. V. Práška*

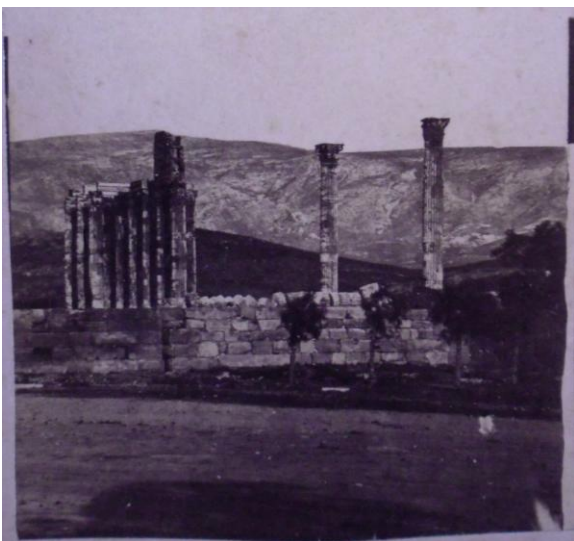
Obr. 16: *Královské Vinohrady – pohlednice z působišť J. V. Práška*

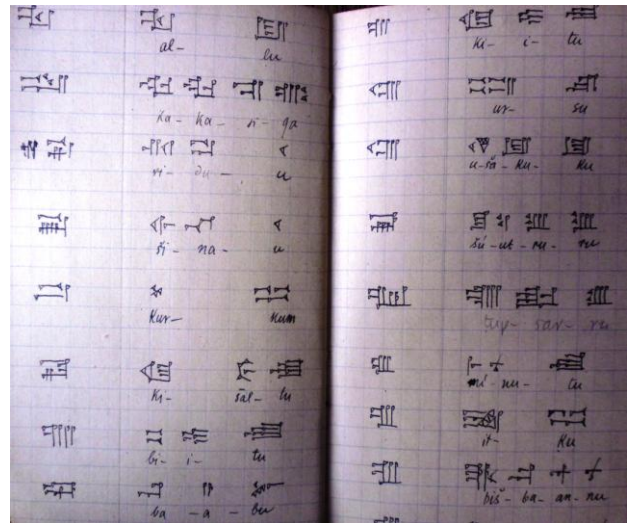
Obr. 17: *Portrét Ludvíka Salvátora
Toskánského*

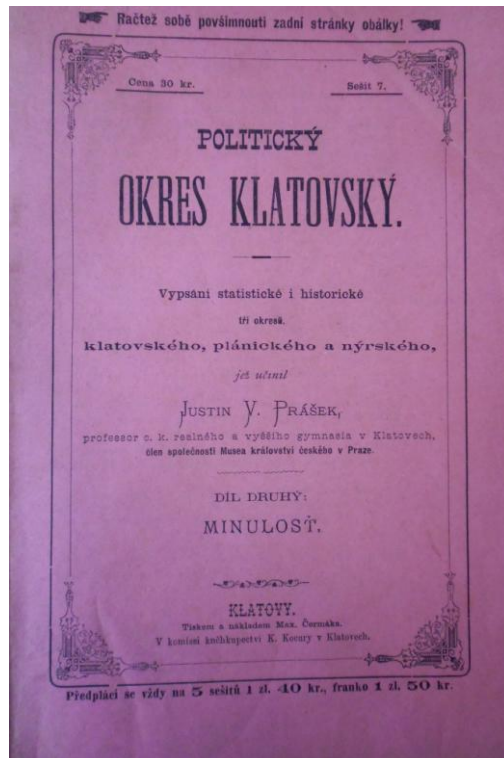
Obr. 18: *Fotografie ze zahraniční cesty po Řecku*

Obr. 19: Ukázky ze zápisníku klinového písma

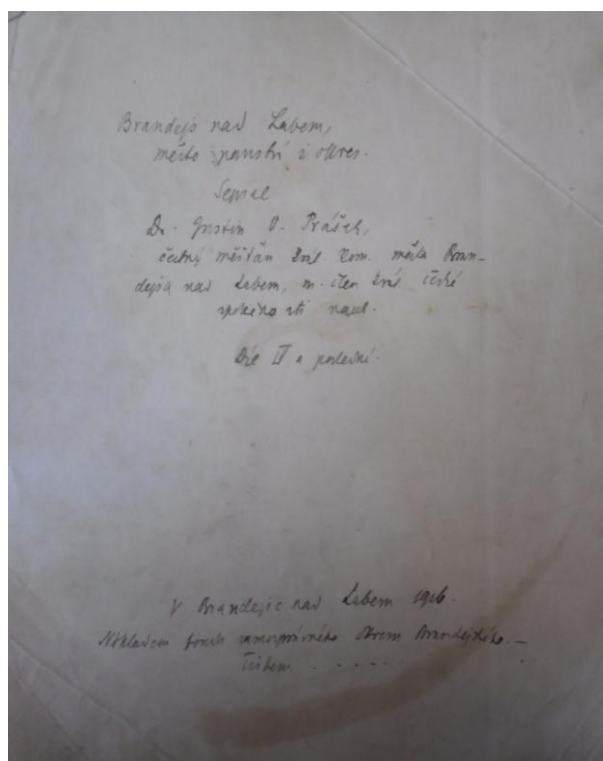
Obr. 20: Titulní stránka obalu sešitového vydání díla Politický okres klatovský, díl II.

Obr. 21: Titulní stránka Malebného průvodce Brandýsem nad Labem a Starou Boleslaví

Obr. 22: Titulní stránka rukopisu Brandýs nad Labem, město, panství i okres IV.

Obr. 23: Titulní stránka beletristického díla *Na hradecké rychtě*

